

דו"ח העוני האלטרנטיבי

2017

ישראל

חם' 15

לתת LATET

חייבים לנצח את העוני

תוכן עניינים

14

70 שנות צמיחה ועוני
ערן וינטרוב

12

משבר ערכים ועוני
זיל דרמון

6

מתודולוגיה

5

מהות ומטרות
הדו"ח

4

ארגון לתת

57

יוקר המחיה
ואיכות החיים

41

אי ביטחון תזונתי

23

האחריות
לטיפול בעוני

16

עיקרי הנתונים

103

בריאות

93

חינוך והשכלה

83

דיור

73

תעסוקה

142

תודות

138

עמותות שותפות

125

מעבדה חברתית

111

מדד העוני
הרב-ממדי

ארגון לתת

ייעוד

על בסיס אוניברסלי, הנעת החברה האזרחית לערבות הדדית ונתינה והובלת שינוי בסדר העדיפויות הלאומי.

ארגון לתת - סיוע הומניטרי ישראלי, נוסד במטרה לפעול לצמצום העוני למען יצירת חברה צודקת וטובה יותר, על ידי: סיוע לאוכלוסיות במצוקה

תחומי פעילות

'לתת סיוע לחיים' - תכנית הוליסטית להענקת סיוע פיזי וחברתי ויצירת רשת תמיכה אישית לניצולי שואה נזקקים.

'לתת בעיר' - המעבדה החברתית של לתת אשר בוחנת את מודל ההתערבות האפקטיבי ביותר בתחום אי ביטחון תזונתי ומפתחת פתרון חדשני ופורץ דרך לפתרון הבעיה בזירה העירונית.

בנוסף, יוזם לתת פעולות שמטרתן העלאת המודעות החברתית והובלת שינוי בסדר העדיפויות הלאומי, וביניהן פרסום **"דו"ח העוני האלטרנטיבי"**.

ארגון לתת יוזם ומפעיל תכניות בתחומים שונים:

'לתת ביטחון תזונתי' - לתת פועל מזה עשרים ואחת שנים כארגון גג מוביל, משפיע ומרכזי, הנהנה מתמיכה רחבה של החברה האזרחית בישראל, משתף פעולה עם רשת של 180 עמותות סיוע הפועלות ב-105 יישובים בכל הארץ ובכל המגזרים, ויחד תומך ומעניק סיוע שוטף וקבוע ל-60,000 משפחות באי-ביטחון תזונתי חמור.

'נוער לתת' - ארגון הנוער של לתת, שמטרתו חינוך להתנדבות, פיתוח מנהיגות ויזמות חברתית.

מהות ומטרות הדו"ח

דו"ח העוני האלטרנטיבי מפורסם על ידי ארגון לתת, על מנת לחשוף את החברה הישראלית באופן ישיר ואותנטי למשמעות האנושית של החיים בעוני. החברה מכירה בדרך כלל את העוני מרחוק, בעיקר דרך התקשורת, תפיסות רווחות או דעות קדומות. הדו"ח נועד לשתף את הציבור בגורמים לעוני, במאפייניו ובחסמים המקשים להיחלץ ממנו. כמו כן, מבקש הדו"ח לשמש אמצעי לחץ על מקבלי ההחלטות בממשלה ובכנסת לממש את תפקידם ואחריותם לרווחת אזרחי המדינה ולפעול באופן יסודי ועקבי לפתרון בעיית העוני והפערים החברתיים.

אנו בארגון לתת סבורים, כי חובתה של ממשלת ישראל, להציב את הטיפול בבעיית העוני והפערים החברתיים בראש סדר העדיפויות הלאומי, לרבות תקצוב המשאבים הנדרשים ויישום תכנית ממשלתית חוצה משרדי ממשלה, במטרה להגיע לממוצע שיעורי העוני במדינות המפותחות בתוך עשר שנים.

זוהי המהדורה ה-15 במספר של דו"ח העוני האלטרנטיבי, המשקפת את המגמות העדכניות ביותר בנושא העוני ואי הביטחון התזונתי בישראל 2017, כפי שמכירים אותן בארגון לתת, הפועל בכל הארץ בשיתוף פעולה עם 180 עמותות מקומיות וארגוני סיוע.

הדו"ח מהווה כלי אלטרנטיבי להיכרות והבנה של תופעת העוני. בשונה מדו"חות סטטיסטיים רשמיים, הוא משקף את הפן האנושי של העוני, באמצעות ראייה רחבה וניתוח מעמיק של מגמות מחד ומתן ביטוי לקולם של האנשים נתמכי הסיוע והעמותות התומכות בהם מאידך.

בדו"ח הנוכחי בחרנו לשזור בפרקים השונים ציטוטים של נתמכי הסיוע המבטאים את חלומותיהם ומשקפים את הקשיים עימם הם מתמודדים.

הדו"ח כולל את מדד העוני האלטרנטיבי הרב-ממדי שמציג את עומק העוני ומאפייניו, באמצעות ניתוח מידת המחסור של אדם ביחס לצרכים הבסיסיים ביותר הדרושים לקיום.

לאור העובדה שמדד העוני הרב-ממדי מצביע באופן עקבי מאז 2014 על שיעורי עוני גבוהים משמעותית מאלו של מדד העוני הרשמי של המוסד לביטוח לאומי המבוסס על ההכנסה בלבד, בחנו השנה לראשונה, מה מסביר את ההבדלים בין המדדים ומה מאפיין את הקבוצה הגדולה של האנשים שמוגדרים כעניים על ידי המדד הרב-ממדי, אך לא מוגדרים כעניים על ידי "קו העוני" הרשמי של המוסד לביטוח לאומי. מחקר זה מאפשר דיון מעמיק בתופעת העוני, בהגדרתו ובהבדלים בין המדדים השונים.

rotem ar.
advanced marketing research

מתודולוגיה

הכנת השאלונים, איסוף הנתונים, בדיקת הממצאים וניתוחם נערכו ע"י מחלקת המחקר של ארגון לתת, בליווי וייעוץ של מכוני מחקר מקצועיים, מהמובילים בישראל:

מכון rotem ar. הינה חברת מחקר ואנליזה בבעלותו וניהולו של ד"ר אריה רותם. את המחקר עבור הדו"ח הובילו ד"ר אריה רותם ומרים חונן.

מכון Statnet הינו מכון מחקר ייחודי המתמחה בחברה הערבית בישראל, סקרי דעת קהל וראיונות עומק, מחקרי שוק וייעוץ סטטיסטי.

מכון ERI הוא מיזם עסקי-חברתי המספק שירותי מחקר וייעוץ המשלב מומחיות מהאקדמיה ומהמגזר השלישי, ועד מייעץ של מומחים בכירים ומאגר חוקרים עשיר ממגוון תחומים ודיסציפלינות. בראש המכון עומד גלעד טנאי, מומחה לחקר עוני וצדק חברתי, לשעבר דירקטור וחבר הצוות המייסד של עמותת Academics Stand Against Poverty ומרצה בתכנית לצדק בינלאומי באוניברסיטת ייל.

דו"ח העוני האלטרנטיבי הינו מסמך ייחודי, המשרטט תמונת מצב של העוני והפערים החברתיים בישראל 2017. הדו"ח מתייחס למרכיבי השונים של העוני בחברה הישראלית.

הדו"ח מבוסס על אינטגרציה בין ממצאים שנאספו באמצעות ארבעה מחקרים ושאלונים:

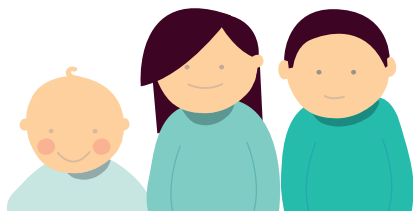
- 1. מחקר נתמכי הסיוע** - ניתוח מאפיינים ודרכי התמודדות בחייהם של אנשים החיים בעוני.
- 2. מגמות הסיוע בעמותות המזון** - מחקר הנעשה בקרב עמותות הסיוע הפועלות בשיתוף עם ארגון לתת, אשר נועד לבחון את מגמות העוני, הצרכים והתהליכים בשטח.
- 3. סקר תפיסות הציבור** - מחקר המבוצע בקרב הציבור הרחב ומטרתו לבחון את תפיסות הציבור בנושא העוני והפערים החברתיים בישראל.
- 4. מודד העוני הרב-ממדי** - כלי למדידת העוני ועומקו בקרב הציבור הרחב.

טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא $\pm 3.6\%$ בהתאם לרמות הביטחון המקובלות.

המידע שנאסף היווה בסיס למחקר שמטרתו לשקף את שגרת החיים ואת חוויותיהם האישיות של הנתמכים. שגרה זו לרוב אינה מוכרת לציבור הרחב או למקבלי ההחלטות והצמרת השלטונית.

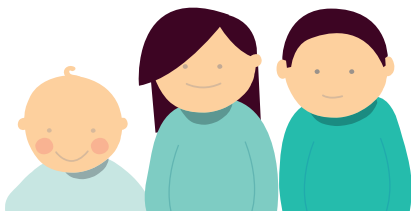
מחקר נתמכי הסיוע נערך באמצעות סקר, בקרב 756 נזקקים המקבלים סיוע מעמותות המזון השותפות של ארגון לתת. הראיון נעשה במילוי עצמי על ידי המרואיינים ובמקרה הצורך באמצעות עזרה של נציג 'לתת'. הנתונים נאספו במהלך החודשים יולי עד אוגוסט 2017.

פרופיל האנשים החיים בעוני

התפלגות דמוגרפית
של המשיבים

35.1%	גבר	מין
64.9%	אישה	
3.2%	18-24	גיל
16.1%	25-34	
31.1%	35-44	
24.3%	45-54	
12.5%	55-64	
12.8%	+65	
29.8%	יסודית	השכלה
18.8%	תיכונית חלקית	
25.2%	תיכונית מלאה ללא תעודת בגרות	
12.3%	תיכונית מלאה עם תעודת בגרות	
4.7%	על-תיכונית לא אקדמאית ללא תעודת בגרות	
4.6%	על-תיכונית לא אקדמאית עם תעודת בגרות	
3.4%	תואר ראשון	
1.2%	תואר שני ומעלה	

8.7%	0	מספר ילדים עד גיל 18
10.6%	1	
18%	2	
20.6%	3	
15.3%	4	
10.8%	5	
8.1%	6	
3.7%	7	
1.8%	8	
2.4%	+9	
75.9%	יהודי	דת
17%	מוסלמי	
2.4%	נוצרי	
4.2%	דרוזי	
0.5%	אחר	
29.4%	חילוני	הגדרה דתית
35%	מסורתי	
21.7%	דתי	
13.9%	מאוד דתי	

מגמות הסיוע בעמותות המזון

ארגונים העוסקים בסיוע לאוכלוסיות החיות בעוני בכלל ובאי ביטחון תזונתי בפרט, מהווים מקור ייחודי לעדות עדכנית ואותנטית המשקפת את המציאות המורכבת עמה מתמודדים האנשים החיים בעוני וכן מנהלי עמותות המזון וארגוני הסיוע. נקודת מבטן של העמותות הינה קריטית בהצגת תמונת המצב המקיפה על מגמות העוני בישראל, אותה אנו מבקשים להביא בדו"ח זה.

מחקר מגמות הסיוע בעמותות המזון נערך באמצעות סקר בקרב 99 מנהלי ארגונים ועמותות סיוע (עמותות מזון, אגפים לשירותים חברתיים ובתי תמחוי) הפועלים באופן קבוע ומייצגים את כלל המגזרים ברחבי הארץ. הנתונים נאספו במהלך החודשים יולי עד ספטמבר 2017.

טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא $\pm 4.5\%$, בהתאם לרמות הביטחון המקובלות.

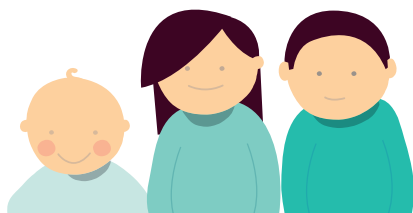
תפיסות הציבור הרחב בנוגע לעוני ומדר העוני הרב-ממדי

מחקר טלפוני ואינטרנטי בקרב **מדגם מייצג של 1001 נדגמים בגילאי 18 ומעלה הכולל את כל המגזרים בחברה הישראלית**, לרבות הלא יהודיים. טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא $\pm 3.2\%$, בהתאם לרמות הביטחון המקובלות. הנתונים נאספו במהלך השבוע הרביעי של חודש אוגוסט.

ממצאי הסקר מתארים את הדעות, העמדות והתפיסות של אזרחי ישראל ביחס לתופעת העוני, ובהן עמדות כלפי מדיניות הטיפול בעוני, תפיסות לגבי היקף העוני בישראל והערכת מצב אישית ביחס לבעיית העוני. מדר העוני הרב-ממדי מהווה כלי למדידת העוני ועומקו בקרב הציבור הרחב.

פרופיל נשאלים מקרב הציבור הרחב

מין	גבר	49.9%
	אישה	50.1%
השכלה	יסודית (עד 8 שנות לימוד)	5.2%
	תיכונית חלקית (9-11 שנות לימוד)	3.1%
	תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) ללא תעודת בגרות	10.9%
	תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) עם תעודת בגרות	17.5%
	מסגרת לימוד דתית על-תיכונית ללא תעודת בגרות	2.7%
	מסגרת לימוד דתית על-תיכונית עם תעודת בגרות	0.7%
	על-תיכונית לא אקדמאית (לימודי תעודה, קורסים מקצועיים) ללא תעודת בגרות	9.6%
	על-תיכונית לא אקדמאית (לימודי תעודה, קורסים מקצועיים) עם תעודת בגרות	15.6%
	תואר ראשון	25.6%
	תואר שני ומעלה	9.1%

75%	יהודי	דת
19.6%	מוסלמי	
2.1%	נוצרי	
2.7%	דרוזי	
0.6%	אחר	
36.7%	חילוני	הגדרה דתית
34.7%	מסורתי	
15.1%	דתי	
13.5%	מאוד דתי	
12.4%	ירושלים והסביבה	אזור מגורים
29.3%	ת"א והמרכז	
33.7%	חיפה והצפון	
17.9%	הדרום והשפלה	
6.7%	השרון	

משבר ערכים ועוני

זייל דרמון יז"ר ארגון לתת

החזקות בחברה - ולא לשכבות החלשות אשר זקוקות יותר מכולם? על פי מחקר שערכנו וגם בהתאם למסקנות ועדת אלאולף למלחמה בעוני, במידה ושליש מסכום זה יושקע בחברה הישראלית, עשויים שיעורי העוני בישראל לקטון משמעותית.

מצב זה שבו החלשים ביותר ננטשים, נאלצים להתמודד עם גורלם ולשרוד הודות למאמצי החברה האזרחית ואילו החזקים מתחלקים בעושר הלאומי - מבטא את קריסת מושג האחווה, שהיא אבן הפינה של כל קהילה לאומית. מצב זה משקף היפוך ערכים ואת ניצחון האינדיבידואליזם באופן הקיצוני ביותר.

אבל כדאי למנהיגים שלנו להיות ערניים. מחאות חברתיות הן פעמים רבות בלתי צפויות. תנועת המחאה של הנכים בסתיו 2017 היא דוגמא להשפעה שיכולה ליצור מחאה עממית בה עשויים לקחת חלק אלפים שאין להם כבר מה להפסיד ושעלולים להוביל תנועת התנגדות של מרי אזרחי בכל רחבי המדינה. צריך להיות תמים כדי לחשוב שתנועה כזאת, כדוגמת האביב הערבי, לא יכולה לקרות בישראל.

השבר החברתי המתחולל בקרבנו והופך את ישראל לאחת המדינות הכי פחות שוויוניות מבין מדינות ה-OECD, נפער במהירות, עד שבקרוב אנו עלולים להיות עדים לפער בלתי ניתן לגישור בין העניים לשאר חלקי החברה: עבור חלק אחד,

העמקתה של בעיית העוני היא אחד המאפיינים הבולטים ביותר של משבר הערכים הפוקד את החברה הישראלית. איך ניתן לקבל כמוזן מאליו את העובדה שיותר משני מיליון אנשים בישראל חיים במצוקה ובעוני? לא ניתן להסביר את העובדה שאנו שותפים למצב זה, מסכימים לשבת בחיבוק ידיים ולהתעלם מהפנים המסתתרות מאחורי הסטטיסטיקה, מבלי לייחס זאת למשבר ערכי ולאובדן קנה המידה המוסרי שלנו כחברה.

משבר הערכים הוא זה שמביא להתפרקות המואצת של כל מה שמאחד אותנו כאומה, כשבראש ובראשונה ניצבים ערכי הסולידריות, הערבות ההדדית והאכפתיות כלפי האוכלוסיות המוחלשות. ביטוי למשבר ניתן למצוא בחוסר הבושה שלנו נוכח עוול כל כך גדול, שמכרסם בחוסן החברתי של החברה הישראלית.

נראה כי הממשלה זנחה את תפקידה כאחראית לחלוקת העושר ולצמצום הפערים. הדבר מקומם מאחר שאינו מחויב המציאות ואינו נובע ממצב של התרוקנות קופת המדינה בשל מאמץ מלחמתי או משבר כלכלי. לא ולא, מדובר פשוט בבחירה של אליטות הפוליטיות, המבוססת על מערכת ערכים מושחתת.

איך ניתן להסביר לאם חד-הורית עם חמישה ילדים שהעודף של עשרים מיליארד השקלים בהכנסות המדינה מיועד להפחתת מיסים עבור השכבות

את החוזה החברתי הנדרש לפעילות התקינה של החברה הישראלית במאה העשרים ואחד. צריך בדחיפות לחבר מחדש את המרקם החברתי המתבסס על "מציאות מוחשית" ולא מתוך מציאות מדומה. לא מספיק להקליק "אהבתי" בפייסבוק בכדי להחיות מחדש את ערכי הסולידריות שהם היסודות עליהם הושתתה מדינת ישראל. צריך לעשות. עלינו להמציא דגם חדש של אחדות המשלב בין חמלה כלפי הזולת ואחריות חברתית כלפי העניים לבין הדיגיטליות של חיינו. הגיע הזמן להציע מודל שיהווה אלטרנטיבה לאנוכיות המופרזת של מרכיבי החברה שלנו, דרך התחייבות מוסרית כלפי החלשים ביותר.

התחייבות של מקבלי ההחלטות להשתמש בעשרים מיליארד השקלים הנמצאים בעודף התקציב לצורך הצבת תוכנית חומש למאבק בעוני, עשויה להיות סימן מובהק להשקת תנועה כזאת ולהתחלה למרד הנגדי של הסולידריות. עדיין אפשר לחלום.

הגישה להוראה איכותית ולתרבות הפנאי וכן הפתיחות לעולם הרחב, מאפשרים גישה לחברת העתיד, בה הטכנולוגיה תהווה הבטחה ל"חיי נצח" ולאוושר. ואילו בצד השני של המתרס, תיווצר חברה שלאזרחיה העניים אין נגישות לידע ולחיים נורמטיביים ולכן הם יאלצו להתבונן בפריחת עולם העתיד מבעד למציאות וירטואלית ולמסכים של הרשתות החברתיות.

השינויים שחלו ביחסים החברתיים ובהסתכלות שלנו אל המציאות דרך האינטרנט והרשתות החברתיות, הסירו בהדרגה את העוני מהסביבה היומיומית שלנו. כמה מסרים מתפרסמים בפייסבוק על בעיית העוני וכמה על דגם האיפון האחרון או על המחכון הכי שווה? ללא חשיבה מוסרית עמוקה וללא הצבת גבולות מסוימים, ניצחון הטכנולוגיה יסמן את ההדרה הסופית של האנשים העניים ביותר בחברה שלנו. אבל עדיין לא מאוחר מדי כדי לעצור את המגמה ולהגדיר מחדש

10 שנות צמיחה ועוני

ערן וינטרוב מנכ"ל ארגון לתת

ישראל היא ה-Start-up Nation. המוח היהודי ממציא ומחדש כל הזמן, רושם פטנטים, עושה אקזיטים, משכלל את ההווה, מפתח את העתיד. שיעור זוכי פרס נובל בתחומי המדע הוא אצלנו מהגבוהים בעולם, חוקרים ואנשי היי-טק מבריקים, שוקדים במעבדות ובחללי העבודה המשותפים על פריצות דרך ברפואה או על ה-Waze הבא. ישראל היא גם אחת מהיצואניות המובילות של טכנולוגיה מתקדמת ופתרונות חדשניים להתמודדות עם עוני עבור מדינות (עולם שלישי בעיקר), איתן יש לה אינטרס לפתח קשרים בילטרליים.

אז איך זה שאחרי 70 שנה לקיומנו, ישראל היא גם ה-Soup Kitchen Nation? איך מחד, הצלחנו להקים מדינה מפוארת ולהגיע להישגים בעלי קנה מידה עולמי, יצרנו כלכלה יציבה, בנינו מוניטין כמובילים בחדשנות ופיתחנו תעשיות מתקדמות בהיי-טק, צבא וחלל, חקלאות, ביו וננו-טכנולוגיה, מזון ורפואה, ומאידך מיצבנו את עצמנו כמדינה שבה שיעורי העוני, הפערים החברתיים ואי השוויון הם מהגבוהים בעולם המערבי?

הפתרונות קיימים

התשובה לשאלה הזו מטרידה, שכן העוני הוא תוצאה של סדר עדיפויות לאומי ומדיניות ממשלתית. כדי לצמצם את העוני באופן משמעותי לא צריך למצוא את התרופה שתכניע את הסרטן. כל מה שצריך הוא מדיניות קונסיסטנטית שמבטאת סדר עדיפויות פרו-חברתי, מציבה יעדים לצמצום העוני ומקצה לכך את המשאבים המתאימים, במסגרת תכנית לאומית רב שנתית.

המשאבים קיימים. אם נותרים 20 מיליארד ש"כ עודפי גבייה של רשות המיסים, לא ניתן לטעון שאין כסף, פשוט צריך להפנות אותו להיכן שראוי. ואין ראוי מלהפנות אותו לשכבות המוחלשות ולצמצום העוני. אמנם למעמד הבינוני קשה, אבל לעניים קשה יותר, ואם יש הזדמנות לעשות קפיצת מדרגה ולהשקיע כסף גדול למניעה, טיפול וחילוף מעוני, זה לא מוסרי לא לעשות את זה.

גם רוב הפתרונות קיימים: מס הכנסה שלילי, העלאת שכר מינימום, העלאת סף ההשתכרות ("דיס-ריגארד") ומתן תמריצים נוספים ליציאה לעבודה, הגדלת קצבאות לקשישים ומקבלי הבטחת הכנסה, מימון דיפרנציאלי והשקעות במערכת החינוך, בניית שכונות משולבות, הגדלת מלאי הדיור הציבורי וסיוע בשכ"ד, העלאת ההוצאה הלאומית על בריאות וצמצום הפערים בפריפריה, הקמת מיזם לאומי לביטחון תזונתי, המתבסס על הצלת מזון. הערוצים העיקריים בהם צריך להשקיע ולבסס את הפתרונות, הם "מענוי צמיחה" ו"נגישות" - איך מסירים את החסמים לחילוף ויציאה מעוני על ידי השקעה אפקטיבית במענוי הצמיחה שעשויים לחולל את השינוי הגדול ביותר - תעסוקה וחינוך; ואיך מנגישים לאוכלוסיות המוחלשות, שירותים ופתרונות מתקדמים בתחומי הדיור, הבריאות ואי הביטחון התזונתי, על מנת לצמצם את עומק העוני. חלק מהפתרונות מיושמים, אבל לא באופן הוליסטי ומתכלל - וזאת מכיוון שעדיין אין גורם - רשות לאומית או משרד ממשלתי, אשר אחראי על "הטיפול בעוני", באופן שמאפשר התבוננות על התמונה המלאה בראיית מאקרו ויצירת סינרגיה בתחום.

בין אם מורדים את העוני על פי הכנסה בלבד (50% מהשכר החציוני) כפי שעושה המדינה, ובין אם באופן רב ממדי, באמצעות בדיקת מידת המחסור של אדם ביחס לצרכים החיוניים הדרושים לקיום, כפי שמציע לתת, נראה כי התרחבות תופעת העוני, שהגיעה להיקפים עצומים, נכלמה בשנים האחרונות.

עומק העוני

ניתן לדווח בזהירות אם כן, שמימדי העוני התייצבו ושבחלק מהפרמטרים אף מסתמן שיפור קל, ככל הנראה כתוצאה מיישום חלקי של המלצות הוועדה למלחמה בעוני. עצירת מגמת ההתדרדרות, אם תתברר כנכונה, תמחיש מעל לכל ספק שהעוני הוא תוצאה של מדיניות וכי הליכה עקבית בכיוון זה עשויה לצמצם את הבעיה באופן ניכר. עם זאת, יש לזכור שהחסמים ליציאה מהעוני גדלו בשנים האחרונות ושרוב הצעדים שנעשו אינם מחלחלים לנתמכי הסיוע החיים בעומק העוני ואינם מאפשרים מוביליות חברתית. הדבר משול לצוללת ששקעה לתהום בלב ים ונעצרה על בלימה בעומק רב במצולות. האנשים בצוללת צריכים לקוות שמישהו, עם הכלים והמשאבים המתאימים, יגיע בזמן בכדי להעלות אותם מעל לפני הים. אנחנו בלתי נמשך להיות הסונאר של האנשים שחיים ב"צוללת", ללא יכולת לקיים את עצמם בהווה וללא סיכוי לחלוט על עתיד טוב יותר. נמשיך לשלוח להם אספקת חירום שמשתמשת "חמצן" להישרדות. נמשיך לפתח פתרונות ולדרוש שינוי בסדר העדיפויות הלאומי, עד שתגיע הממשלה שתחליט שהיא לא מוותרת עליהם – ושולחת צוות חילוץ.

חדשנות למען העוני

אנחנו לא עדים בישראל לפיתוחן של טכנולוגיות מתקדמות במטרה לפתור בעיות הקשורות בעוני. לאור העובדה שקהל היעד גדול והביקוש גבוה, יישום טכנולוגיות חדשניות והנגשתן לאוכלוסיות מוחלשות, עשוי להיות לא רק צודק מבחינה ערכית, אלא גם מוצדק כלכלית. זו הסיבה המרכזית, שכנס לתת למאבק בעוני השנה, עוסק בנושא זה, תחת הכותרת - LateTech.

חדשנות חייבת להיות ערך מוביל בתרבות הארגונית של כל גוף הפועל בחברה האזרחית, שכן בלעדיה לא ניתן לעצב פתרונות שיביאו לשינוי מהותי ולמהלכים פורצי דרך. כתוצאה של תפיסת עולם זו, יזם לתת את הקמתה של המעבדה החברתית Latet Living Lab במטרה לפתח מודל התערבות מיטבי בתחום הביטחון התזונתי. התוצאות שעולות מהמעבדה, מדגימות אפקטיביות יוצאת דופן בחילוף מאי ביטחון תזונתי חמור. הצלחה ביישום השלב הבא, תביא לגיבוש מודל בר-קיימא, שעשוי לשנות את כללי המשחק בתחום זה.

ממדי העוני

ב-2007 הגשנו עתירה לבג"צ במטרה לחייב את המדינה לקחת אחריות על הטיפול באי הביטחון התזונתי וקיימנו את "העצרת הדוממת" בכיכר רבין, תחת הכותרת "**מיליון אנשים** רעבים בשקט". עשור לאחר מכן, ב-2017, חיים בישראל **מיליון ילדים** עניים (מדד העוני הרב-ממדי).

עיקרי הנתונים

מדד העוני הרב-ממדי לשנת 2017, משקף מציאות עגומה:

2,525,000 נפשות חיות בעוני בישראל (29.1%)

מתוכן 1,464,000 בגירים (25.8%)

ו-1,061,000 ילדים (35.3%).

העוני נרחב מאוד ומשפיע על כ-30% מהאוכלוסייה. ואולם, לצד העמקת העוני והתגברות החסמים ליציאה ממנו, ניתן להצביע על מגמה של התייצבות בהיקף העוני בשנים האחרונות.

1,061,000 ילדים (35.4%) + 1,464,000 בגירים (25.8%)

2,525,000 נפשות חיות בעוני בישראל (29.1%)

(מדד העוני הרב-ממדי, 2017)

- 9.2% מהאוכלוסייה מוגדרים כעניים על פי מדד העוני הרב-ממדי של לתת ואינם מוגדרים עניים על פי שיטת המדידה של המוסד לביטוח לאומי, אולם סובלים משיעורי מחסור דומים כמו רוב עניי ביטוח לאומי בדיור ובבריאות, ומשיעורים גבוהים יותר של מחסור בביטחון תזונתי ובהשכלה.
- מתוך אלו שהוגדרו עניים על פי מדד העוני הרב-ממדי בלבד ומסווגים כלא עניים על פי מדד ביטוח לאומי, 47.6% סבלו במהלך השנה האחרונה מניתוק של חשמל או מים או מחסימה או עיקול של חשבון הבנק, 48.1% צמצמו או דילגו על ארוחות, כמחצית (50.4%) ויתרו על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ מסיבות כלכליות ו-46.1% מההנשאלים לא רכשו השכלה גבוהה בגלל גובה שכר הלימוד.

92.2%
מהקשישים הנתמכים מעידים כי קצבת הזקנה אינה מאפשרת להם או מאפשרת להם באופן חלקי בלבד למלא את צרכיהם הבסיסיים

ילדים וקשישים

92.2% מהקשישים הנתמכים מעידים כי קצבת הזקנה אינה מאפשרת להם או מאפשרת להם באופן חלקי בלבד למלא את צרכיהם הבסיסיים למחיה בכבוד, בדומה לשנה שעברה (92.6%).

78.3% מהקשישים נתמכי הסיוע ויתרו על רכישת תרופות או טיפול רפואי נחוץ ו-80% ויתרו על טיפול שיניים בעקבות מצבם הכלכלי הקשה.

78.9% מהקשישים נתמכי הסיוע חוו בדידות לעיתים קרובות או מדי פעם, בהשוואה ל-74% בשנה שעברה. 44.4% חוו בדידות לעיתים קרובות, עלייה בשיעור 21.6% בהשוואה לשנה שעברה (36.5%).

85.7% מהקשישים נתמכי הסיוע לא יוכלו לעמוד בתשלומים עבור סיעוד במידה ויזדקקו לכך, עלייה בהשוואה לשנה שעברה (83.4%).

65.1% מהקשישים נתמכי הסיוע זקוקים לשיפוץ בבתם על מנת להתאימו למצבם הבריאותי אך אינם יכולים לשלם על כך.

23.7% מהילדים הנתמכים הולכים לבית הספר ללא כריך (באופן קבוע או לעיתים קרובות), עלייה בהשוואה לשנה שעברה, אז הנתון עמד על 20%.

75.7% עבור מהילדים הנתמכים, המרכיב העיקרי בתזונה הוא לחם וממרח (28.3%) או פחמימות (47.4%), זוהי עלייה בשיעור של 11.8% בהשוואה לשנה שעברה (67.7%).

32.8% מהילדים נתמכי הסיוע צמצמו בגודל הארוחות או דילגו על ארוחות בשל המחסור הכלכלי, ירידה קלה בהשוואה לשנה שעברה (34.4%).

17.6% ל- מהילדים נתמכי הסיוע קרה שלא אכלו יום שלם בשל המצוקה הכלכלית, נתון המשקף עלייה משמעותית בהשוואה לשנה שעברה (11.1%). בקרב 51.6% מהם מצב זה התרחש בכל חודש.

5.8% מהילדים נתמכי הסיוע נאלצו לקבץ נדבות, עלייה משמעותית בהשוואה ל-1.6% בשנה שעברה.

80.1%
**מהציבור הרחב רואים את הממשלה כגורם האחראי לפעול
 לצמצום העוני יותר מכל גורם אחר, אך כרבע (25.9%) בלבד
 סבורים שהממשלה היא זו שאכן מטפלת בפועל בבעיה**

האחריות לטיפול בעוני

76.2% מהציבור סבורים שהזמן שלוקח
 לאדם להידרדר לעוני כתוצאה מאובדן מקום
 עבודה, מחלה או משבר אחר הוא מספר חודשים
 עד שנה, 65.2% מהציבור מאמינים כי ישנו סיכוי
 גבוה או גבוה מאוד שילד הגדל במשפחה ענייה
 יהיה מבוגר עני בעתיד.

70.8% ממנהלי עמותות המזון העידו כי
 חל גידול של 19.9% בממוצע בדרישה של הנתמכים
 למזון, ירידה בהשוואה לשנה שעברה (78.2%).

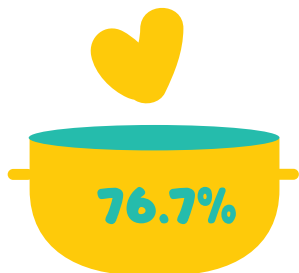
76% בממוצע מנתמכי הסיוע מופנים
 לעמותות המזון על ידי העובדים הסוציאליים
 באגפים לשירותים חברתיים, ואולם, רק 29.9%
 מהעמותות זוכות לתמיכה ממחלקות הרווחה
 ברשויות המקומיות.

70.5% מהציבור סבורים גם השנה
 שבעיית העוני והפערים החברתיים היא
 הנושא הדחוף ביותר בו הממשלה צריכה
 לטפל (במקום הראשון והשני), ירידה
 בהשוואה לשנה שעברה (74.8%).

80.1% מהציבור הרחב רואים את
 הממשלה כגורם האחראי לפעול לצמצום העוני
 יותר מכל גורם אחר, אך כרבע (25.9%) בלבד
 סבורים שהממשלה היא זו שאכן מטפלת בפועל
 בבעיית העוני.

38.2% מהציבור סבורים כי ממשלת
 ישראל נמנעת מלהציב יעד מדיד לצמצום העוני
 מכיוון שהיא אינה מעוניינת לטפל בתופעה, עלייה
 משמעותית בהשוואה לשנה שעברה (27.5%).

**הציבור מעניק ציון נכשל לראש הממשלה,
 לשר האוצר ולשר הרווחה על טיפולם הכושל
 בבעיית העוני. שר הרווחה חיים כץ "זוכה"
 לציון 3.8 (מתוך 10), שר האוצר משה כחלון
 עם הציון 4.7 ואילו ראש הממשלה בנימין
 נתניהו מקבל את הציון הנמוך ביותר - 3.1.**

76.7 %
מנתמכי הסיוע מעידים כי בשל המצוקה הכלכלית לא אכלו ארוחות מאוזנות בשנה האחרונה

אי ביטחון תזונתי

53.8% מנתמכים חוו בשנה האחרונה מחסור במזון לעיתים קרובות או לפעמים, עלייה בהשוואה לשנה שעברה (51.4%) ובהשוואה ל-7.9% באוכלוסייה הכללית.

55.2% מנתמכי הסיוע נעזרים בשירותיהן של עמותות המזון מעל פעם בחודש, כאשר 10% מהם נעזרים בהן על בסיס יומיומי.

33.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי סל המזון מפנה להם תקציב לתרופות או טיפולים רפואיים (42.6% אשתקד). עבור 51.2% סל המזון מפנה תקציב עבור הוצאות קשיחות כגון דיור או החזרי חובות (53.7% אשתקד).

76.7% מנתמכי הסיוע מעידים כי בשל המצוקה הכלכלית לא אכלו ארוחות מאוזנות בשנה האחרונה (באופן קבוע או לפעמים), זוהי עלייה בהשוואה לשנה שעברה (73.9%) ופי 3.5 מהאוכלוסייה הכללית (20.5%).

49% מהמשפחות הנתמכות ויתרו על תחליפי חלב עבור ילדיהן בשל העלות הגבוהה, ונאלצו למהול אותם במים או לתת פחות מהכמות המומלצת.

9.2% מנתמכי הסיוע חיפשו מזון בפחים או קיבצו נדבות לקניית אוכל בשנה האחרונה, עלייה בהשוואה לשנה שעברה (8%).

יוקר המחיה

47.2% מנתמכי הסיוע מעידים כי השתייכו למעמד הביניים בשנים האחרונות, טרם ההירדרדות לעוני, ירידה בהשוואה לשנה שעברה (50.6%).

12.8% מנתמכי הסיוע ניסו או תכננו לשים קץ לחייהם בשנה האחרונה בעקבות המצוקה הכלכלית, בדומה לשנה שעברה (13.3%).

50.8% מנתמכי הסיוע מעידים כי אין ברשותם אמצעי חימום או קירור, או שאינם יכולים להרשות לעצמם להפעילו כלל. זוהי עלייה בשיעור של 19.8% בהשוואה לשנה שעברה (42.4%).

77.4% מנתמכי הסיוע שקועים בחובות, עלייה בשיעור של 17.8% בהשוואה לשנה שעברה, בה 65.7% היו בעלי חוב.

53.5% מנתמכי הסיוע חוו חסימה או עיקול של חשבון הבנק בשנה האחרונה, תופעה זו מתקיימת רק בקרב 10.5% מהאוכלוסייה הכללית.

62.6%
מנתמכי הסיוע בגיל העבודה
עובדים, אך עדיין חיים בעוני

תעסוקה

63.8% מנתמכי הסיוע העובדים אינם מקבלים זכויות סוציאליות מלאות ממקום עבודתם, ירידה בהשוואה לשנה שעברה (67.2%).

58% מנתמכי הסיוע הצהירו כי אינם מקבלים את מלוא הזכויות המגיעות להם מהמוסד לביטוח לאומי, כאשר 56.6% מהם העידו כי מצב זה נובע כתוצאה מבירוקרטיה קשה ומסובכת.

62.6% מנתמכי הסיוע בגיל העבודה עובדים, אך עדיין חיים בעוני.

49.8% מנתמכי הסיוע הבלתי מועסקים, לא עובדים בשל מגבלות בריאותיות, ברומה לשנה שעברה (48.7%).

33.1% מנתמכי הסיוע העובדים, מצהירים כי ישנו סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאבדו את מקום עבודתם הנוכחי, 48.9% חוששים שלא יצליחו למצוא משרה אחרת במידה ויאבדו את מקום עבודתם.

דיוור

23.5% מנתמכי הסיוע מעידים כי סביבת מגוריהם מתאפיינת באלימות פיזית במידה רבה או במידה רבה מאוד, 22.5% מעידים כי סביבת מגוריהם מתאפיינת באנשים הסוחרים או משתמשים בסמים בפומבי.

19.8% מנתמכי הסיוע מעריכים שיש סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאלצו לפנות את מקום מגוריהם בשל אי יכולת לעמוד בתשלומי שכר דירה או משכנתא. מעל רבע (26.2%) מהם מעריכים שבמצב זה יאלצו להתגורר ברחוב או בבית מחסה.

73.6% מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על תיקון ליקויים חמורים בביתם לאורך זמן, מסיבות כלכליות. מצב זה התרחש בקרב 34.6% בלבד מהאוכלוסייה הכללית.

58.2% מנתמכי הסיוע מעידים כי בשנה האחרונה ילדיהם התביישו להזמין חברים לביתם בעקבות תנאי הדיוור והמצוקה הכלכלית.

49% מנתמכי הסיוע חוו ניתוק מחשמל או ממים בשנה האחרונה כי לא הצליחו לשלם את החשבונות, 29.2% חוו ניתוקים הן מחשמל והן ממים. שליש (33.3%) מנתמכי הסיוע נאלצים לקנות חשמל באמצעות מונה תשלום מראש.

חינוך והשכלה

78.5%

מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות, בהשוואה ל-31.4% באוכלוסייה הכללית.

62.8%

מנתמכי הסיוע אינם יכולים לממן שיעורים פרטיים עבור ילדיהם, כמחצית (49%) אינם יכולים לרכוש את הציווד הבסיסי לבית הספר.

42.4%

מנתמכי הסיוע אינם יכולים לממן קייטנות עבור ילדיהם, ומעל לשליש (34.6%) נאלצים לוותר על טיולים ומסיבות כיתתיות עבור ילדיהם בשל המצב הכלכלי.

53.4%

מנתמכי הסיוע המעוניינים לרכוש השכלה גבוהה יותר העידו כי שבר הלימוד הגבוה לא אפשר להם לעשות זאת, עלייה בשיעור של 16.1% בהשוואה לשנה שעברה (46%). 37.3% לא עשו זאת בגלל הצורך לטפל בילדים, בדומה לשנה שעברה (39.5%).

51.2%

מנתמכי הסיוע מאמינים כי במידה והיו מתגוררים בשכונה/עיר מבוססת יותר, היו זוכים לשירותי חינוך טובים יותר. 54.6% מתוכם סבורים כי במצב זה ילדיהם היו מקבלים כיתות מושקעות יותר בבתי הספר, כמחצית (50.4%) סבורים כי ילדיהם היו זוכים להיצע חוגים איכותיים יותר ו-37.9% סבורים כי המורים היו איכותיים יותר.

78.5%

מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות, בהשוואה ל-31.4% באוכלוסייה הכללית

בריאות

70.7%

מנתמכי הסיוע מעידים כי הם חולים במחלה כרונית כלשהי, בהשוואה ל-42.2% בלבד מהאוכלוסייה הכללית. 28.4% מנתמכי הסיוע סובלים מלחץ דם גבוה וכרבע (25.1%) סובלים מסכרת.

64.8%

מנתמכי הסיוע הינם בעלי ביטוח בריאות בסיסי של קופת חולים בלבד ורק ל-31.8% ביטוח בריאות משלים, זאת בהשוואה ל-78.2% מהאוכלוסייה הכללית, להם ביטוח בריאות משלים או מקיף.

69.7%

מנתמכי הסיוע ויתרו על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ כי לא יכלו לשלם עבורם, ירידה קלה בהשוואה לשנה שעברה (71.9%). זאת בהשוואה ל-18.9% בלבד מהאוכלוסייה הכללית.

58.2%

מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על תמיכה נפשית שהזדקקו לה בשל המצוקה הכלכלית, עלייה בשיעור של 11.7% בהשוואה לשנה שעברה (52.1%).

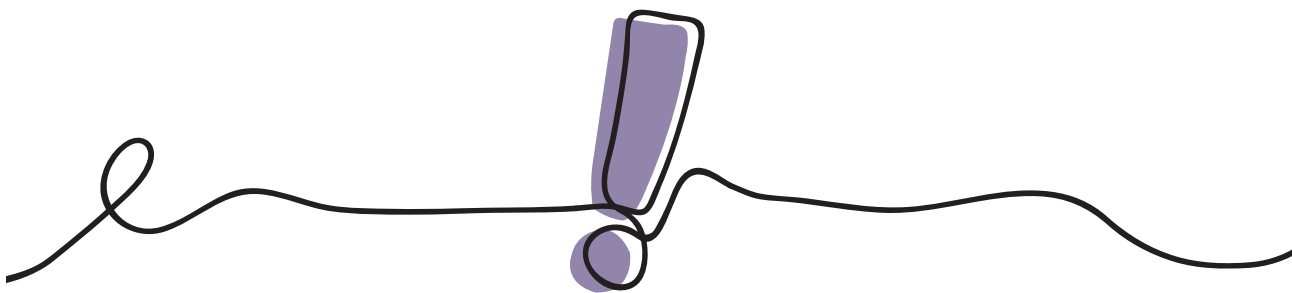
82.3%

מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על טיפולי שיניים, מתוכם 34.6% באופן קבוע, בהשוואה ל-18.5%-32.7% בהתאמה בשנה שעברה.

69.7 %

מנתמכי הסיוע ויתרו על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ כי לא יכלו לשלם עבורם

האחריות לטיפול בעוני

האחריות לטיפול בעוני

ממדד העוני הרב-ממדי שפיתח ארגון לתת, עולה כי בשנת 2017 29.1% מהנפשות בישראל ו-35.3% מהילדים חיים בעוני, כלומר 2,525,000 תושבים במדינת ישראל חיים במחסור ובמצוקה.

הטיפול בבעיית העוני לא נמצא בסדר העדיפויות הממשלתי. כיום, אין כל גוף ממשלתי הנושא באחריות כוללת מטעם המדינה לטיפול בבעיה, עובדה שאינה מאפשרת ראיית מאקרו וסינרגיה בין משרדי הממשלה (רווחה, בריאות, חינוך, אזוריים ותיקים וכו'). בהיעדר מדיניות ממשלתית רוחבית, הנטל של הטיפול בתושבים העניים נופל על כתפיהם של ארגוני המגזר השלישי, הנשענים על תרומות מהציבור הרחב ומהמגזר העסקי ואין ברשותם את המשאבים ואת הכלים להתמודד עם בעיות רב ממדיות בהיקף נרחב.

על מנת להתמודד באופן אפקטיבי עם הטיפול בעוני, יש לבצע את הצעדים הבאים:

1. **לגבש תכנית עבודה רב שנתית, חוצת משרדי ממשלה ובעלת יעדים מדידים**
2. **להקים רשות לאומית למלחמה בעוני, או לחלופין, למנות משרד ממשלתי אשר יתכלל את הטיפול בעוני, לדוגמא: משרד הרווחה והשירותים החברתיים או משרד ראש הממשלה.**
3. **על הממשלה לאמץ את מסקנות הועדה למלחמה בעוני (2014), לחוקק אותן או לאשרן בהחלטת ממשלה ולהציב יעד לצמצום שיעורי העוני בישראל תוך עשור למחצית בקרב מדינות ה-OECD.**

ארגון לתת פועל למעלה מעשור להובלת שינוי בסדר העדיפויות הלאומי ולהפעלת לחץ על הממשלה וימשיך בכך עד שהממשלה תיקח אחריות כוללת ותיישם מדיניות פרו-חברתית שתביא לצמצום ממדי העוני, אי השוויון והפער החברתיים.

ממדי העוני ואי השוויון בישראל הם מהגבוהים במדינות ה-OECD, כאשר כרבע מהאוכלוסייה אינה זוכה לשוויון הזדמנויות ולזכות הבסיסית לקיום בכבוד.

עוני אינו גזירת גורל, אלא תוצאה ישירה של מדיניות ממשלתית, או היעדרה. על אף שבעיית העוני בישראל רחבה וחמורה, ממשלות ישראל לא גיבשו מדיניות לטיפול רוחבי בבעיה ולא הציבו יעד לצמצום העוני. הועדה למלחמה בעוני המליצה על הקצאת תקציב של 7.6 מיליארד ש"ח בשנה למשך עשור על מנת לצמצם את שיעורי העוני בישראל לממוצע במדינות ה-OECD. אולם התכנית שהתוותה הועדה לא הובאה לידי מימוש ולא אושרה בחקיקה או בהחלטת ממשלה, על אף שחלפו שלוש שנים מאז פרסום המלצותיה.

בשנים האחרונות ניתן להצביע על התייצבות ממדי העוני ואף על מגמה של שיפור קל, אם כי ישראל עומדת עדיין בראש סולם העוני ואי השוויון מבין מדינות ה-OECD. מגמה זו היא תוצאה של שורת צעדים שנקטה הממשלה בשנים האחרונות, ובהם: העלאת שכר המינימום, הגדלת קצבת השלמת ההכנסה לקשישים, החזרת קצבאות הילדים לרמתן הקודמת, גידול בשיעורי התעסוקה ועוד. צעדים אלה ממחישים שרק מדיניות ממשלתית עקבית המגובה בתכנית רב שנתית והקצאת משאבים תוביל לצמצום ניכר של ממדי העוני ואי השוויון בישראל.

העוני בישראל מתאפיין בפערים גדולים בחינוך, בנגישות מוגבלת לשירותי בריאות הולמים, בתעסוקה בשכר נמוך, בתנאי דיור לא ראויים, מחסור במיציזי זכויות, תופעה רחבה של אי ביטחון תזונתי ועוד. אי טיפול ממשלתי בבעיה גורם ליצירת דורות נוספים של אזרחים הלכודים במעגל העוני, מפלג ומשטע את החברה הישראלית ומאיים על חוסנה ולכידותה.

70.5% מהציבור תופסים את בעיית העוני והפערים החברתיים כנושא הדחוף ביותר לטיפול על ידי ממשלת ישראל

אכזבת הציבור ממדיניות הממשלה

ביותר. כחמישית (20.1%) מהציבור סבורים כי יצירת מקומות תעסוקה והכשרה מקצועית תוביל להיחלצות מהעוני ו-14.1% מאמינים כי העלאת שכר המינימום תסייע בצורה המשמעותית ביותר. בתחילת שנת 2018 אנו עתידים לראות עלייה נוספת בשכר המינימום אשר יעמוד על 5,300 ש"ח, תוספת מבורכת אשר תסייע למשפחות רבות.

80.1% מהציבור הרחב סבורים כי הממשלה היא הגורם האחראי לפעול לצמצום העוני יותר מכל גורם אחר, בדומה לשנה שעברה (78.4%). עם זאת, רק כרבע (25.9%) מהציבור חושבים שהממשלה היא זו שאכן מטפלת בפועל בבעיית העוני, בעוד שכמחצית (49.9%) סבורים כי ארגונים ועמותות המגזר השלישי הם אלו המטפלים בפועל בבעיה, עלייה בהשוואה לשנה שעברה (44.9%).

70.5% מהציבור תופסים את בעיית העוני והפערים החברתיים כנושא הדחוף ביותר לטיפול על ידי ממשלת ישראל (במקום הראשון והשני). על אף שמדובר בירידה בהשוואה לשנה שעברה (74.8%), בעיית העוני והפערים החברתיים נמצאת עדיין במרחק רב מהנושא השני הנתפס כדחוף לטיפול, שהוא ביטחון מדינת ישראל ואזרחיה (55.2%), עלייה בהשוואה לנתונים אשתקד (51.7%). בעיית הקיטוב, האלימות והגזענות בחברה הישראלית נתפסת כנושא השלישי בחשיבותו על ידי 27.8% מהציבור, ודוחקת את נושא הסכסוך הישראלי-פלסטיני למקום החמישי (מהמקום השלישי בשנה שעברה), כאשר 19.8% בלבד מהציבור רואים בו את הנושא הדחוף ביותר בו הממשלה צריכה לטפל.

39.5% מהציבור חושבים שהשקעה בהורדת יוקר המחיה תוביל להיחלצות מהעוני בצורה הטובה

מבין הנושאים הבאים, מהו לדעתך הנושא הדחוף ביותר בו צריכה הממשלה לטפל?

מחוך סקר תפיסות הציבור

במקום הראשון	במקום השני	סה"כ 2017	סה"כ 2016		
2017	2017				
39.8%	30.7%	70.5%	74.8%		
36.4%	18.8%	55.2%	51.7%		
7.9%	19.9%	27.8%	23.8%		
6.8%	14.7%	21.5%	18.4%		
7%	12.8%	19.8%	24.6%		
2.1%	3.1%	5.2%	6.7%		
עוני ופערים חברתיים	ביטחון מדינת ישראל ואזרחיה	הקיטוב, האלימות והגזענות בחברה הישראלית	שקיפות ציבורית ומלחמה בשחיתות	הסכסוך הישראלי פלסטיני	אחר

80.1% מהציבור הרחב סבורים כי הממשלה היא הגורם האחראי לפעול לצמצום העוני יותר מכל גורם אחר, עם זאת, רק כרבע (25.9%) מהציבור חושבים שהממשלה היא זו שאכן מטפלת בפועל בבעיית העוני

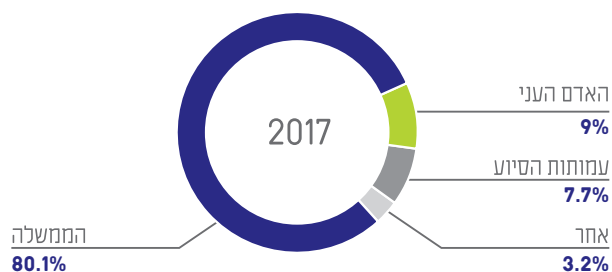
מהו לדעתך התחום שהשקעה בו תוביל להיחלצות מהעוני בצורה הטובה ביותר?

מתוך סקר תפיסות הציבור

2017	
39.5%	הורדת יוקר המחיה
20.1%	יצירת מקומות תעסוקה והכשרות מקצועיות
14.1%	העלאת שכר המינימום
7.6%	העלאת הקצבאות
6.5%	צמצום הפערים בחינוך
5.1%	הרחבת היצע הדיור והגדלת מלאי הדיור הציבורי
1.7%	הנגשת מערכת הבריאות בצורה שוויונית לכלל האוכלוסייה
5.4%	אחר

מיהו לדעתך, הגורם האחראי לצמצום העוני?

מתוך סקר תפיסות הציבור

38.2% מהציבור סבורים כי ממשלת ישראל נמנעת מלהציב יעד מדיד לצמצום העוני הפני שאינה מעוניינת לטפל בתופעה, זוהי עלייה משמעותית בהשוואה לשנה שעברה (27.5%)

מבין הגורמים הבאים, מיהו לדעתך הגורם שמטפל בפועל יותר מכולם בבעיית העוני בישראל?

מתוך סקר תפיסות הציבור

אזרחי ישראל מעניקים ציון נכשל לראש הממשלה, לשר האוצר ולשר הרווחה על אוזלת היד וטיפולם הכושל בבעיית העוני. בסולם 1 עד 10, המבטא את פעילותם לטיפול בבעיית העוני, שר הרווחה, חיים כץ "זוכה" לציון 3.8, שר האוצר, משה כחלון, קיבל את הציון 4.7, ואילו ראש הממשלה, בנימין נתניהו, קיבל את הציון הנמוך ביותר - 3.1.

למרות ששיעורי העוני בישראל הם מהגבוהים מבין מדינות ה-OECD, ונמוכים רק ממקסיקו, הציבור הרחב אינו מודע לממדים הנרחבים של הבעיה. רק 26.2% מהציבור סבורים כי שיעורי העוני בישראל גבוהים משמעותית מהממוצע במדינות ה-OECD, 31.6% סבורים כי הם גבוהים מעט מהממוצע ויותר הציבור - 42.2% סבורים כי שיעורי העוני הם דומים לממוצע במדינות ה-OECD או נמוכים מהם.

הציבור הרחב מבין כי עוני אינו גזירת גורל, אלא תוצאה של מדיניות לקויה וחוסר טיפול ממשלתי. 38.2% מהציבור סבורים כי ממשלת ישראל נמנעת מלהציב יעד מדיד לצמצום העוני הפני שאינה מעוניינת לטפל בתופעה, עלייה משמעותית בשיעור של 38.9% בהשוואה לשנה שעברה (27.5%).

רק 22.9% סבורים כי הסיבה לכך הינה כי הבעיה רחבה מדי, ירידה בשיעור של 24.4% בהשוואה לשנה שעברה (30.3%). כשליש (32.9%) מאמינים כי תוצאות לטווח רחוק אינן מעניינות פוליטיקאים ולכן הממשלה אינה מציבה יעד לצמצום העוני.

על אף שהממשלה נתפסת על ידי מרבית הציבור כגורם האחראי לצמצום העוני, 70.4% מהציבור הרחב סבורים כי הנושא נמצא בסדר עדיפות נמוך או כלל אינו נמצא בסדר העדיפויות הלאומי, עלייה בשיעור של 5.5% בהשוואה לאשתקד (66.7%).

**70.4% מהציבור הרחב סבורים כי הטיפול בבעיית
העוני בישראל נמצא בסדר עדיפות נמוך או כלל אינו
נמצא בסדר העדיפויות הלאומי**

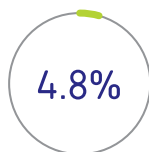
מדוע לדעתך נמנעת ממשלת ישראל להציב יעדים לצמצום העוני?

מתוך סקר תפישות הציבור

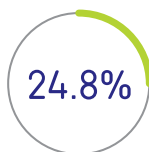
2016	2017	
27.5%	38.2%	כי הממשלה אינה מעוניינת לטפל בבעיה
35.1%	32.9%	תוצאות לטווח הרחוק אינן מעניינות פוליטיקאים
30.3%	22.9%	הבעיה רחבה מדי
7.1%	6%	לא ניתן להציב יעדים לצמצום העוני

בסדר העדיפויות הלאומי של ממשלת ישראל הנוכחית, היכן ממוקם לדעתך הטיפול בבעיית העוני?

מתוך סקר תפישות הציבור

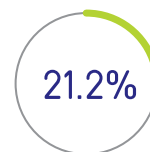
סדר עדיפות
גבוה

סדר עדיפות
בינוני

סדר עדיפות
נמוך

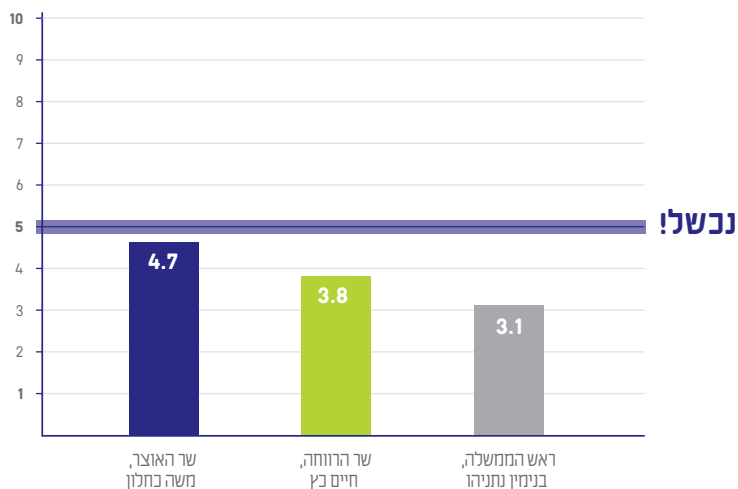

כלל לא נמצא בסדר
העדיפויות הלאומי

החלום שלי:
 "אין לי חלומות,
 הכל התנפץ"

לפניך רשימה של בעלי תפקידים, עבור כל אחד מהם אנא ציין/י באיזו מידה לדעתך הוא פועל לטיפול בבעיית העוני?
 (1- פירושו "כלל אינו פועל לטיפול בבעיה" ו-10- משמעו "פועל במידה רבה מאוד לטיפול בבעיה")

מתוך סקר תפיסות הציבור

היכן לדעתך ממוקמת מדינת ישראל בשיעורי העוני בהשוואה ל-35 מדינות ה-OECD?

מתוך סקר תפיסות הציבור

2017

7.5%	שיעורי העוני בישראל נמוכים משמעותית מהממוצע במדינות ה-OECD
13%	שיעורי העוני בישראל נמוכים מעט מהממוצע במדינות ה-OECD
21.7%	שיעורי העוני בישראל דומים לממוצע במדינות ה-OECD
31.6%	שיעורי העוני בישראל גבוהים מעט מהממוצע במדינות ה-OECD
26.2%	שיעורי העוני בישראל גבוהים משמעותית מהממוצע במדינות ה-OECD

מרבית (76.2%) הציבור סבור שהזמן שלוקח לאדם להידרדר לעוני כתוצאה מאובדן מקום עבודה, מחלה או משבר אחר הינו מספר חודשים עד שנה.

מדיניות הממשלה מנציחה ומחמירה את בעיית העוני

הנתונים הללו מבטאים את השבריות של מעמד הביניים בישראל ואת תחושת הפסימיות וחוסר הביטחון הכלכלי לאור העובדה שאין למעמד הביניים בישראל מספיק עתודות כלכליות להתמודדות עם משבר הכרוך באובדן תעסוקה או מחלה.

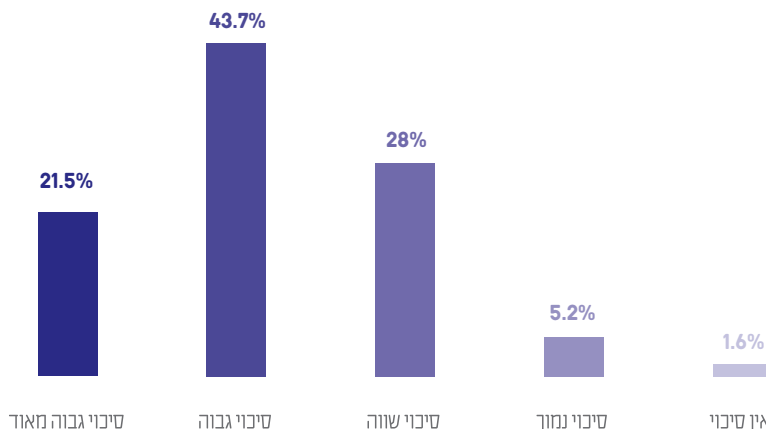
מנהלי עמותות הסיוע מדווחים כי 11.5% בממוצע בלבד מנתמכי הסיוע הצליחו להיחלץ מהעוני בחמש השנים האחרונות, וכי 14.6% בלבד עשויים להיחלץ בסופו של דבר, זוהי עלייה קלה בהשוואה לשנה שעברה (9.2%-11.5% בהתאמה).

הציבור הרחב אינו מאמין כי הממשלה מגנה על אזרחיה מפני ההידרדרות לעוני. 23% מהציבור מעריכים כי מצבם הכלכלי נהיה גרוע יותר בהשוואה לשנה שעברה, שיעור דומה לאלה המעידים שמצבם הכלכלי השתפר (23.5%). 38.5% מהציבור חוששים שהם עלולים להידרדר למצוקה כלכלית בשנה הקרובה.

מרבית (76.2%) הציבור סבור שהזמן שלוקח לאדם להידרדר לעוני כתוצאה מאובדן מקום עבודה, מחלה או משבר אחר הינו מספר חודשים עד שנה. 65.2% מהציבור מאמינים כי ישנו סיכוי גבוה או גבוה מאוד שילד הגדל במשפחה ענייה יהיה מבוגר עני בעתיד.

מהם סיכויי של ילד הגדל במשפחה ענייה, להפוך להיות מבוגר עני בעתיד?

מתוך סקר תפיסות הציבור

65.2% מהציבור מאמינים כי ישנו סיכוי גבוה או מאוד שילד הגדל במשפחה ענייה יהיה מבוגר עני בעתיד

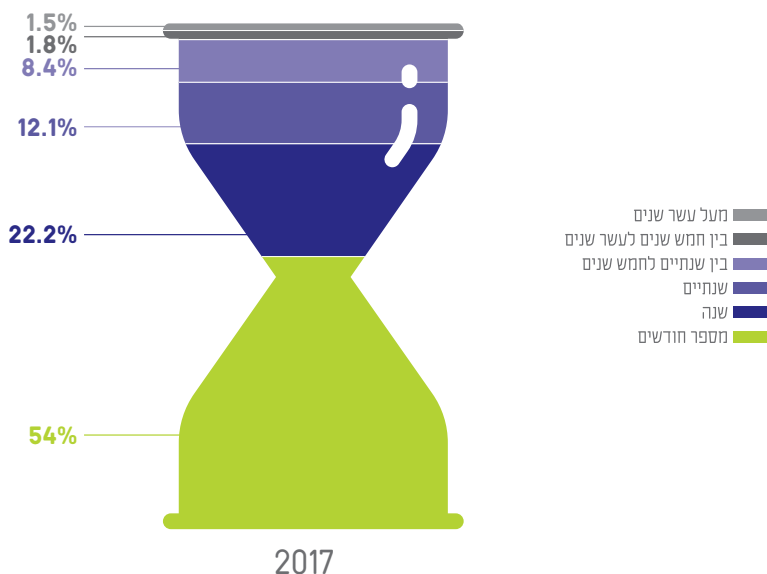
איך את/ה מעריך/ה את מצבך הכלכלי השנה, לעומת מצבך הכלכלי בשנה שעברה?

מתוך סקר תפיסות הציבור

2017	
53.5%	מצבי הכלכלי נשאר אותו הדבר
23.5%	מצבי הכלכלי השתפר
23%	מצבי הכלכלי נהיה גרוע יותר

תוך כמה זמן לדעתך אדם עלול להידרדר לעוני כתוצאה מאובדן מקום עבודה, מחלה או משבר אחר?

מתוך סקר תפיסות הציבור

באיזו מידה את/ה חושש/ת שאת/ה ומשפחתך עלולים להידרדר למצוקה כלכלית בשנה הקרובה?

מתוך סקר תפיסות הציבור

2017

24.1%	כלל לא חושש/ת
37.4%	לא כל כך חושש/ת
29.4%	די חושש/ת
9.1%	מאוד חושש/ת

הצהרות מנהלי עמותות המזון אודות שיעורי ההיחלצות מעוני בקרב נתמכי הסיוע

מתוך מגמות הסיוע בעמותות המזון

14.6%

מהו להערכתך שיעור הנתמכים, מכלל נתמכי הסיוע בעמותה כיום, שיחלצו בסופו של דבר מהעוני?

11.5%

מהו שיעור הנתמכים שנחלצו מהעוני בחמש השנים האחרונות?

כחמישית (19.7%) מהמשפחות נתמכות הסיוע הינן משפחות אשר השתייכו למעמד הביניים בחמש השנים האחרונות

עלייה בהשוואה לשנה שעברה (37.9%). מעל רבע (26.6%) מהמשפחות המקבלות סיוע על ידי עמותות המזון הן חד הוריות, בעוד קשישים וניצולי שואה מהווים 24.1% מהנתמכים. כחמישית (19.7%) הן משפחות אשר השתייכו למעמד הביניים בחמש השנים האחרונות, בדומה לשנה שעברה (18.5%) ו-16.7% הינם חולים כרוניים, ירידה קלה בהשוואה ל-19.1% בשנה שעברה.

72.7% מהעמותות מעניקות למשפחות הנתמכות סיוע בסיסי נוסף מלבד הסיוע במזון. הסיוע הנפוץ ביותר הינו בתחום הביגוד, אותו מעניקות 73.2% מהעמותות, ירידה בהשוואה לשנה שעברה (78.8%). 71.8% מהעמותות מעניקות סיוע בתחום הספרים והציוד לבית הספר, עלייה משמעותית בהשוואה לשנה שעברה (56.3%). ללא הסיוע הזה לא הייתה להורים יכולת לשלוח את ילדיהם עם הציוד הנדרש לביה"ס. כמו כן, ישנה עלייה בשיעור העמותות המסייעות בריהוט וציוד לבית (49.3%) השנה בהשוואה ל-37.5% בשנה שעברה.

כתוצאה מאוזלת ידה של ממשלת ישראל בטיפול בבעיית העוני ואי הביטחון התזונתי, הוקמו ארגונים בחברה האזרחית הפועלים לצמצום העוני וכן עמותות ובתי תמחוי העוסקים בחלוקת מזון וממלאים את החלל הריק שמוותר המדינה. מעל למחצית (54.6%) מעמותות המזון מעניקות סיוע לפחות פעם בשבוע, כאשר 26.3% פועלות מדי יום. בהשוואה לשנה שעברה, ישנה ירידה בתדירות הענקת הסיוע השבועי (28.3% השנה בהשוואה ל-34.3% בשנה שעברה) ועלייה בתדירות החלוקה החודשית (30.2% השנה בהשוואה ל-23.1% בשנה שעברה). נטל הסיוע השבועי מקשה מאוד על עמותות המזון מפאת מחסור הולך וגובר במשאבים ההכרחיים לקיום פעילות תכופה וקושי בגיוס מתנדבים, עליהם מושתתת מרבית הפעילות.

עמותות המזון תומכות בקבוצות האוכלוסייה המוחלשות והפגיעות ביותר בחברה הישראלית, בהן: קשישים וניצולי שואה, נכים, חולים, משפחות חד הוריות ומשפחות ברוכות ילדים. משפחות ברוכות ילדים מהוות 41.4% מנתמכי הסיוע,

עמותות המזון

באיזו תדירות אתם מעניקים סיוע במזון לנוקדים?

מחקר סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

2016	2017	
27.8%	26.3%	כל יום
34.3%	28.3%	פעם בשבוע
14.8%	15.2%	פעם בשבועיים
23.1%	30.2%	פעם בחודש

71.8% מהעמותות מעניקות סיוע בתלום הספרים והציוד לבית הספר, עלייה משמעותית בהשוואה לשנה שעברה (56.3%)

בהתייחס לכל אחת מהקבוצות הבאות, ציין איזה אחוז הם מהווים מכלל הנזקקים הפונים לקבלת סיוע מהעמותה

מתוך מגמות הסיוע בעמותות המזון

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שמשפחה יכולה להשתייך ליותר מקבוצה אחת.

14.1%

נכים ובעלי מוגבלויות

16.7 %

חולים כרוניים

19.7%

משפחות שהשתייכו למעמד הביניים בחמש השנים האחרונות

24.1%

קשישים וניצולי שואה

26.6%

משפחות חד הוריות

41.4%

משפחות ברוכות ילדים

האם, בנוסף למזון, העמותה מספקת לנזקקים מוצרים או שירותים אחרים?

מתוך מגמות הסיוע בעמותות המזון

70.8% ממנהלי עמותות המזון העידו כי חל גידול של 19.9% במחוצע בדרישת נזקים למזון בהשוואה לשנה שעברה

מהם השירותים הנוספים שהעמותה מספקת? (מתוך אלה שמעניקים מוצרים או שירותים אחרים)

מתוך מגמות הסיוע בעמותות המזון

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת.

2016	2017	
78.8%	73.2%	ביגוד
56.3%	71.8%	ספרים וציוד לבית הספר
37.5%	49.3%	ריהוט וציוד לבית
36.3%	36.6%	פעילויות לילדים ולנוער
23.8%	31.0%	טיפולים רפואיים / מימון תרופות
25.0%	21.1%	תמיכה נפשית
18.8%	18.3%	הכוונה תעסוקתית / הכשרות מקצועיות
3.8%	4.2%	מתן הלוואות
12.5%	21.1%	אחר

של עמותות המזון שומרות על חיסיון שמות נתמכי הסיוע והמידע עליהם. כמו כן, מחויבות העמותות לחלוקה מכבדת לנתמכים, בין אם בחלוקה ישירה לבתי הנתמכים באמצעות מתנדבים (64.7%), או חלוקה מכבדת בתוך מבנה העמותה (57.6%). כמחצית (50.6%) מעמותות המזון מתאימות את הרכב סל המזון לצרכי המשפחה הנתמכת.

ארגון לתת והעמותות השותפות מחויבים לקוד אתי המהווה מצפן מוסרי ומתווה אמות מידה משותפות לנומרות של התנהגות ראויה. ערכי היסוד המובאים בקוד האתי ממוצבים ברובד העומד מעל דרישות החוק. אחד מערכי היסוד הבולטים המופיעים בקוד האתי הוא המחויבות לשמירה על כבוד האדם בהענקת הסיוע. הרוב המוחלט (97.6%)

**קוד אתי
ושמירה על
כבוד הנזקקים**

מעל למחצית (52.2%) ממקבלי הסיוע הם נתמכים כרוניים, אשר מקבלים סיוע למעלה משנה

שנתמכי הסיוע מבקשים מזון בתדירות גבוהה יותר ו-44.4% בכך שחלה הידרדרות במצבם הנפשי של נתמכי הסיוע. שליש (33.3%) מצביעים על החמרה במצבם של הילדים נתמכי הסיוע.

מעל למחצית (52.2%) ממקבלי הסיוע הם נתמכים כרוניים, כלומר נזקקים אשר מקבלים סיוע למעלה משנה. כחמישית (20.9%) נמצאים במשבר זמני ומקבלים סיוע לתקופה של עד שנה. ישנם נתמכים אשר מקבלים סיוע באופן חד פעמי, בעיקר סביב החגים (26.9%), מפני שהעמותה איננה יכולה לסייע להם באופן קבוע. מנהלי העמותות מעידים כי אינם מצליחים לתת מענה לכחמישית (19.6%) מהפונים לקבלת סיוע, בשל מחסור במשאבים.

70.8% ממנהלי עמותות המזון העידו כי חל גידול של 19.9% בממוצע בדרישת נזקים למזון בהשוואה לשנה שעברה. 8.5% בלבד העידו כי חל שיפור במצבם של נתמכי הסיוע השנה, זוהי ירידה קלה בהשוואה לשנה שעברה (13.1%). מרבית מנהלי העמותות (72.3%) מעידים כי מצבם של הנתמכים לא השתנה ונותר חמור כשהיה. רק כחמישית (19.2%) מהם העידו על החמרה במצבם של נתמכי הסיוע, זוהי ירידה משמעותית בהשוואה לשנה שעברה (31.5%) המצביעה על אי החמרה מחד, אולם גם על חוסר שינוי במצבם של רוב הנתמכים. 88.9% ממנהלי העמותות שהעידו על החמרה, מציינים כי זו מתבטאת בכך

באילו מהאמצעים הבאים נוקטת העמותה על מנת לשמור על כבוד הנתמכים?

מתוך מגמות הסיוע בעמותות המזון

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת.

אחר

העמותה מתאימה את הרכב של המזון לצרכי הנתמכים

העמותה מקיימת חלוקה מכבדת בתוך מבנה העמותה

העמותה מקיימת חלוקה ישירה לבתים באמצעות מתנדבים

העמותה שומרת על חיסיון שמות הנתמכים והמידע

מנהלי העמותות מעידים כי אינם מצליחים לתת מענה לכחמישית (19.6%) מהפונים לקבלת סיוע, בשל מחסור במשאבים

2016	2017	
78.2%	70.8%	חל גידול בדרישה
19.8%	27.1%	לא חל שינוי
2%	2.1%	חל קיטון בדרישה

האם במהלך שנת 2017 חל שינוי (גידול/קיטון) בדרישת נזקים למזון לעומת 2016?

מתוך מגמות הסיוע בעמותות המזון

2016	2017	
13.1%	8.5%	מצבם השתפר
55.4%	72.3%	מצבם נותר ללא שינוי
31.5%	19.2%	מצבם החמיר

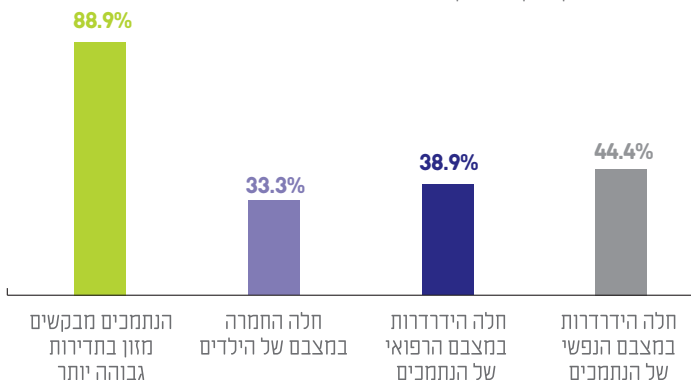
האם חל שינוי במצבם של מקבלי הסיוע מהעמותה בשנת 2017 לעומת 2016?

מתוך מגמות הסיוע בעמותות המזון

באיזה אופן מתבטאת ההחמרה? (מתוך אלה שהצביעו על החמרה במצבם של נתמכי הסיוע)

מתוך מגמות הסיוע בעמותות המזון

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מחשובה אחת.

למרות ש-76% מנתמכי הסיוע מופנים לעמותות המזון על ידי העובדים הסוציאליים באגפים לשירותים חברתיים, רק 29.9% מהעמותות זוכות לתמיכה ממחלקת הרווחה ברשויות המקומיות

מבין מקבלי הסיוע מהעמותה, מהו שיעור הנתמכים המצויים במצבים הבאים?

מתוך מגמות הסיוע בעמותות המזון

שמקורו בהצלת מזון, 42.7% בממוצע מגיע מארגון לתת, 22.3% מגיע מלקט ו-18.9% מקורו במפעלים ויצרני מזון ארציים.

במידה וארגון לתת לא יוכל להמשיך לתמוך בעמותות המזון, 46.1% מעידים כי יאלצו לצמצם את כמות המזון שהעמותה מחלקת וכרבע ממנהלי העמותות (24.7%) מעידים כי יאלצו להוריד נתמכים מסיוע שוטף באופן יזום. 22.5% מעמותות המזון יאלצו להפסיק את פעילותן לחלוטין, כמעט כפול בהשוואה לשנה שעברה (10.5%).

למרות ש-76% מנתמכי הסיוע מופנים לעמותות המזון על ידי העובדים הסוציאליים באגפים לשירותים חברתיים, רק 29.9% מהעמותות זוכות לתמיכה ממחלקת הרווחה ברשויות המקומיות.

45.1% ממנהלי עמותות המזון מעידים כי ישנה ירידה בכמות התרומות לעמותה ב-2017. 57% בממוצע מהמזון שמחלקים בעמותות הינו מזון שמקורו בהצלת מזון, ו-43% בממוצע הוא מזון שנרכש על ידי העמותה, בדומה לשנה שעברה (57.1% ו-42.9% בהתאמה). מתוך כלל המזון

האם מחלקת הרווחה של הרשות המקומית מעניקה תמיכה לעמותה?

מתוך מגמות הסיוע בעמותות המזון

2017	
כן	29.9%
לא	70.1%

מתוך כלל המזון שמקורו בהצללת מזון, 42.7% בממוצע מגיע מארגון לתת

האם ב- 2017 חל שינוי בכמות התרומות הכספיות שהגיעו לעמותות לעומת 2016?

מתוך מגמות הסיוע בעמותות המזון

45.1%

כמות התרומות ירדה

46.2%

לא חל שינוי

8.7%

כמות התרומות עלתה

2017

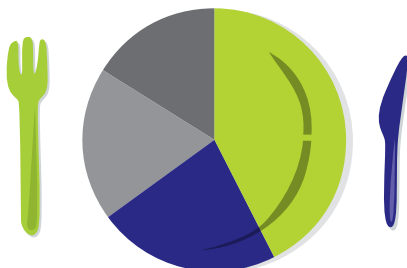
57%	מזון שנתרם מהצללת מזון
43%	מזון שנרכש ע"י העמותה

כיצד מתחלק תקציב המזון של העמותה?

מתוך מגמות הסיוע בעמותות המזון

מתוך כלל המזון שהעמותה מחלקת שמקורו בהצללת מזון, איזה אחוז מגיע מהגופים הבאים?

מתוך מגמות הסיוע בעמותות המזון

42.7% ארגון לתת

22.3% לקט ישראל

18.9% מפעלי ויצרני מזון ארציים

16.1% עסקים מקומיים

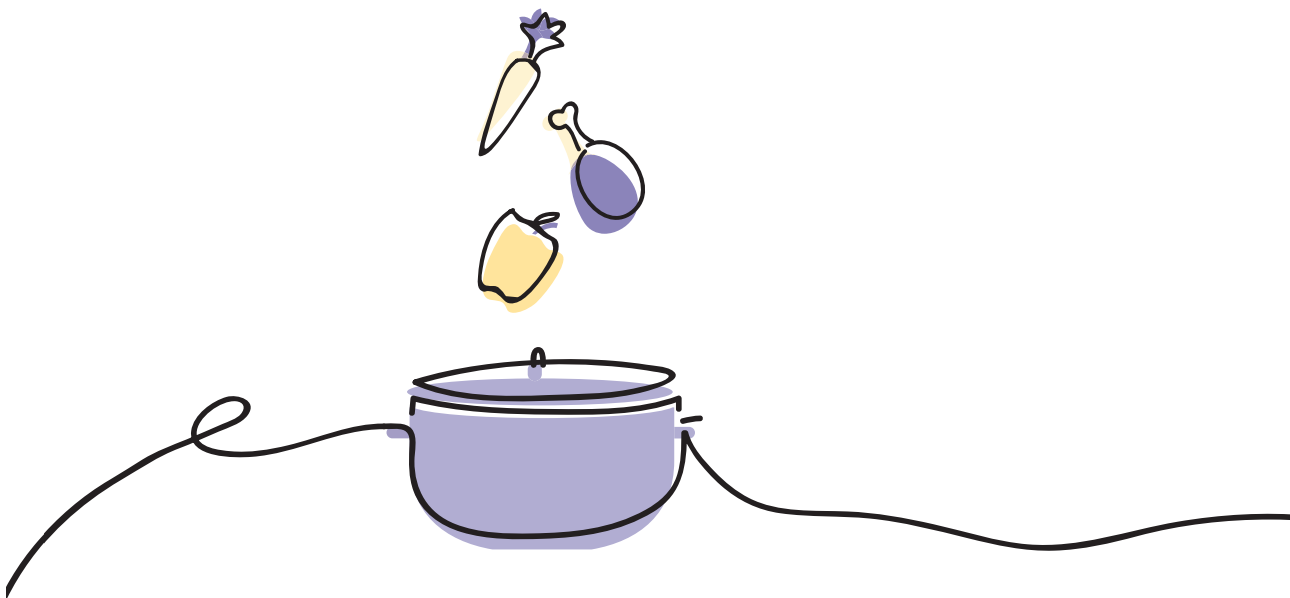
החלום שלי: "הפסקתי לחלום"

כיצד תושפע לדעתך פעילות העמותה במידה וארגון לתת לא יוכל להמשיך לתמוך בה ולסייע במוצרי מזון?

מותר סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

■ נתמכי הסיוע 2017
■ נתמכי הסיוע 2016

אי ביטחון תזונתי

אי ביטחון תזונתי

הבטחת הביטחון התזונתי של אזרחי ישראל

לעמוד בהוצאה זו, על משפחה ממוצעת בחמישון ההכנסה התחתון להוציא 40.5% מהוצאותיה על מזון. בפועל, משפחות אלה מוציאות בממוצע 2,296 ש"ח, פער של 1,153 ש"ח מהמומלץ, המהווה 26.9% מהוצאותיהן על מזון, כך שהן נאלצות להפחית באופן קבוע את כמות המזון או להתפשר על המגוון ועל איכותו (סקר הוצאות משק הבית, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017).

הנתונים אודות המצוקה הקשה של המשפחות החיות באי ביטחון תזונתי נאספו והוצגו ע"י ארגון לתת בפני ממשלות ישראל בדבקות ובנחישות לאורך העשור האחרון. במהלך השנים, שרי האוצר והרווחה הציגו התחייבויות רבות לטפל בבעיה ולהקצות לנושא תקציבים, אך בפועל לא בוצע מהלך ממשלתי משמעותי למיגור התופעה האקוטית הזו ופעם אחר פעם נדחק הנושא מסדר העדיפויות הממשלתי ואינו זוכה להתייחסות בתקציב המדינה. גם האגפים לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות אינם רואים עצמם אחראים לטיפול בנושא זה, ולכן עיקר ההתמודדות עם הבעיה נותרת בידי ארגוני מגזר שלישי, המנסים למלא את החלל העמוק שמותירה הממשלה, בעזרת פילנתרופיה ותרומות מהציבור.

סעיף ההוצאה הגבוה ביותר בקרב נתמכי הסיוע הוא על מזון. נתמכי הסיוע מוציאים בממוצע 2,300 ש"ח בחודש על מזון, 36.6% מההוצאה החודשית. 69.8% מהנתמכים מעריכים כי התוספת הכספית הנדרשת להם עבור רכישת מזון לשם קיום בסיסי היא יותר מ-1,000 ש"ח לחודש, כשמעל שליש (37.4%) מעריכים כי התוספת הנדרשת להם היא מעל 1,500 ש"ח לחודש.

אי ביטחון תזונתי הינו הסממן החמור ביותר של העוני, המתבטא בהיעדר יכולת כלכלית ונגישות סדירה לתזונה בסיסית הנדרשת לקיום מאוזן ותקין. ביטחון תזונתי מוגדר כמצב בו לכל בני האדם, יש כל העת, נגישות סדירה, פיזית וכלכלית, לכמות מספקת של מזון בריא ומזין, המתאים להעדפותיהם וצרכיהם התזונתיים, ומאפשר להם קיום חיים פעילים ובריאים (ארגון המזון והחקלאות של האו"ם).

הנתונים הרשמיים של המוסד לביטוח לאומי מצביעים על קורלציה גבוהה מאוד בין נתוני העוני לבין נתוני אי הביטחון התזונתי. 532,000 משפחות (18.8%) ו-755,000 ילדים (30.9%) חיים באי ביטחון תזונתי, מתוכם 243,000 משפחות (8.6%) ו-285,000 ילדים (11.7%) באי ביטחון תזונתי חמור (המוסד לביטוח לאומי, 2014; מתייחס לנתונים משנת 2012).

מאחר וההוצאה על מזון גמישה, היינו נתונה להחלטה סוברנית של המשפחה, בניגוד להוצאות קשירות אחרות כגון דיוור או מיסים – פעמים רבות נאלצות משפחות החיות בעוני לוותר על צריכת מזון בסיסי כדי לממן הוצאות חיוניות אחרות. המציאות הקשה העולה מן השטח היא של מצוקה מתמשכת הפוגעת בתפקוד היומיומי, בהתפתחות של ילדים וביכולתן של משפחות לממש את זכותן הבסיסית לחיים בכבוד.

"קו הרעב" של ארגון לתת, המבוסס על המלצות משרד הבריאות לתזונה מינימלית הנדרשת לביטחון תזונתי, מחשב את עלות סל המזון להבטחת התזונה הבסיסית למשפחה בת חמש נפשות. בהתאם לבדיקה שנערכה בשנת 2017, עלות הסל הבסיסי עומדת על סך של 3,449 ש"ח לחודש. על מנת

החלום שלי:

"לא להיות זקוקה יותר
לחבילות מזון"

קיימים (והגנה על הסביבה עקב הפחתה בהטמנה והשמדה של מזון) ומאפשר לסייע ליותר משפחות. בשנים האחרונות מתקיים לעיתים שיח פופוליסטי, ובבסיסו הטענה שכדאי לחלק כרטיסי מזון, שכן זהו פתרון מכבד יותר. ואולם, המענה של כרטיסי מזון מדגים חולשות וחסרונות רבים, ביניהם: אין מינוף לתקציב (שווי כרטיס המזון הוא בגובה הכסף המוטען בכרטיס) בהשוואה להצלת מזון או רכש מזון, הנזקקים קונים פעמים רבות מזון לא בריא, הפתרון לא מותאם לקשישים ובעלי מוגבלויות וכן ישנן עדויות על סחר בכרטיסים. **בדיקה שנערכה לראשונה בדו"ח זה, מעלה כי 72.6% מנתמכי הסיוע מעדיפים לקבל סל מזון שיגיע לביתם בשווי 500 ש"ח על פני כרטיס מזון לרכישה באופן עצמאי ברשתות השיווק בשווי 250 ש"ח.**

לתת הוא בנק מזון ארצי המהווה ארגון גג ל-180 עמותות מזון מקומיות הפועלות ב-105 יישובים בכל המגזרים בחברה הישראלית. כחלק מהפעילות, מחולק מזון לאותן עמותות משלושה מקורות שונים: הצלת מזון מתעשיית המזון (חברות, יצרנים ורשתות קמעונאיות), רכש מזון סיטונאי ואיסוף מזון מהציבור הרחב. חלוקת המזון נעשית תוך שמירה על כבוד נתמכי הסיוע ודאגה לביטחונם התזונתי בהיבטים של תזונה מאוזנת, איכות, גיוון ותדירות חלוקת המזון. תפיסת ההפעלה של לתת מבוססת על מודל כלכלי יעיל, אשר ממנף באופן מקסימלי את ההשקעה בתכנית הסיוע: על כל שקל שמושקע בתשתיות, בתפעול ובלוגיסטיקה, מחולק מזון בשווי 9 שקלים. מזון שמקורו בהצלת מזון, מהווה גם הזדמנות מצוינת לשימוש במשאבים

מה היית מעדיף לקבל?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

72.6%

סל מזון מגוון שיגיע לביתך
(הכולל מוצרים יבשים וטריים)
בשווי 500 ש"ח

27.4%

כרטיס מזון לרכישה
באופן עצמאי ברשתות
השיווק בשווי 250 ש"ח

מעל למחצית מנתמכי הסיוע (53.8%) חוו בשנה האחרונה מחסור במזון

אי ביטחון תזונתי בקרב נתמכי הסיוע

לא היה מספיק כסף לאכול ארוחות מאוזנות (באופן קבוע או לפעמים), עלייה בשיעור של 3.8% בהשוואה לשנה שעברה (73.9%) ופי 3.5 מהאוכלוסייה הכללית (20.5%).

46.9% מנתמכי הסיוע צמצמו בגודל הארוחות או דילגו על ארוחות בשנה האחרונה בשל המצוקה הכלכלית (ירידה בהשוואה לשנה שעברה 51.8%), בקרב 44% מהם מצב זה התרחש בכל חודש. כשליש (32.4%) מנתמכי הסיוע העידו על כך שהיו רעבים ולא אכלו כי לא היה להם מספיק כסף לקנות אוכל, ירידה בהשוואה לשנה שעברה (35.3%). 52.2% מנתמכי הסיוע אכלו פחות ממה שרצו בשנה האחרונה כי לא היה מספיק כסף לקנות אוכל. 9.2% מנתמכי הסיוע חיפשו מזון בפחים או קיבצו נדבות כדי לקנות אוכל בשנה האחרונה, עלייה קלה בהשוואה ל-8% אשתקד.

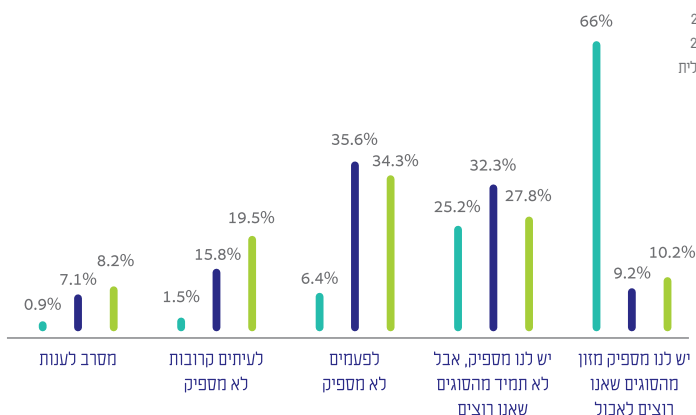
נתמכי הסיוע מעידים על מציאות יומיומית של מצוקה ומחסור קבוע במזון החיוני למחיה בכבוד. המשפחות הנתמכות חיות בחשש מתמיד שהמזון ייגמר, שלא יוכלו לקנות מזון נוסף, ושלא תהיה בידם האפשרות לספק למשפחתם ארוחות מאוזנות וקבועות.

מעל למחצית מנתמכי הסיוע (53.8%) חוו בשנה האחרונה מחסור במזון לעיתים קרובות או לפעמים, בדומה לשנה שעברה (51.4%), זאת לעומת 7.9% בלבד באוכלוסייה הכללית. 74.1% מנתמכי הסיוע חששו שיגמרו להם האוכל לפני שיהיה כסף לקנות עוד, עלייה בשיעור של 6.6% בהשוואה לשנה שעברה (69.5%).

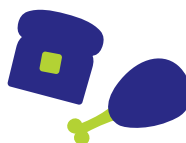
73.3% מנתמכי הסיוע העידו כי המזון שקנו לא הספיק להם ולא היה להם כסף לקנות מזון נוסף, באופן קבוע או לפעמים, זאת בהשוואה ל-18.8% מהאוכלוסייה הכללית. ל-76.7% מנתמכי הסיוע

איזה משפט מהמשפטים הבאים מתאר באופן הכי טוב את האוכל שנצרך בביתך בשנה האחרונה?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

73.3% מנתמכי הסיוע העידו כי המזון שקנו לא הספיק להם ולא היה להם כסף לקנות מזון נוסף

חששנו (חששתי) שנגמור את האוכל לפני שיהיה לנו כסף לקנות עוד

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2017	
18.8%	21.6%	לרוב נכון
50.7%	52.5%	לפעמים נכון
17.6%	15.4%	לא נכון
12.9%	10.5%	מסרב לענות

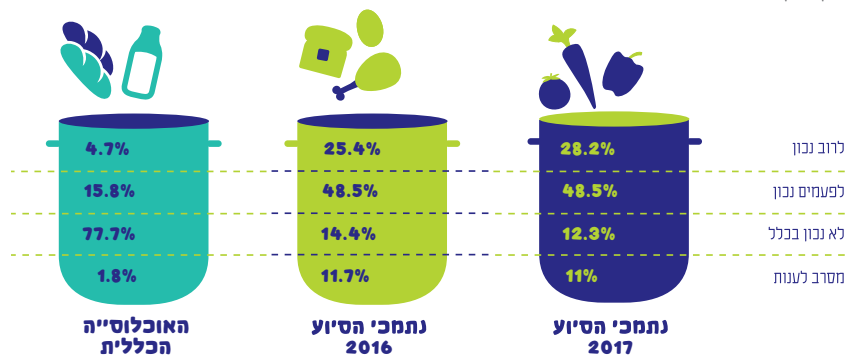
האוכל שקנינו לא הספיק, ולא היה לנו כסף כדי לקנות יותר

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

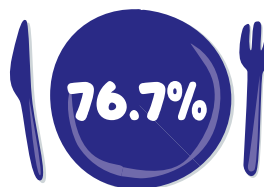
האוכלוסייה הכללית	נתמכי הסיוע 2017	
3.6%	21.4%	לרוב נכון
15.2%	51.9%	לפעמים נכון
79.4%	15.7%	לא נכון
1.8%	11%	מסרב לענות

לא היה לנו מספיק כסף לאכול ארוחות מאוזנות

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

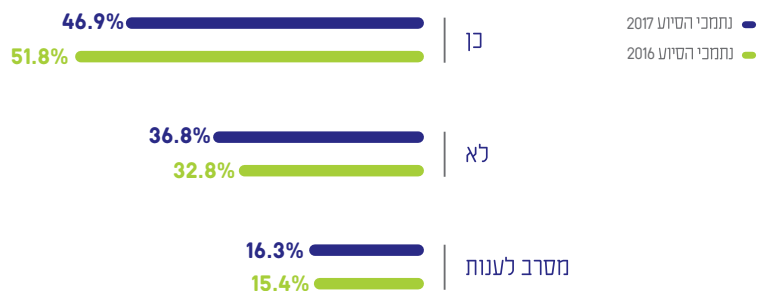

ל-76.7% מנתמכי הסיוע לא היה מספיק כסף לאכול ארוחות מאוזנות באופן קבוע או לפעמים, עלייה בשיעור של 3.8% בהשוואה לשנה שעברה (73.9%) ופי 3.5 מהאוכלוסייה הכללית (20.5%)

בשנה האחרונה, האם את/ה או מבוגרים אחרים בבית שלך צמצמו בגודל הארוחות או דילגו על ארוחות מחוסר כסף לקנות מזון?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

באיזו תדירות זה קרה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2017

44%	כמעט כל חודש
42.8%	יש חודשים שכן ויש חודשים שלא
7.9%	רק חודש אחד או חודשיים במשך השנה
5.3%	מסרב לענות

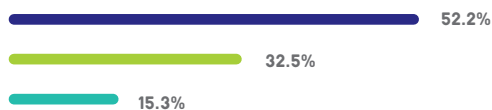
9.2% מנתמכי הסיוע חיפשו מזון בפחים או קיבצו נדבות כדי לקנות אוכל בשנה האחרונה, עלייה קלה בהשוואה ל-8% אשתקד

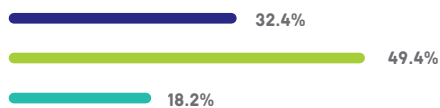
כן
לא
מסרב לענות
מחוקר נתמכי הסיוע

האם בשנה האחרונה
אכלת פחות ממה שרצית
כי לא היה מספיק כסף
כדי לקנות אוכל?

האם בשנה האחרונה, את/ה
ו/או מבוגרים אחרים בבית
הייתם רעבים ולא אכלתם,
כי לא היה לכם מספיק
כסף לקנות אוכל?

האם בשנה האחרונה חיפשת מזון בפחים ו/או קיבצת נדבות לקניית אוכל ו/או אכלת שאריות מזון שנזרקו?

מחוקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2017	
8%	9.2%	כן
92%	90.8%	לא

כשליש (32.8%) מההורים נתמכי הסיוע נאלצו לצמצם בגודל הארוחות או לדלג על ארוחות עבור ילדיהם בשל המחסור הכלכלי

ילדים באי ביטחון תזונתי

עבור 75.7% מהילדים הנתמכים, המרכיב העיקרי בתזונה הוא לחם וממרח (28.3%) או פחמימות (47.4%), זוהי עלייה בצריכת הפחמימות בשיעור של 11.8% בהשוואה לשנה שעברה (67.7%) המצביעה על תזונה לא מאוזנת שאינה כוללת רכיבים תזונתיים חיוניים. במהלך השנה האחרונה, 17.6% מהילדים נתמכי הסיוע לא אכלו יום שלם בשל המצוקה הכלכלית, עלייה משמעותית בהשוואה לאשתקד (11.1%). בקרב 51.6% מהם מצב זה התרחש מדי חודש.

23.7% מהילדים הנתמכים הולכים לבית הספר ללא כריך (באופן קבוע או לעיתים קרובות), עלייה בהשוואה לשנה שעברה, אז הנתון עמד על 20%. כמחצית (49.9%) מהתזונה של הילדים נתמכי הסיוע מבוססת על פחמימות (24.5%) ולחם וממרח (25.4%), כמות משמעותית זו של פחמימות מצביעה על תזונה לא מאוזנת ומחסור באבות המזון החיוניים האחרים בתפריט הילדים.

בשנה האחרונה הילדים הנתמכים נאלצו להתמודד עם חוויות משפילות על מנת להשיג מזון. 5.8% מהילדים נתמכי הסיוע נאלצו לקבץ נדבות, נתון המשקף עלייה בהשוואה ל-1.6% בשנה שעברה. 3.8% מהילדים נתמכי הסיוע נאלצו לגנוב אוכל כדי להתגבר על המחסור ו-1.7% אספו אוכל מהרצפה או מפחי אשפה.

כל ילד שלישי בישראל (30.9%) סובל מאי ביטחון תזונתי (המוסדר לביטוח לאומי, 2014; מתייחס לנתונים משנת 2012). ילדים הם הקבוצה אשר נפגעת בצורה החמורה ביותר מהמחסור במזון, לאור ההשלכות הרבות של מצב זה על התפתחותם ומצבם הנפשי והפיזי. אי הביטחון התזונתי בקרב ילדים מתבטא בכך שאינם צורכים את אבות המזון החיוניים להתפתחותם התקינה ומלווה בתחושת רעב, דילוג על ארוחות ותזונה לא מאוזנת. אלה פוגעים לא רק במצבם הפיזי של הילדים הנתמכים אלא גם בעלי השלכות חמורות על מצבם החברתי והנפשי.

כשליש (32.8%) מההורים נתמכי הסיוע נאלצו לצמצם בגודל הארוחות או לדלג על ארוחות עבור ילדיהם בשל המחסור הכלכלי, ירידה קלה בהשוואה לשנה שעברה (34.4%). 23.7% מהילדים נתמכי הסיוע חשו רעב ולא אכלו כי לא היה להם מספיק כסף לאוכל, עלייה בשיעור של 24.1% בהשוואה לשנה שעברה (19.1%).

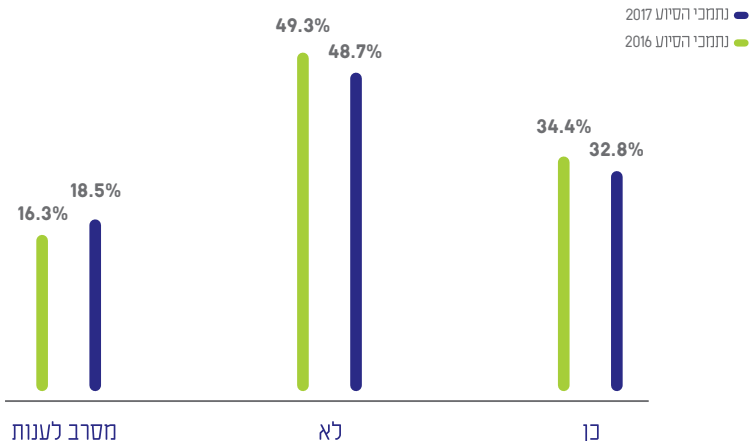
המשפחות הנתמכות מתקשות לעמוד במחירים הגבוהים של תחליפי החלב (תמ"ל) עבור ילדיהם ועל אף שאלה חיוניים להתפתחותם התקינה של תינוקות רכים, כמחצית (49%) מהמשפחות הנתמכות מעידות כי נאלצו לוותר על תחליפי חלב עבור ילדיהן בשל העלות הגבוהה, ולכן נאלצו למהול אותו במים או לתת פחות מהכמות המומלצת.

כמחצית (49%) מהמשפחות הנתמכות מעידות כי נאלצו לוותר על תחליפי חלב עבור ילדיהן בשל העלות הגבוהה, ולכן נאלצו למהול אותו במים או לתת פחות מהכמות המומלצת

בשנה האחרונה, האם הילדים בביתך צמצמו בגודל הארוחות או דילגו על ארוחות מחוסר כסף לקנות מזון?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

האם בשנה האחרונה, הילדים בביתך היו רעבים ולא אכלו, כי לא היה לכם מספיק כסף לקנות אוכל?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

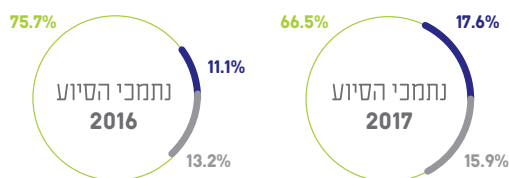
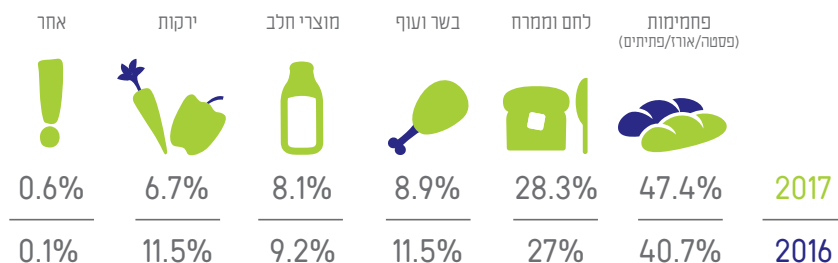
נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2017	
19.1%	23.7%	כן
63.5%	53.8%	לא
17.4%	22.5%	מסרב לענות

עבור 75.7% מהילדים הנתמכים, המרכיב העיקרי בתזונה הוא לחם וממרח (28.3%) או פחמימות (47.4%). זוהי עלייה בצריכת הפחמימות בשיעור של 11.8% בהשוואה לשנה שעברה (67.7%)

מהו המוצר העיקרי בתזונת ילדיך במהלך שבוע?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

במהלך השנה האחרונה, האם הילדים בביתך לא אכלו יום שלם כי לא היה מספיק כסף לאוכל?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

מסרב לענות — לא — כן

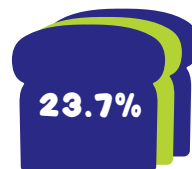
באיזו תדירות זה קרה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2017

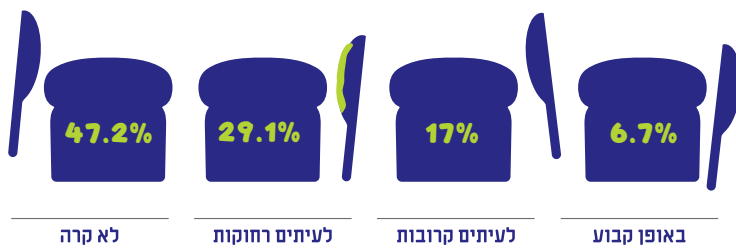
51.6%	כמעט כל חודש
37.6%	יש חודשים שכן ויש חודשים שלא
3.2%	רק חודש אחד או חודשיים במשך השנה
7.6%	מסרב לענות

23.7% מהילדים הנתמכים הולכים לבית הספר ללא כריך באופן קבוע או לעיתים קרובות

במידה וילדיך אינם מקבלים ארוחה במסגרת בית הספר, האם קרה בשנה האחרונה שילדיך הלכו לבית הספר ללא כריך או מזון אחר למהלך היום?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

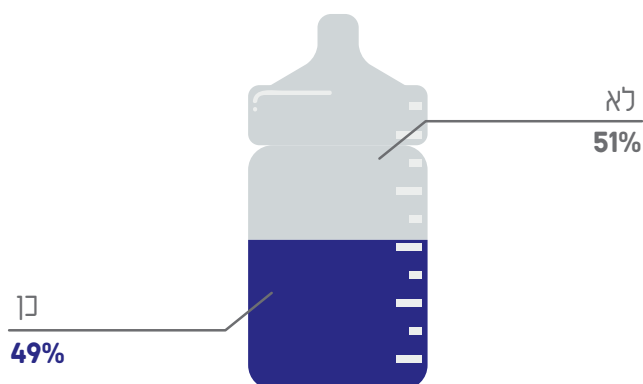
כמה אחוזים מהזנים המוצרים הבאים בתזונת ילדיך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

האם בעקבות מצבך הכלכלי נאלצת לוותר על תחליפי חלב עבור ילדיך או לתת פחות מהכמות המומלצת (למהול במים/ לדלג על ארוחות)?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

באילו מהמצבים הבאים התנסו ילדיך בשנה האחרונה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת.

נתמכי הסיוע 2016 נתמכי הסיוע 2017

נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2017	
1.6%	5.8%	ילדיי קיבצו נדבות
3.3%	3.8%	ילדיי נאלצו לגנוב אוכל כדי להתגבר על המחסור במזון
0.5%	1.7%	ילדיי אספו אוכל מהרצפה או מפחי אשפה
94.6%	88.9%	אף אחד מהמצבים האלו

55.2% מנתמכי הסיוע נעזרים בשירותיהן של עמותות המזון מעל פעם בחודש, כאשר 10% מהם נעזרים בהן על בסיס יומיומי

הסתייעות בארגוני סיוע

באסדרת התחום ובהוצאה לפועל של מיזם לאומי לביטחון תזונתי שייתן מענה מקיף לבעיה. סל המזון שנתמכי הסיוע מקבלים מעמותות המזון מסייע להם בדרכים נוספות, מעבר לסיוע בתחום הביטחון התזונתי: 33.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי סל המזון מפנה להם תקציב לתרופות או טיפולים רפואיים (42.6% אשתקד), ועבור 51.2% סל המזון מפנה תקציב עבור הוצאות קשיחות כגון דיור או החזרי חובות (53.7% אשתקד). המשפחות נתמכות הסיוע מפנות את המשאבים הנחשבים להן בעקבות הסיוע במזון גם עבור מזון נוסף שנועד לצמצם את אי הביטחון התזונתי של המשפחה (59%), אך הפניית המשאבים לצרכים נוספים יכול לסייע בצמצום עומק העוני של המשפחה.

בעקבות המחסור החמור והמצוקה הקשה, נאלצות המשפחות לפנות לעמותות מזון על מנת לקבל סיוע במזון בסיסי. 55.2% מנתמכי הסיוע נעזרים בשירותיהן של עמותות המזון מעל פעם בחודש, כאשר 10% מהם נעזרים בהן על בסיס יומיומי. תדירות הסיוע לא השתנתה משמעותית בשנה האחרונה. למרות התדירות הגבוהה של הסיוע, כמחצית (46.6%) מהמשפחות בלבד מדווחות כי הוא מסייע להן לשמור על תזונה בסיסית תקינה וכשליש מעידים כי הוא מסייע להם לשמור על תזונה תקינה במידה בינונית. עדויות אלה מצביעות על כך שהמענה אותו מצליחות לתת העמותות, אשר נותרות לבד בשטח מול הצרכים האקוטיים של המשפחות ונשענות על כספי תרומות, אינו מספיק, וכי יש צורך דחוף בהתערבות הממשלה בהקצאת תקציבים,

במהלך השנה האחרונה, באיזו תדירות במוצא נעזרת בארגון סיוע המספק מזון על מנת לקבל אוכל?

33.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי סל המזון מפנה להם תקציב לתרופות או טיפולים רפואיים

באיזו מידה הסיוע במוצרי מזון שאתה מקבל מהעמותה מסייע לך לשמור על תזונה בסיסית תקינה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2017

4.5%	כלל לא
16%	במידה מועטה
32.9%	במידה בינונית
28.2%	במידה רבה
18.4%	במידה רבה מאוד

האם סל המזון שאתה מקבל/ת מהעמותה מסייע לך בדרכים נוספות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% כיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת.

27.8%

סל המזון מפנה לי תקציב לתשלום שכר דירה ו/או חשבונות

33.9%

סל המזון מפנה לי תקציב לתשלום עבור תרופות וטיפולים רפואיים

59%

סל המזון מאפשר לי לרכוש מזון נוסף הדרוש לי ולמשפחתי

15.5%

סל המזון אינו מסייע לי בדרכים נוספות

23.4%

סל המזון מפנה לי תקציב להחזר חובות

המיזם הלאומי לביטחון תזונתי – תמונת מצב 2017

אנו מאמינים כי מיזם לאומי המבוסס על הצלת מזון בשילוב רכש מזון, הוא הערוץ היעיל ביותר באמצעותו ניתן לסייע למקסימום משפחות. מיזם זה משלב בתוכו יתרונות רבים הן בצד הביטחון התזונתי והיעילות הכלכלית והן ביתרונות החברתיים והסביבתיים.

- **יעילות כלכלית** – במיזם המבוסס על רכש והצלת מזון קיים פוטנציאל מינוף גבוה הרבה יותר מאשר בכרטיסי מזון, שאינם מאפשרים מינוף כלל מכיוון שיש למעון את הכרטיסים בכסף בגובה הסיוע. בהצלת מזון טמון פוטנציאל המינוף הגבוה ביותר והיעיל ביותר של השקעת כספי הציבור, כך שבמיזם שיפעל בהיקפים רחבים, ניתן יהיה למנוף כל שקל שיושקע בתפעול ולוגיסטיקה להצלת מזון בשווי 3 שקלים.
- **ביטחון תזונתי** – מיזם המבוסס על רכש והצלת מזון מאפשר פיקוח על הרכב הסל אותו מקבלות המשפחות, ועל אספקת אבות המזון הנדרשים להבטחת ביטחון תזונתי, דבר שאינו מתאפשר בכרטיסי מזון. מגבלות נוספות לשימוש בכרטיסי מזון, הן: היותם סחירים ואינם מתאימים לקשישים ונכים, הסובלים מבעיית נגישות.
- **יתרון חברתי** – הצלת מזון מאפשרת שימוש במשאבים קיימים על מנת לסייע למשפחות באי ביטחון תזונתי.
- **יתרון סביבתי** – הצלת מזון מצמצמת את הטמנת והשמדת המזון המזהמים את הסביבה.

ארגון לתת פועל על מנת לקדם את הקמתו של מיזם לאומי לביטחון תזונתי מזה למעלה מעשור, אולם לצערנו עדיין ללא הצלחה. מיזם לאומי לביטחון תזונתי לא הוקם ובבסיס תקציב המדינה לשנים 2017-2018 לא הוקצה מימון לנושא.

בשנה האחרונה מתקיים בשטח פיילוט לחלוקת כרטיסי מזון, בתקציב ממשלתי בגובה של 17-19 מיליון ₪ והוא אמור לפעול בכ- 32 יישובים ולסייע לכ- 10,800 משפחות. הסכום שהוקצה למיזם הכרטיסים מכסף ממשלתי, נותן מענה לאחוז אחד בלבד מהצורך העומד על 1.45 מיליארד ₪ בשנה לפחות, עבור 243,000 משפחות החיות באי ביטחון תזונתי חמור.

כמו כן, המיזם, כפי שהוא פועל כיום, מבוסס בעיקרו על כרטיסי מזון, עם מרכיב קטן של רכש מזון יבש והצלת מזון של פירות וירקות בלבד. פתרון זה אינו יעיל מאחר ואינו ממנף את הכסף המושקע בו בצורה מקסימלית. המיזם, אמור היה גם להקל במעט את הנטל המונח על כתפיהן של עמותות המזון, שמעניקות סיוע למשפחות נזקקות המופנות אליהן באופן יומיומי ע"י האגפים לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות. בפועל, המיזם עוקף את עמותות המזון המקומיות ואינו מעניק סיוע למשפחות המקבלות סיוע קבוע דרכן וזאת, על אף שכאמור מרבית הנתמכים בהן הופנו על ידי עובדות סוציאליות ברשויות הרווחה במועצות המקומיות.

ארגון לתת 'מש'ך לפעול ולהיאבק, במטרה ליישם פתרון יעיל ואפקטיבי לבעיה – וקורא לשר הרווחה לקחת אחריות מלאה על הטיפול בנושא ולהקצות 100 מיליון ₪ בבסיס תקציב המדינה להקמת מיזם לאומי לביטחון תזונתי המבוסס על הצלת מזון, כפי שהובטח פעמים רבות בעבר.

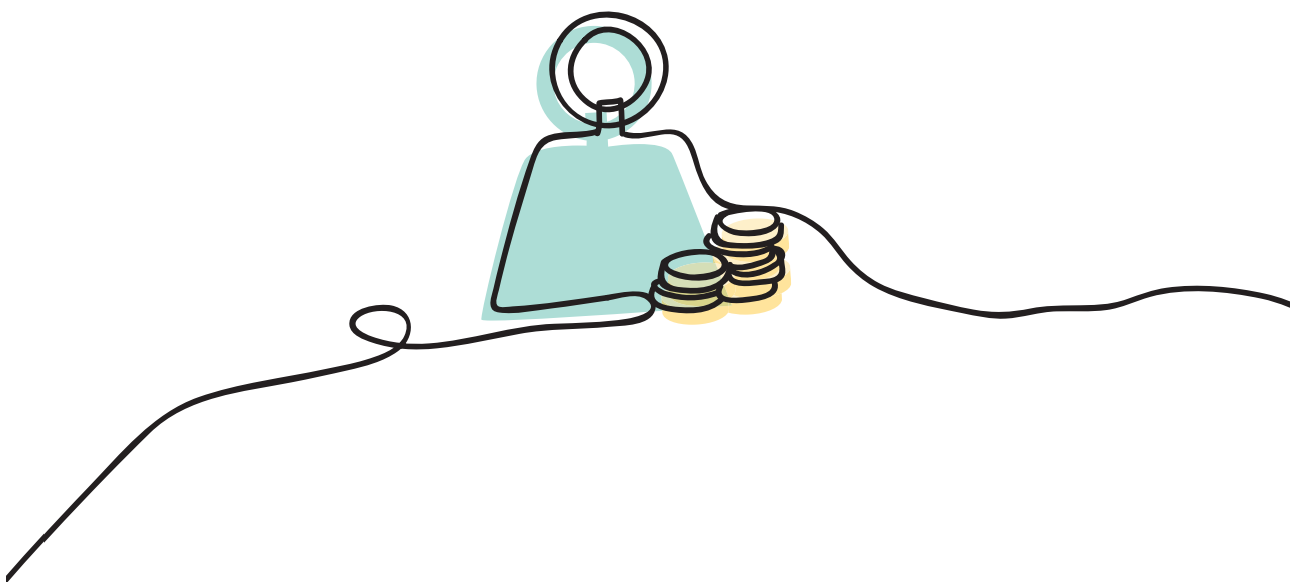
החלום שלי:
"הפסקתי לחלום"

מיתוס?

"אין ילדים רעבים בישראל"

לעיתים קרובות אנו שומעים מפי בעלי עניין שונים שאין באמת ילדים רעבים בישראל, אך רוב הציבור (88%) אינו תומך באמירה זו וסבור כי התופעה הינה רחבה ועמוקה בחברה הישראלית.

- 755,000 ילדים (30.9%) חיים באי ביטחון תזונתי, מתוכם 285,000 (11.7%) באי ביטחון תזונתי חמור (המוסד לביטוח לאומי, 2014)
- כשליש (32.8%) מההורים נתמכי הסיוע נאלצו לצמצם בגודל הארוחות או לדלג על ארוחות עבור ילדיהם בשל המצוקה הכלכלית

יוקר המחיה ואיכות חיים

יוקר המחיה ואיכות החיים

50 שקלים מתוך קצבת הילדים לתכנית חיסכון עבור כל ילד עד גיל 18, ולכל הורה יש אפשרות להכפיל את הסכום. בפועל, 13.1% מנתמכי הסיוע בלבד מצליחים להכפיל את סכום החיסכון, זאת בהשוואה ל-56.2% מהאוכלוסייה הכללית. משמע, שעל אף שהתכנית מבורכת ונועדה לשפר את עתידם של הילדים, בפועל היא אינה מאפשרת הזדמנות שווה לילדים במשפחות החיות בעוני, אשר נמצאות במלחמת הישרדות בהווה וכמעט שאינן עוסקות בדאגה לעתיד.

על אף מהלך זה של השבת הקצבאות (בניכוי החיסכון) לגובהן לפני מספר שנים, הן עדיין נמוכות ואוניברסליות (כולם מקבלים קצבת ילדים, עשירים ועניים כאחד), כך שהפערים מונצחים. ישראל נמצאת במקום השישי מלמטה מבין מדינות ה-OECD בהוצאה על הרווחה מתוך התוצר הלאומי גולמי. בישראל, הוצאה זו עומדת על 16.1% מהתמ"ג לעומת ממוצע של 21.6% בקרב מדינות ה-OECD (המוסד לביטוח לאומי, 2016).

כתוצאה מיוקר המחיה, נתמכי הסיוע אינם מצליחים לרכוש את כל השירותים והמוצרים הבסיסיים הדרושים למחיה בכבוד, נאלצים לקחת הלוואות, שוקעים בחובות, חווים ניתוקים משירותים חיוניים כגון מים וחשמל, אינם מסוגלים להרשות לעצמם להפעיל אמצעי חימום או קירור ורמת החיים שלהם נמוכה מאוד.

יוקר המחיה בישראל הוא מהגבוהים במערב וגורם לפערים חברתיים נרחבים. יוקר המחיה ההולך וגדל ועימו שחיקת השכר והיעדר מדיניות של צדק חלוקתי, מכרסמים במעמד הביניים, פוגעים בשכבות המוחלשות, מגדילים את הפערים ומגבילים את הסיכוי למוביליות חברתית.

החמישון העליון בישראל נהנה מ-37.8% מכלל ההכנסות של משקי הבית, בעוד שארבעת החמישונים האחרונים מתחלקים ב-62.2% הנותרים (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017). מציאות זו שוחקת את מעמד הביניים והופכת עבור משפחות רבות החיות בעוני את החיים בכבוד לחלום רחוק.

בשנה האחרונה נעשו ניסיונות מצד הממשלה להתמודד עם יוקר המחיה, אחד מהם הוא תכנית "נטו משפחה", המגדילה את מספר נקודות הזיכוי במס להורים עובדים. תכנית זו משפיעה בעיקר על משפחות במעמד הביניים, ולמרבה הצער אינה משפרת את מצבן של משפחות החיות בעוני. על מנת לזכות בנקודות זיכוי במס, על האדם להשתכר מעל שכר המינימום, בעוד השכר הממוצע של נתמכי הסיוע הינו 3,348 ש"ח, כך שבפועל תכנית זו כמעט ואינה משפיעה על משפחות החיות בעוני.

תכנית נוספת שקידמה ממשלת ישראל בשנה האחרונה להתמודדות עם יוקר המחיה הינה "חסכון לכל ילד". בתכנית זו, הממשלה מעבירה

החלום שלי: "להתחיל מחדש ללא חובות"

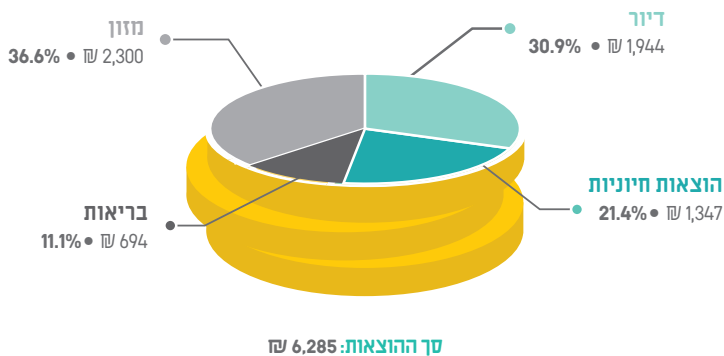
הוצאות גבוהות מהכנסות

מוציאות בממוצע 1,944 ש"ח על דיור, שהם 30.9% מכלל ההוצאה, ו-694 ש"ח על בריאות (11.1% מכלל ההוצאות).
אומדן ההוצאות של משפחה ישראלית ממוצעת הינו 15,805 ש"ח, כלומר פי 2.5 מההוצאה של משפחה נתמכת סיוע. ההכנסה הממוצעת נמו של משקי בית עומדת על 15,751 ש"ח, פי 3.2 מהכנסות משפחה נתמכת סיוע (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017).

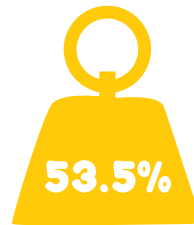
ההוצאה החודשית הממוצעת של נתמכי הסיוע עומדת על 6,285 ש"ח וגבוהה ב-29% מההכנסה הממוצעת של משקי בית אלו (4,891 ש"ח), ההוצאה מהווה 71% מההכנסה שהנתמכים מעריכים כנדרשת להם למחיה בכבוד (8,836 ש"ח).
ההוצאה הגבוהה ביותר של נתמכי הסיוע היא על מזון, עומדת על 2,300 ש"ח ומהווה 36.6% מכלל ההוצאות של משפחות אלו. המשפחות הנתמכות

מתוך הסכום שאת/ה ומשפחתך מוציאים בפועל בממוצע בחודש, כיצד מתחלקת ההוצאה החודשית בתחומים הבאים:

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

מעל לחצי (53.5%) מנתמכי הסיוע חוו חסימה או עיקול של חשבון הבנק בשנה האחרונה, בהשוואה ל-10.5% באוכלוסייה הכללית

פער בין הכנסות להוצאות (ממוצע של 5 נפשות במשפחה נתמכת סיוע)

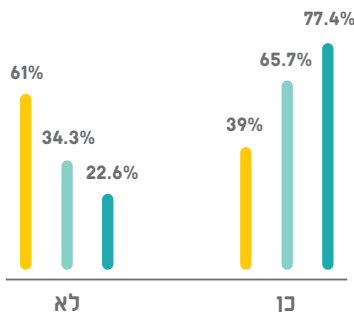
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

כמחצית (50.2%) מנתמכי הסיוע בעלי החובות לא הצליחו לעמוד בהחזרים בשנה האחרונה, בדומה לשנה שעברה. תופעה נוספת הרווחת בקרב מעל למחצית (53.5%) מנתמכי הסיוע הינה חסימה או עיקול חשבון הבנק. תופעה זו מתקיימת רק בקרב 10.5% מהאוכלוסייה הכללית. מצב זה מאיים על תחושת הביטחון הבסיסית של המשפחות ואינו מאפשר להן שגרת חיים אלמנטרית וסיפוק הצרכים הבסיסיים של בני משפחתם.

הנטל הכלכלי הכבד אותו חוות המשפחות הנתמכות מתבטא בקושי לעמוד בתשלום עבור שירותים ומוצרים בסיסיים. 77.4% מנתמכי הסיוע שקועים בחובות, זוהי עלייה בשיעור של 17.8% בהשוואה לשנה שעברה, בה 65.7% היו בעלי חוב. האוכלוסייה הכללית חווה נטל משמעותי של חובות גם היא, כאשר ל-39% יש חוב כלפי גורם כלשהו.

כורעים תחת הנטל

האם יש לך חוב כלפי גורם כלשהו?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

■ נתמכי הסיוע 2017
■ נתמכי הסיוע 2016
■ האוכלוסייה הכללית

החלום שלי:

"אזכה לחסד לתת מעצמי
לאחרים"

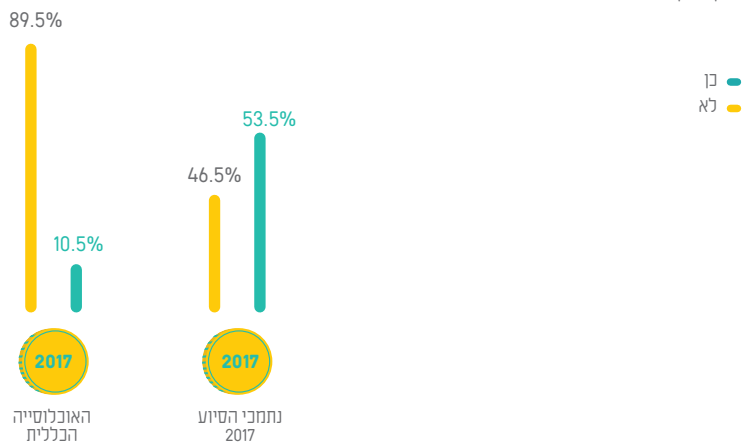
כיצד התמודדת בשנה האחרונה עם החזרי החוב? (מתוך אלה שיש להם חוב)

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2017	
1.7%	6.2%	עמדתי בהחזרים ללא קשיים
14.4%	14.3%	עמדתי בהחזרים אך עם קשיים מידי פעם
33.9%	29.3%	עמדתי בהחזרים אך עם קשיים רוב הזמן
33.7%	34.8%	לא עמדתי בהחזרים – אני נמצא בפיגור מסוים מול בעלי החוב
16.3%	15.4%	לא עמדתי בהחזרים – אני נמצא בפיגור כבד מול בעלי החוב

האם חווית בשנה האחרונה חסימה או עיקול חשבון הבנק?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

כחלצית (50.8%) מנתמכי הסיוע מעידים כי אין ברשותם אמצעי חימום או קירור, או שאינם יכולים להרשות לעצמם להפעילו כלל, עלייה בשיעור של 19.8% בהשוואה לשנה שעברה (42.4%).

ויתורים כואבים

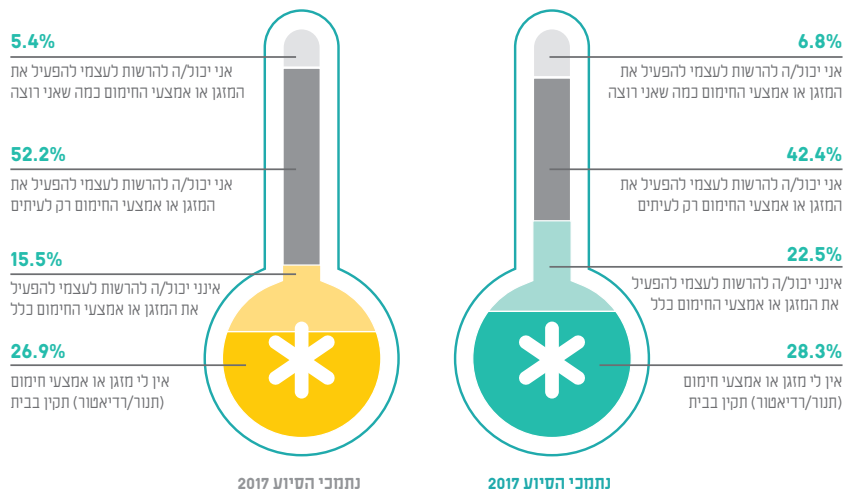
רוב נתמכי הסיוע אינם יכולים לעמוד בהוצאה לא מתוכננת. 84.6% מהם יכולים להוציא עד כמה מאות שקלים בלבד באופן בלתי צפוי, עלייה בשיעור של 15.2% בהשוואה לשנה שעברה (73.4%), בעוד שמעל רבע (27.7%) מהציבור הרחב מעידים שיוכלו לעמוד בהוצאה בלתי צפויה של מעל 5,000 ש"ח. יוקר המחיה משפיע גם על תרבות הפנאי של המשפחות הנתמכות: 78.9% מנתמכי הסיוע לא יצאו לבלות בשנה האחרונה כלל או יצאו פעם אחת, בהשוואה ל-20.7% באוכלוסייה הכללית.

המצוקה הכלכלית מציבה בפני נתמכי הסיוע שורה של החלטות, בחירות וויתורים קשים בכל תחומי החיים: האם לרכוש מזון נוסף או מעילים לילדים? האם לקנות תרופה עבור ילדיהם או לשלם חשבון חשמל? אלה יוצרים תחושה מתמדת של אי ודאות וחוסר ביטחון קיומי.

כמחצית (50.8%) מנתמכי הסיוע מעידים כי אין ברשותם אמצעי חימום או קירור, או שאינם יכולים להרשות לעצמם להפעילו כלל, עלייה בשיעור של 19.8% בהשוואה לשנה שעברה (42.4%).

מה מתאר בצורה הטובה ביותר את הרגלי הקירור/ חימום בבית שלך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

החלום שלי:

"לחיות נורמלי, לשלם חשמל
ומים ולא להיות בחובות"

במידת הצורך, כמה יכול משק הבית שלך לשלם עבור הוצאה לא מתוכננת תוך שבוע?

(למשל, תיקון חשוב, טיפול רפואי לא מבוסס וכו')

מחקר מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

האוכלוסייה הכללית	נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2017	
13.2%	41.2%	53.5%	עשרות שקלים
27.6%	32.2%	31.1%	מאות שקלים
31.5%	18%	9%	1,000 עד 5,000 ש
9.6%	4.6%	2.8%	5,001 עד 10,000 ש
5.6%	2.4%	1%	10,001 עד 15,000 ש
12.5%	1.6%	2.6%	15,001 ש ומעלה

באיזו תדירות את/ה ו/או משפחתך נוהגים לצאת לביילי בתשלום מחוץ לבית?

(לדוגמא: סרט, הצגה, אירוע ספורטיבי, מסעדה/בית קפה/פאב, אירוע אמנותי וכו')

מחקר מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

האוכלוסייה הכללית	נתמכי הסיוע 2017	
10.9%	60.8%	אנחנו לא מבילים מחוץ לבית
9.8%	18.1%	בערך פעם בשנה
15.5%	11.7%	בערך פעם בארבעה עד שישה חודשים
21.7%	6.5%	בערך פעם בחודשיים-שלושה
29.3%	2.5%	בערך פעם בשבועיים עד חודש
12.8%	0.4%	פעם בשבוע או יותר

כחלצית (47.2%) מנתמכי הסיוע מעידים כי השתייכו למעמד הביניים בשנים האחרונות, טרם ההידרדרות לעוני

דרך ללא מוצא

61.3% מנתמכי הסיוע העידו כי בילדותם חיו במשפחות שמצבן הכלכלי היה ממוצע או מעל הממוצע, ולמעשה הידרדרו לעוני בבגרותם. כשליש (32.4%) מנתמכי הסיוע מעידים כי מצבם הכלכלי הורע עוד במהלך השנה האחרונה, בדומה לשנה שעברה (33.3%).

12.8% מנתמכי הסיוע ניסו או תכננו לשים קץ לחייהם בשנה האחרונה בעקבות המצוקה הכלכלית, שיעור דומה לשנה שעברה (13.3%).

42.9% מנתמכי הסיוע אינם מקבלים שירותים ממחלקת רווחה במקום מגוריהם, זוהי ירידה בשיעור של 10.4% בהשוואה לשנה שעברה (47.9%). כחלצית (47.2%) מנתמכי הסיוע מעידים כי השתייכו למעמד הביניים בשנים האחרונות, טרם ההידרדרות לעוני, ירידה בשיעור של 6.7% בהשוואה לשנה שעברה, אז הנתון עמד על 50.6%.

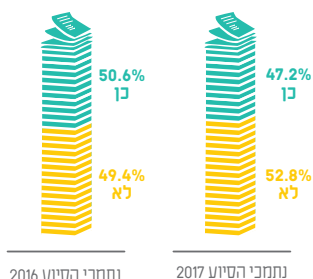
האם את/ה מוכר/ת למחלקת הרווחה בעיר מגוריך ונעזר/ת בשירותיה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2017	
52.1%	57.1%	מוכר ומקבל שירותי רווחה
27.6%	27.2%	מוכר אך לא מקבל שירותי רווחה
20.3%	15.7%	איני מוכר למחלקת הרווחה בעיר מגורי

האם בשנים האחרונות (לפני ההידרדרות לעוני) היית מגדיר/ה את עצמך כמי שמשתייך למעמד הביניים בישראל?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

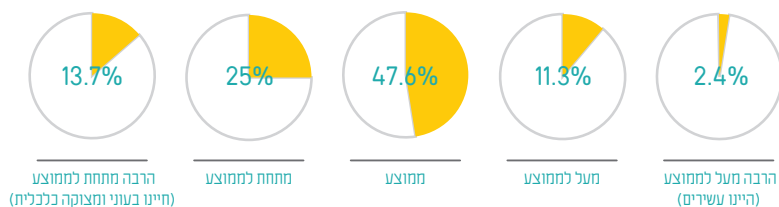

12.8% מנתמכי הסיוע ניסו או תכננו לשים קץ לחייהם בשנה האחרונה בעקבות המצוקה הכלכלית

מה היה המצב הכלכלי של משפחתך כשהיית ילד/ה, ביחס לממוצע באוכלוסייה באותה תקופה?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

איך את/ה מעריך/ה את מצבך הכלכלי השנה, לעומת מצבך הכלכלי בשנה שעברה?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2017	
58.7%	57.2%	מצבי הכלכלי נשאר אותו הדבר
8%	10.4%	מצבי הכלכלי השתפר
33.3%	32.4%	מצבי הכלכלי נהיה יותר גרוע

נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2017	
13.3%	12.8%	כן
86.7%	87.2%	לא

האם ניסית או תכננת לשים קץ לחיך או לפגוע בעצמך עקב המצב הכלכלי?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

92.2%

מהקשישים הנתמכים מעידים כי קצבת הזקנה אינה מאפשרת להם או מאפשרת להם באופן חלקי בלבד למלא את צרכיהם הבסיסיים למחיה בכבוד

מזדקנים בלי כבוד

1-5,464 ש' לזוג. מהלך זה עשוי לשפר את מצבם של הקשישים.

אוכלוסיית הקשישים ככלל, והקשישים נתמכי הסיוע בפרט, כורעים תחת עומס יוקר המחיה והקצבאות הנמוכות. 92.2% מהקשישים הנתמכים מעידים כי קצבת הזקנה אינה מאפשרת להם או מאפשרת להם באופן חלקי בלבד למלא את צרכיהם הבסיסיים למחיה בכבוד, בדומה לשנה שעברה (92.6%). 48.8% בלבד מנתמכי הסיוע מקבלים תשלומי פנסיה, האחרים נאלצים להישען על קצבאות בלבד.

בחודש אוקטובר 2017 התפרסם דו"ח חמור של מבקר המדינה, ובו ביקורת חריפה על התנהלות המוסד לביטוח לאומי ומשרד הרווחה בטיפול בקשישים סיעודיים בקהילה. במסגרת הדו"ח נמתחה ביקורת על כמות השעות הסיעודיות הניתנות לקשישים סיעודיים אשר בישראל עומדות על 18 שעות מקסימום, בהשוואה ל-40 שעות מקסימליות בממוצע במדינות ה-OECD. בנוסף, המבקר הצביע על שורה של ליקויים בפיקוח ובקרה על המטפלות הסיעודיות, על היעדר ההכשרה שלהן וניצול לא יעיל של התקציבים.

מבקר המדינה הדגיש גם את הנטל הכבד הנופל על משפחות הקשישים הסיעודיים. 85.7% מהקשישים נתמכי הסיוע אינם יכולים לעמוד בתשלומים עבור סיעוד במידה וזקוקים לכך, עלייה קלה בהשוואה לשנה שעברה (83.4%).

לאחרונה מתקיים דיון ציבורי ער סביב חקיקת חוק ביטוח סיעודי, אשר אם יחוקק ודאי יתרום משמעותית לשיפור בתחום חשוב זה.

"חוסנה של מדינה אינו מתבטא רק בעוצמתה הביטחונית והכלכלית, אלא גם בדאגה לאזרחיה הוותיקים - בני משפחותינו המה, יקירנו הזקוקים לנו. אחריות כבדה מוטלת על החברה המחויבת בכבודם של הקשישים, אנו נדרשים להבטיח שבערוב ימיו יחיה כל אדם את שארית חייו בכבוד. ראוי כי הממשלה כולה תגבש מדיניות לאומית שתבטיח את זכותם של הקשישים לחיים בכבוד אנושי וכלכלי" (מבקר המדינה, טיפול המדינה בקשישים סיעודיים השוהים בביתם, אוקטובר, 2017).

בשנת 2035 שיעור הקשישים בישראל צפוי להוות כ-13.7% מכלל האוכלוסייה. הזקנה מתאפיינת בגידול בתחלואה, עלייה בתחושת הבדידות וירידה בתפקוד, אשר עלולה להביא לצרכים סיעודיים. העלייה בתוחלת החיים מבורכת, אך איתה מגיע אתגר משמעותי של טיפול באוכלוסייה המזדקנת אשר הינה פגיעה מאוד, בעיקר עקב התלות במקורות הכנסה חיצוניים כגון קצבת הזקנה הנמוכה או פנסיה למי שהצליח לחסוך במהלך חייו. על הממשלה להיערך להזדקנות העתידית של האוכלוסייה, לפרוס רשת ביטחון חברתית וכלכלית ולדאוג לשלומם וכבודם של אזרחיה הקשישים.

קצבת הזקנה הבסיסית במדינת ישראל עומדת על 1,531 ש' ליחיד ו-2,301 ש' לזוג. בשנה שעברה הגושה הצעת חוק שביקשה להעלות את קצבת הזקנה ל-3,500 ש', אולם זו לא אושרה והיא נשארה כפי שהייתה. הצעת חוק להעלאת השלמת ההכנסה לאזרחים ותיקים הנשענים על קצבאות בלבד, תונח על שולחן הכנסת בקרוב ובמידה ותאושר, הקצבה צפויה לעלות ולעמוד על 3,454 ש' ליחיד

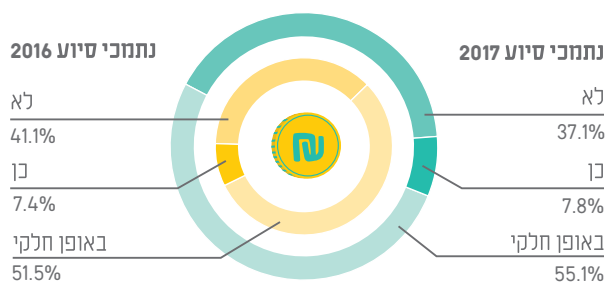
78.9% מהקשישים נתמכי הסיוע חוו בדידות לעיתים קרובות או מדי פעם בשנה האחרונה

44.4% מהקשישים חוו בדידות לעיתים קרובות, נתון המשקף עלייה של למעלה מ-21% בהשוואה לשנה שעברה (36.5%).

78.9% מהקשישים נתמכי הסיוע חוו בדידות לעיתים קרובות או מדי פעם בשנה האחרונה, זוהי עלייה קלה בהשוואה לשנה שעברה (74%).

האם קצבת הזקנה מאפשרת לך לחיות בכבוד ולמלא את צרכיך הבסיסיים - מזון, שירותי בריאות ותשלומים?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2017

48.8%	כן
51.2%	לא

האם את/ה מקבל/ת תשלומי פנסיה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

78.3% מהקשישים נתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על רכישת תרופות או טיפול רפואי נלוץ

האם יש באפשרותך לעמוד בתשלומים עבור סיעוד ו/או עזרה בבית הנדרשים לשמירה על מצבך הבריאותי?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

קשישים נתמכי הסיוע 2017 קשישים נתמכי הסיוע 2016

כן	14.3%	16.6%
לא	85.7%	83.4%

האם בשנה האחרונה חווית תחושת בדידות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

כן, מדי פעם

34.5%

כן, לעיתים קרובות

44.4%

כן, אני מרגיש בודד לעיתים רחוקות

8.9%

לא, אינני מרגיש בודד

12.2%

נתמכי הסיוע 2017

כן, מדי פעם

37.5%

כן, לעיתים קרובות

36.5%

כן, אני מרגיש בודד לעיתים רחוקות

13.9%

לא, אינני מרגיש בודד

12.1%

נתמכי הסיוע 2016

56.9% מהקשישים נתמכי הסיוע אינם יכולים להרשות לעצמם לרכוש אמצעי חימום או קירור או שאינם יכולים להרשות לעצמם להפעילו

כאשר 65.1% זקוקים לשיפוץ בביתם על מנת להתאימו למצבם הבריאותי אך אינם יכולים לשלם על כך. 67.5% מהם מעידים כי ויתרו על תיקון ליקויים חמורים בביתם בשנה האחרונה בעקבות מצבם הכלכלי.

56.9% מהקשישים נתמכי הסיוע אינם יכולים לרכוש אמצעי חימום או קירור בשל המצוקה הכלכלית, או שאינם יכולים להרשות לעצמם להפעילו, וכרבע (26.9%) לא עמדו בתשלומי החשבונות שלהם בשנה האחרונה.

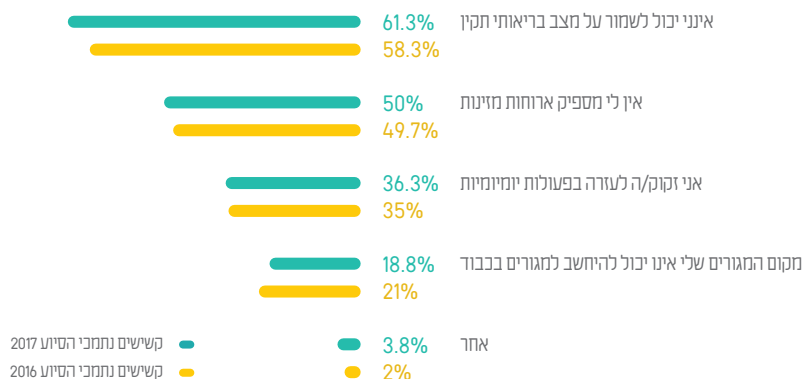
המצב הכלכלי הקשה של הקשישים נתמכי הסיוע משפיע על תחומים רבים בחייהם. 61.3% מהקשישים נתמכי הסיוע אינם יכולים לשמור על מצב בריאותי תקין בעקבות המצוקה הכלכלית, ולמחציתם אין מספיק ארוחות מזינות. 78.3% מהקשישים נתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על רכישת תרופות או טיפול רפואי נחוץ ו-80% ויתרו על טיפול שיניים בעקבות מצבם הכלכלי הקשה.

גם בתחום הדירוי ניכרת השפעה מכרעת של המצוקה הכלכלית על הקשישים נתמכי הסיוע,

מהן ההשפעות היומיומיות על חייהם הנובעות מהמצוקה הכלכלית?

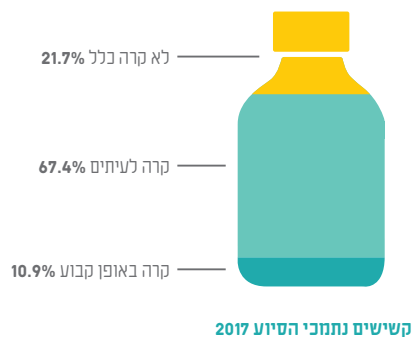
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לצייין יותר ממשובה אחת

האם בשנה האחרונה קרה שיתרת על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ כי לא יכולת לשלם עבורם?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

האם בשנה האחרונה קרה שיתרת על טיפול שיניים כי לא יכולת לשלם עבורו?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

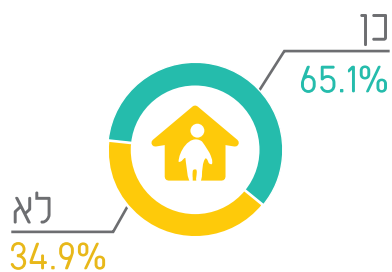
קשישים נתמכי הסיוע 2017

20%	לא קרה כלל
45.6%	קרה לעיתים
34.4%	קרה באופן קבוע

החלום שלי:
 "להזדקן בכבוד ולא
 להזדקק לבריות"

**האם את/ה זקוק/ה לשיפוץ בביתך על מנת להתאימו למצבך הרפואי או בריאותי
 (נגישות, תיקונים, נקיון וכו')?**

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

האם בשנה האחרונה נאלצת לזוותר על תיקון ליקויים חמורים בדירתך לאורך זמן מסיבות כלכליות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

קשישים נתמכי הסיוע 2017

67.5%	כן
30.3%	לא
2.2%	ויתרתי, אך לא מסיבות כלכליות

אושר

תיאוריות פסיכולוגיות וסוציולוגיות רבות ניסו להגדיר את המושג אושר ולהסביר מה גורם לתחושה זו. נהוג לייחס לאושר תחושות סובייקטיביות של הנאה, שמחה וסיפוק.

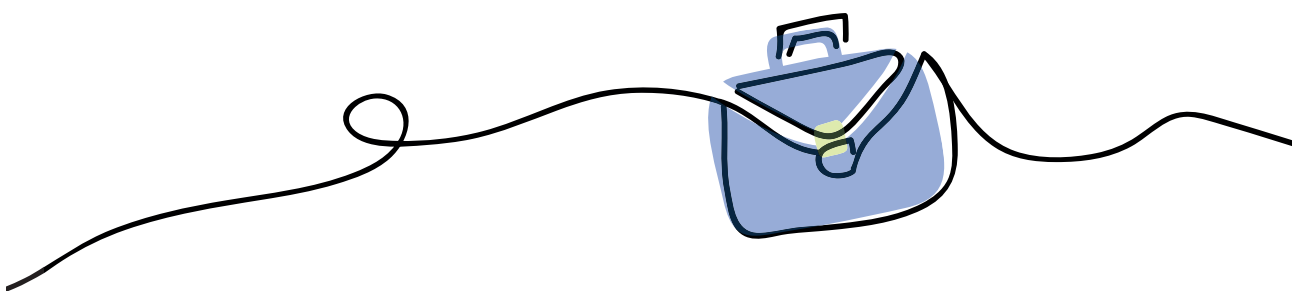
מחקרים מצביעים על כך שהישראלים מרוצים יותר מחייהם ביחס למדינות אחרות, כאשר ב-2016 נתנו הישראלים ציון ממוצע של 7.1 בהשוואה ל-6.5 בממוצע במדינות ה-OECD באשר למידת האושר שלהם (סולם בין 1-10). כמו כן עולה במחקרים שונים כי אין בהכרח מתאם ישיר בין מצב סוציאו-אקונומי לבין אושר.

ואולם, כאשר השווינו את תחושת האושר של הציבור הרחב לזה של נתמכי הסיוע החיים במצוקה כלכלית, גילינו פערים משמעותיים המעידים על כך שהמצוקה הכלכלית ממנה סובלים נתמכי הסיוע, משפיעה באופן משמעותי על רמת האושר שלהם.

האוכלוסייה הכלכלית מדרגת את תחושת האושר בממוצע של 7 (מתוך 10) ואילו נתמכי הסיוע מדרגים את מידת האושר שלהם בממוצע 5.4 בלבד. 22.1% בלבד מנתמכי הסיוע העידו על רמת אושר שבין 8-10, בעוד ש-51.1% מהאוכלוסייה הכלכלית העידו על כך.

החלום שלי:

"שתהיה לי את האפשרות לתת יותר לילדים שלי, קשה לי להגיד להם לא כל הזמן"

תעסוקה

תעסוקה

**על הממשלה לפעול בנושא, בין היתר באמצעות
אכיפה מוגברת של חוקי העבודה והרחבת מיצוי
הזכויות של עובדים ושל אלה שאינם יכולים
לעבוד, על מנת להגביר את האפקטיביות של
התעסוקה כמנוף משמעותי לחילוץ מעוני. כמו
כן, יש לפתח תכניות תעסוקה ייעודיות נוספות,
להרחיב את ההכשרות המקצועיות על מנת
להגדיל את שיעורי התעסוקה בקרב אוכלוסיות
בתת תעסוקה ולהגדיל את התמריצים ליציאה
לעולם התעסוקה. רק באמצעות צעדים
ממוקדים, רפורמות רוחביות, הצבת יעדים
מדירים והפניית תקציבים לנושא, התעסוקה
תממש את תפקידה ותאפשר שיפור במצבן של
משפחות החיות בעוני.**

דפוסי התעסוקה הנוכחיים של המשפחות
הנתמכות, משפיעים באופן ישיר על הכנסתן ועל
כל תחומי חייהן. משפחות אלה אינן יכולות לרכוש
מזון מזין ובריא שיאפשר ביטחון תזונתי לכל משק
הבית, הן נמצאות בחשש מתמיד מהוצאות בלתי
צפויות, חובות ותשלומים ואינן יכולות לממן
הוצאות בתחום החינוך הפורמלי והבלתי פורמלי
עבור ילדיהן, מצב המנציח את מעגל העוני.

62.6% מנתמכי הסיוע בגיל העבודה עובדים ועל
אף זאת חיים בעוני. בקרב 41.7% מהמשפחות
ישנו מפרנס אחד וב-20.9% מהמשפחות ישנם שני
מפרנסים. אנו עדיין עדים לכך שגם עבודה במשרה
מלאה אינה מבטיחה היחלצות ממעגל העוני.
לדוגמא, הורה יחידני עם 2 ילדים העובד במשרה
מלאה בשכר מינימום, כלומר 5,000 ₪, אינו מחולץ
מעוני. 18.5% בלבד מנתמכי הסיוע עובדים במשרה
מלאה, עלייה קלה בהשוואה לשנה שעברה (17%).

צמיחה במשק, שכר ממוצע גבוה ומדדים כלכליים
נוספים, גורמים לנו להאמין פעם אחר פעם, שאם
נצא לעבוד, אין סיכוי שנהיה עניים. אך נראה
כי פירות הצמיחה, אינם מחלחלים לכל שכבות
האוכלוסייה, ונותרים בידי מעטים בשכבות
המבוססות. הרוב הגדול של העובדים (כ-70%)
משתכרים מתחת לשכר הממוצע בעוד שבעלי
השכר הגבוה במשק הם אלה שמושכים את
הממוצע כלפי מעלה (מרכז אדוה, 2016). אנו עדים
להתרחבותה של תופעת העובדים העניים ולמצב
בו היציאה לעולם התעסוקה אינו מבטיח רווחה
כלכלית ומחיה בכבוד.

בהתאם לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה,
השכר הממוצע במשק בשנת 2015 עמד על
9,503 ₪ בחודש ואילו השכר החציוני (זה שמחצית
מהאוכלוסייה מרוויחה מעליו ומחצית מתחתיו)
עמד על 6,884 ₪ בחודש בלבד. 29.4% מהשכירים
בישראל מרוויחים שני שלישים מהשכר החציוני
(מרכז אדוה, 2016).

שוק העבודה בישראל מקוטב, מתאפיין בדואליות
ובכך שקיימים בו ענפי תעסוקה עם פירון גבוה
ובהם עובדים בעלי הכשרה, שכר גבוה וזכויות
נרחבות, ולצד אלה ענפי תעסוקה עם פירון נמוך,
עובדים חסרי הכשרה, בשכר נמוך ועם זכויות
מעטות. מציאות זו יוצרת מצב בו התעסוקה אינה
מהווה מנוף לחילוץ מעוני עבור שכבה שלמה
באוכלוסייה ולמעשה משמרת ומנציחה את
הפערים הגבוהים בחברה הישראלית.

**62.6% מנתמכי הסיוע בגיל העבודה עובדים
ועל אף זאת חיים בעוני**

מספר מפרנסים במשפחה (משפחות בגיל העבודה)

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

אי ביטחון תעסוקתי

81.2% מנתמכי הסיוע המועסקים, אינם עובדים במשרה מלאה, נתון דומה לשנה שעברה (81.6%), וכשני שלישי (63.8%) אינם מקבלים את מלוא הזכויות המגיעות להם על פי החוק, ירידה בהשוואה לשנה שעברה (67.2%). בשל החשש הגדול לאבד את מקום עבודתם וחוסר הביטחון בנוגע למציאת משרה אחרת, קולם אינו נשמע ופעמים רבות הם אינם מצליחים להילחם על קבלת מלוא הזכויות המגיעות להם. מציאות זו מגבילה מאד את היכולת של התעסוקה להוות מנוף אפקטיבי לחילוץ מעוני.

דפוסי התעסוקה של נתמכי הסיוע, מאופיינים ברובם בחוסר ביטחון תעסוקתי משמעותי, כאשר כשליש (33.1%) מהם מדווחים כי הם חוששים לאבד את מקום עבודתם במידה רבה או במידה רבה מאוד. כמחציתם (48.9%) מעידים כי במידה ויאבדו את מקום עבודתם, לא יצליחו למצוא משרה אחרת וידרדרו תוך זמן קצר לקריסה כלכלית. מאפיינים נוספים הרווחים בקרב העובדים בענפים מעופי טכנולוגיה עם שכר נמוך, הינם עבודה במשרות חלקיות ומחסור בזכויות סוציאליות, אפילו אלה המובטחות על פי החוק.

**כשני שלישי (63.8%) מנתמכי הסיוע אינם מקבלים
את מלוא הזכויות הסוציאליות המגיעות להם על פי
החוק ממקום עבודתם**

החלום שלי:

"לא להזדקק לאף אחד ולפרנס
את משפחתי בכבוד"

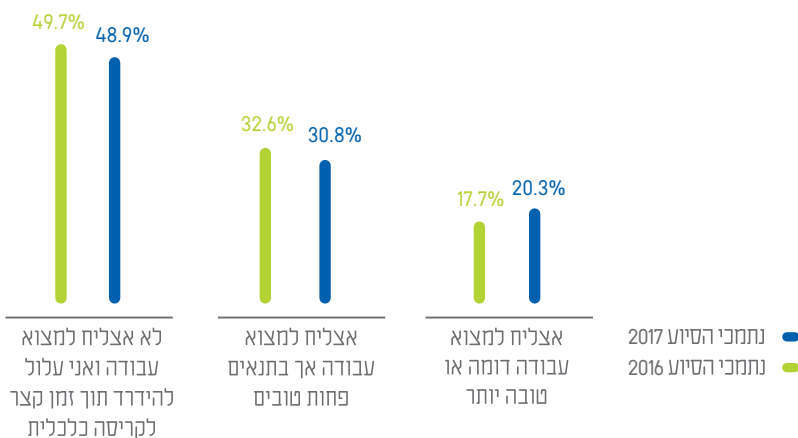
מה הסיכוי שתאבד/י את העבודה הנוכחית שלך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2017	
10.9%	12.1%	סיכוי גבוה מאוד
20.1%	21%	סיכוי גבוה
38.2%	31.1%	סיכוי בינוני
15.9%	21.7%	סיכוי נמוך
14.9%	14.1%	סיכוי נמוך מאוד

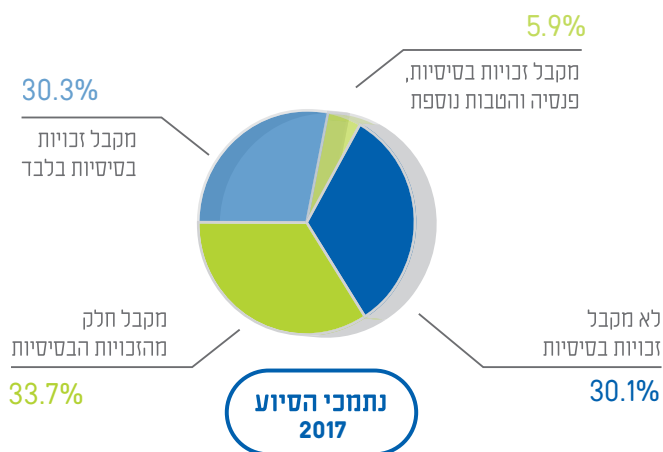
מה לדעתך עלול לקרות במידה ותאבד/י את מקום העבודה שלך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נכון לשנה האחרונה, האם את/ה מקבל/ת זכויות סוציאליות והטבות ממקום עבודתך העיקרי?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

במהלך השנה האחרונה, כמה שעות עבדת בממוצע בשבוע? (מתוך אלה שעובדים)

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2017	
52.3%	51.4%	עד 20 שעות (עד כחצי משרה)
29.3%	29.8%	עד 40 שעות (עד כמשרה מלאה)
14.1%	11.7%	עד 60 שעות
4.3%	7.1%	60 שעות ויותר

כחלצית (49.8%) מנתמכי הסיוע הבלתי מועסקים, לא עובדים בשל מגבלות בריאותיות

כמחציתם (49.8%) אינם עובדים בשל מגבלה בריאותית, בדומה לשנה שעברה (48.7%).

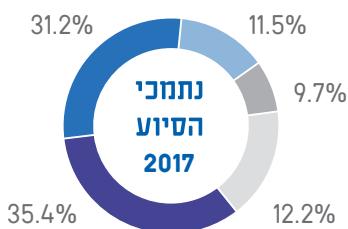
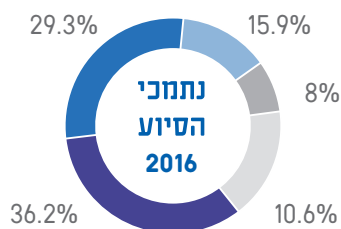
24% מנתמכי הסיוע מעידים כי אינם עובדים בעקבות גורמים משפחתיים ו-21.6% עקב אי יכולת למצוא משרה המתאימה לצרכיהם. 64.8% מנתמכי הסיוע שאינם עובדים, נמצאים במצב של אבטלה כרונית מעל 3 שנים, עלייה בשיעור של 12.9% בהשוואה לשנה שעברה (57.4%).

כשני שלישי (66.6%) מנתמכי הסיוע מעידים כי חשוב להם לשפר את מצבם התעסוקתי במידה רבה או במידה רבה מאוד, אך יחד עם זאת, חלק גדול מהם אינם מצליחים לעשות זאת. נתמכי הסיוע בגיל העבודה אשר אינם עובדים, מדווחים על מספר רב של גורמים המונעים מהם לצאת לעבודה, ביניהם: מצבם הבריאותי, גורמים משפחתיים, היעדר כישורים מתאימים ועוד.

חוסר תעסוקה

עד כמה חשוב או נחוץ לך לשפר את מצבך התעסוקתי?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

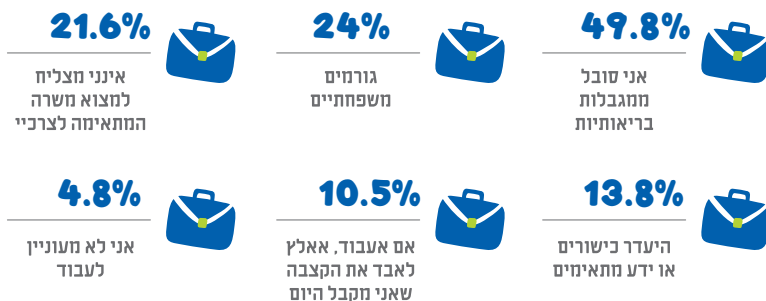

58% מנתמכי הסיוע מעידים כי אינם מקבלים את חלוא זכויותיהם מהמוסד לביטוח לאומי

מהי הסיבה העיקרית שבגללה אינך עובד/ת?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

כמה זמן אינך עובד/ת? (מתוך אלה שאינם עובדים)

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2017	
6%	7%	עד חצי שנה
13.5%	9.7%	בין חצי שנה לשנה
23.1%	18.5%	מעל שנה ועד שלוש שנים
57.4%	64.8%	יותר משלוש שנים

מעל מחצית (53.3%) מנתמכי הסיוע מקבלים קצבאות הנובעות ממצבם הכלכלי

קצבאות המוסד לביטוח לאומי מנציחות את העוני

בשנה האחרונה עם דרישה להשוות את קצבת הנכות לשכר המינימום במשק, הושגה פשרה להעלאת קצבת הנכות לכ-4,000 ש"ח בארבע פעימות עד ינואר 2021. יחד עם ההישג המרשים של מאבקם, הקצבה לא הושוותה לשכר המינימום, אשר יש לקוות שיעלה עוד עד שנת 2021.

מיצוי זכויות חלקי ובירוקרטיה רבה, מקשים על נתמכי הסיוע בהתנהלותם מול מוסדות המדינה השונים. 58% מנתמכי הסיוע מעידים כי אינם מקבלים את מלוא זכויותיהם מהמוסד לביטוח לאומי, עלייה קלה בהשוואה לשנה שעברה (54.5%). 56.6% מהם מעידים כי הגורם העיקרי המונע מהם לקבל את מלוא זכויותיהם הינו בירוקרטיה קשה ומסובכת, ירידה בשיעור של 13.4% בהשוואה לשנה שעברה (65.4%). 37.4% מעידים כי קריטריונים נוקשים הם המונעים מהם לקבל את מלוא זכויותיהם, עלייה בשיעור של 21.4% בהשוואה לשנה שעברה, אז 30.8% העידו על כך.

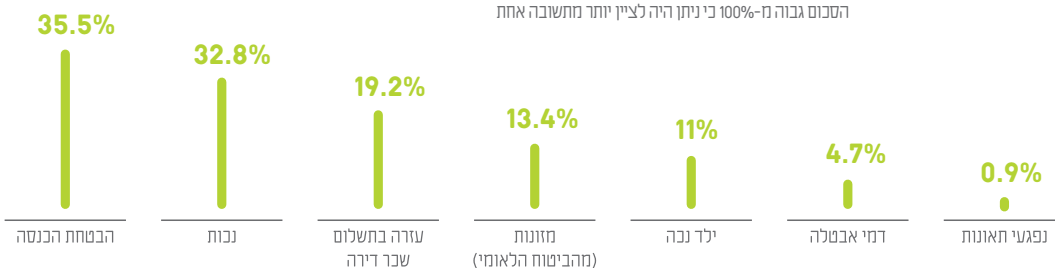
מעל מחצית (53.3%) מנתמכי הסיוע מקבלים קצבאות הנובעות ממצבם הכלכלי, מתוכם 35.5% מקבלים קצבת הבטחת הכנסה ו-32.8% מקבלים קצבת נכות. קצבאות הקיום כיום אינן מותאמות למינימום הדרוש למחיה בכבוד, הן נמוכות מאוד ביחס למדינות מערביות אחרות ועדכונן אינו מותאם לעלייה ברמת החיים הכללית ולעלייה ביוקר המחיה. מדיניות הקצבאות כיום מנציחה במידה רבה את העוני בקרב מקבליה, ומסכנת אוכלוסיות מוחלשות נוספות בהדרדרות לעוני.

דוגמא משמעותית לכך הינה קצבת הנכות הבסיסית העומדת על 2,342 ש"ח לחודש. קצבה זו אינה מאפשרת מחיה בכבוד ומנציחה את העוני בקרב קבוצת אוכלוסייה זו. בין השנים 2000 ו-2015 שכר המינימום עלה בכ-19%, בעוד קצבת הנכות עלתה בלא יותר מ-5% (מרכז אדוה, 2016). לאחר מאבק הנכים אשר נמשך לאורך שנים והגיע לשיאו עם חסימת כבישים במשך מספר חודשים

אילו מהקצבאות הבאות את/ה מקבל/ת? (מתוך אלה שמקבלים קצבאות)

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

החלום שלי:

"למצוא מקום עבודה
שיעריך את הכישורים שלי"

האם למיטב ידיעתך, את/ה מקבל/ת את מלוא הזכויות המגיעות לך מהמוסד לביטוח לאומי?

מחנך מחקר נתמכי הסיוע

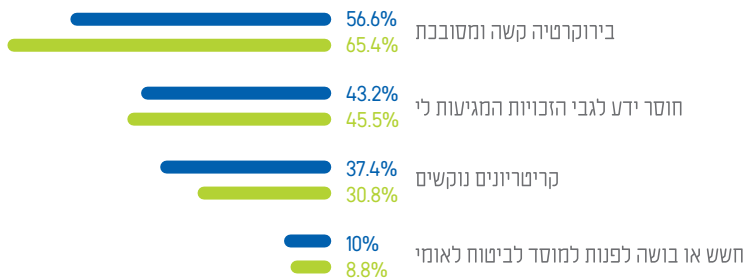
2016	2017	
45.5%	42%	כן
54.5%	58%	לא

מהו הגורם העיקרי המונע ממך לקבל את מלוא הזכויות המגיעות לך מהמוסד לביטוח לאומי?

מחנך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מחשובה אחת.

נתמכי הסיוע 2017
נתמכי הסיוע 2016

החלום שלי:

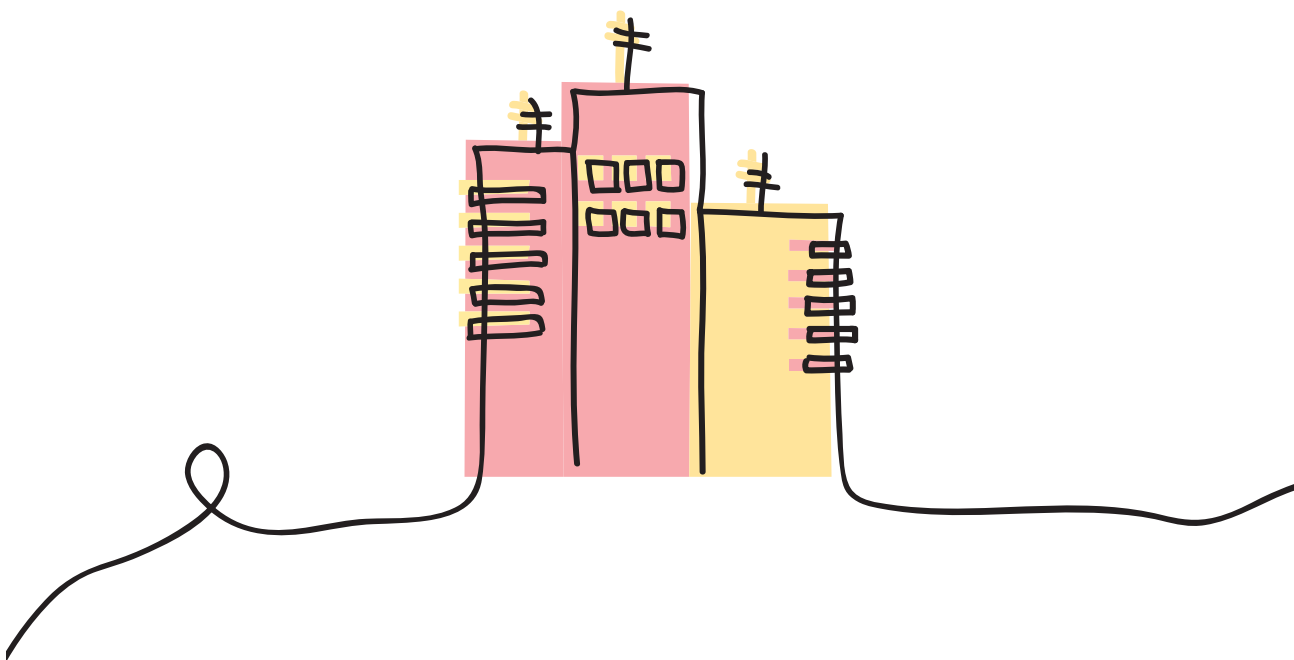
"שלא ינתקו את החשמל
והמים. שנחייה בכבוד"

מיתוס?

**"עניים לא רוצים לצאת לעבוד,
הם מעדיפים לקבל קצבה מהממשלה"**

לעיתים קרובות אנו שומעים באמצעי התקשורת
אמירות על כך שהעניים אינם רוצים לצאת לעבוד
ומעדיפים לשבת בבית ולקבל קצבה, 81.5% מהציבור
הרחב אינו מאמין בכך, והמציאות הינה:

- 62.6% מנתמכי הסיוע בגיל העבודה עובדים
ועדיין חיים בעוני
- 49.8% מנתמכי הסיוע הבלתי מועסקים, לא
עובדים בשל מגבלות בריאותיות

ד'ור

דִּיּוֹר

הזכות לדיוור נאות אמורה להוות קרקע יציבה עבור משפחות החיות בעוני, ועל הממשלה לדאוג לרווחתן ולספק להן אפשרויות דיוור מכבדות. כיום, מעורבות הממשלה בהבטחת הזכות לדיוור עבור תושביה מתמקדת בעיקר בניהול הדיוור הציבורי ובהשתתפות במימון שכר דירה למעטים.

בפועל, מלאי הדירות בדיוור הציבורי הולך ופוחת והוא ירד בשיעור של 45% במהלך שני העשורים האחרונים: מ-108,000 דירות בשנת 1999 ל-59,446 דירות בלבד בשנת 2016. פעמים רבות מצבן של דירות אלה מוזנח ונדרש זמן המתנה ארוך מאוד על מנת לקבלן. בספטמבר 2016 היו 2,458 משפחות חסרות דיוור שהמתינו לקבלת דיוור ציבורי, וכן 425 משפחות שהמתינו להחלפת הדיוור הציבורי בשל צפיפות גבוהה או מטעמי בריאות. נכון לשנת 2016, זמן ההמתנה הממוצע לקבלת דיוור ציבורי הוא 2.7 שנים. הסיוע בשכר דירה הניתן על ידי הממשלה נמוך ואינו מותאם לשוק הדיוור הנוכחי ולעלייה המתמדת במחירי השכירות (מרכז המידע והמחקר של הכנסת, דצמבר 2016).

בשלוש השנים האחרונות התבצע פרויקט מבורך של שיקום שכונות ביוזמת משרד הבינוי והשיכון, מאז הושקעו למעלה מ-400 מיליון ש"ח ב-33 יישובים. פרויקט שיקום השכונות, הכולל שיפוץ מבנים, חיזוק תשתיות פיזיות וחברתיות הוא פרויקט משמעותי וחשוב אך בשל ההזנחה העמוקה של הממשלה במשך עשורים ארוכים, יש צורך בהעמקתו והרחבתו לערים ושכונות נוספות.

דיוור ראוי הינו זכות בסיסית הנובעת מההכרה כי אדם זקוק לקורת גג יציבה על מנת לנהל אורח חיים תקין. עם זאת, בעשור האחרון אנו עדים לעלייה משמעותית במחירי הדיוור אשר מכבידה על מעמד הביניים והופכת את הזכות לדיוור נאות לבלתי אפשרית עבור האוכלוסייה החיה בעוני. מצב זה מגדיל את הפערים החברתיים ואי השוויון ופוגע באוכלוסיות המוחלשות.

ההוצאה על דיוור בישראל היא הגבוהה ביותר מבין ההוצאות הנדרשות למענה על הצרכים החיוניים, מהווה 24.3% מכלל ההוצאות של משק בית ממוצע ועומדת על 3,687 ש"ח בחודש (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017). נתמכי הסיוע מוציאים בממוצע על דיוור 1,944 ש"ח בחודש בלבד, המהווים 30.9% מכלל ההוצאות החודשיות שלהם, ו-39.7% מסך ההכנסות שלהם. ההוצאה על דיוור קשיחה ומהווה נטל כבד על משפחות החיות בעוני, אשר נאלצות לבצע ויתורים בתחומי חיים אחרים, כגון: מזון, תרופות, חינוך ועוד.

מצב זה מוביל להיווצרותן של שכונות עוני, להעמקת אי השוויון, לבלימת האפשרות למוביליות חברתית, להדרה חברתית של המשפחות העניות ולהנצחת מצבן. סביבת המגורים הדלה מאופיינת בתשתיות חלשות וחסרות, ברמת חינוך נמוכה, באפשרויות תעסוקה דלות ובנגישות נמוכה לשירותים ציבוריים שונים. רמת צפיפות גבוהה, הזנחה, חשש תמידי מפני אי יכולת לעמוד בתשלומים, חוסר יציבות עקב מעבר תכופ של דירות, אלימות וסביבת מגורים לא בטוחה, משפיעים על כלל תחומי החיים ועל סיכויי של אדם להיחלץ מעוני.

7.6% מנתמכי הסיוע ישנו ברחוב, מבנה נטוש או בית מחסה בשנה האחרונה

על הממשלה לגבש מדיניות מסודרת בתחום הדיוור ולבצע תכניות עומק משמעותיות לשיקום שכונות חלשות ויישובים במעמד סוציו אקונומי נמוך. יש להרחיב את מעגל הזכאים לדיוור ציבורי, כמו גם את מלאי הדירות המוצעות באמצעותו, ולהגדיל את התקציב לאחזקתן על מנת לאפשר למשפחות המוחלשות דיוור בסביבה ראויה ושלילוב בשכונות מבוססות יותר.

תכנית הדגל אותה מפעילה המדינה, בניסיונותיה להקל על משבר הדיוור, הינה "מחיר למשתכן", אשר תרומתה לשוק הדיוור בישראל שנויה במחלוקת. מעבר לכך שלא נצפתה עדיין ירידה במחירי הדיוור הכוללים בישראל, תכנית זו עשויה לתת מענה בעיקר לאוכלוסיות מהמעמד הבינוני אולם אינה מיטיבה כלל עם אוכלוסיות נזקקות, אשר עבורן העמדת הון עצמי אפילו של עשרות אלפי שקלים בודדים לשם רכישת דירה בעלות של פחות ממיליון שקלים, הינה חלום רחוק ובלתי אפשרי.

תנאי הדיוור של נתמכי הסיוע

מנתמכי הסיוע מעידים כי בשנה האחרונה ילדיהם התביישו להזמין חברים לביתם בעקבות תנאי הדיוור והמצוקה הכלכלית. 73.6% מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על תיקון ליקויים תמורים בביתם לאורך זמן מסיבות כלכליות. מצב זה התרחש בקרב 34.6% בלבד מהאוכלוסייה הכלכלית.

דיוור הולם אינו מוגבל לקורת גג בלבד, והוא מכיל היבטים רחבים יותר של השכונה וסביבת המגורים. סביבת המגורים של נתמכי הסיוע מתאפיינת במפגעים רבים, ביניהם: מדרכות וכבישים סדוקים (44.3%), תחזוקת בתים רעועה (43.6%) וזבל ולכלוך ברחוב (41%). נתמכי הסיוע נאלצים להתמודד גם עם מציאות קשה של אלימות פיזית (23.5%) ואנשים הסוחרים או משתמשים בסמים בפומבי (22.5%).

30.5% מנתמכי הסיוע מחזיקים דירות בבעלותם, בהשוואה ל- 64.9% באוכלוסייה הכלכלית. 40.2% מנתמכי הסיוע מתגוררים בשכירות ו- 14.7% מתגוררים בדיוור ציבורי, זאת בהשוואה ל- 24.1% ו- 0.6% בהתאמה באוכלוסייה הכלכלית. 7.6% מנתמכי הסיוע ישנו ברחוב, מבנה נטוש או בית מחסה בשנה האחרונה, ירידה בהשוואה לשנה שעברה (10.6%).

תנאי המגורים של נתמכי הסיוע מאופיינים בדירות קטנות ובצפיפות גבוהה. 61.4% מהם מתגוררים בדירות בנות עד 2 חדרי שינה ובצפיפות דיוור של 2.2 נפשות לחדר בממוצע. זאת, בהשוואה לאוכלוסייה הכלכלית בה 34.6% גרים בדירות בנות שני חדרים ובצפיפות של נפש אחת לחדר.

מצב המגורים הירוד של נתמכי הסיוע משפיע על הדימוי העצמי של ילדיהם. מעל למחצית (58.2%)

מעל למחצית (58.2%) מנתמכי הסיוע מעידים כי בשנה האחרונה ילדיהם התביישו להזמין חברים לביתם בעקבות תנאי הדיור והמצוקה הכלכלית

היכן את/ה מתגורר/ת?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

נתמכי הסיוע 2017 האוכלוסייה הכללית

24.1%	40.2%	בשכירות
26.4%	19.1%	דירה בבעלותי (או בבעלות משפחתי) עם משכנתא
38.5%	11.4%	דירה בבעלותי (או בבעלות משפחתי) ללא משכנתא
0.6%	14.7%	דיור ציבורי
8.6%	8.9%	אצל בני משפחה
0.3%	2.3%	דיור לא קבוע או בית מחסה
0%	0.9%	ללא קורת גג
0%	0.9%	בית אבות או דיור מוגן
1.5%	1.6%	אחר

האם קרה בשנה האחרונה, שישנת ברחוב, מבנה נטוש או בבית מחסה המופעל על ידי עמותת סיוע או שירותי הרווחה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2017 נתמכי הסיוע 2016

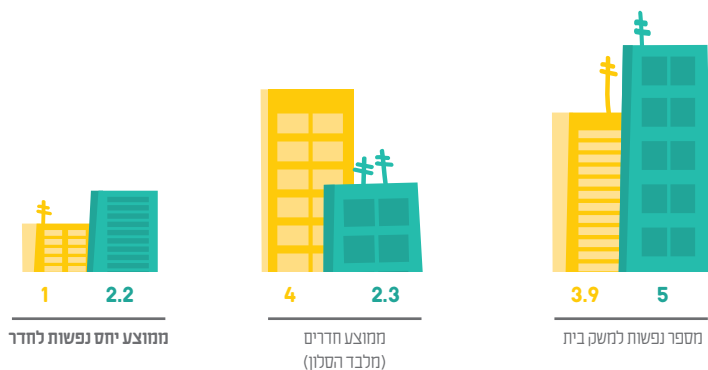
89.4%	92.4%	לא קרה
8%	5.4%	כן, קרה לפחות פעם אחת
2.6%	2.2%	כן, קרה לעיתים קרובות (לפחות פעם בחודשיים)

החלום שלי: "דירה משלי"

מדד צפיפות הדיוור

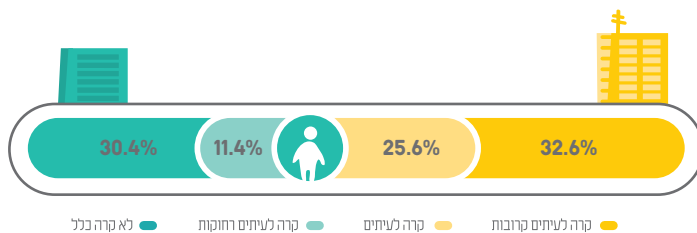
מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

נתמכי הסיוע 2017
האוכלוסייה הכללית

האם בשנה האחרונה קרה שילדיך התביישו להזמין חברים לביתכם בעקבות תנאי הדיוור והמצוקה הכלכלית?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

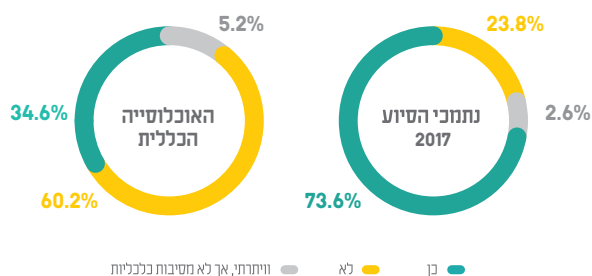

החלום שלי:

"להיפטר מהשכירות הגבוהה"

האם בשנה האחרונה נאלצת לוותר על תיקון ליקויים חמורים בדירתך לאורך זמן מסיבות כלכליות?

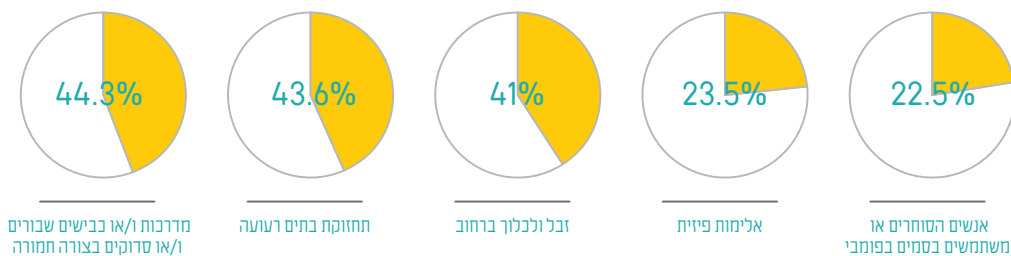
מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

באיזו מידה המפגעים הבאים מאפיינים את סביבת המגורים שלך?

(אחוז העונים "במידה רבה מאוד" או "במידה רבה")

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

כחמישית (19.8%) מנתמכי הסיוע סבורים כי ישנו סיכוי גבוה או מאוד שיאלצו לפנות את מקום מגוריהם בשנה הקרובה בשל אי יכולת לעמוד בתשלומי שכר הדירה או המשכנתא

חוסר וודאות

מהלכים אלה חשובים ונחוצים, אולם, במציאות עדיין ישנן עדויות רבות למצבים קשים של חיים בצל ניתוקים הן מחשמל והן ממים בקרב נתמכי הסיוע. כחמישית (49%) מנתמכי הסיוע חוו ניתוק מחשמל או ממים בשנה האחרונה משום שלא הצליחו לשלם את החשבונות, 29.2% חוו ניתוקים הן של חשמל והן של מים.

החוק בדבר ניתוק מחשמל, מאפשר לחברת החשמל להעביר בתי אב אשר לא עמדו מספר פעמים בתשלומי חשמל, למונה לתשלום חשמל מראש. על אותן משפחות להטעין את מונה החשמל בסכום כסף שיש ברשותן, ורשות החשמל אף מתירה לגבות מהסכום המוטען עד 35% לכיסוי חובות קודמים של המשפחה. ברגע שניצלו את מלוא הכסף, מתנתק החשמל בבתם באופן אוטומטי, עד שיהיה ברשותם סכום כסף נוסף להטעין בו את המונה. שליש מנתמכי הסיוע (33.3%) נאלצים לקנות חשמל באמצעות מונה תשלום מראש. מצב זה מוביל משפחות רבות לניתוקים חוזרים ונשנים, מקשה על היציבות של המשפחות נתמכות הסיוע ועל האפשרות שלהן לספק דיוור נאות עבור בני המשפחה.

נתמכי הסיוע נאלצים להתמודד עם חשש מתמיד שיאלצו לפנות את מקום מגוריהם ועם חוסר וודאות לגבי אספקת שירותים בסיסיים, כגון מים וחשמל עבור ילדיהם. כחמישית (19.8%) מנתמכי הסיוע סבורים כי ישנו סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאלצו לפנות את מקום מגוריהם בשנה הקרובה בשל אי יכולת לעמוד בתשלומי שכר הדירה או המשכנתא, בדומה לשנה שעברה (20.4%). מעל רבע (26.2%) מהם מעריכים כי במידה ודבר זה יקרה, הם יאלצו לעבור להתגורר ברחוב או בבית מחסה, ו-38.7% מעריכים שיאלצו לעבור להתגורר אצל בני משפחה או חברים.

חשמל ומים הינם מצרכים בסיסיים הנדרשים לשם קיום אנושי בכבוד ובמקרים מסוימים גם לשמירה על מצב בריאותי תקין. בשנים האחרונות נעשו מספר ניסיונות על מנת להסדיר את הניתוקים מחשמל ומים עבור אוכלוסיות נזקקות. בשנת 2015 נחקק חוק שנועד לצמצם את ניתוקי המים ולחייב את תאגידי המים לפנות למנהל רשות המים ורק באישורם, לאחר שורת תנאים, יוכלו לנתק משפחות ממים. השנה, הורחב חוק זה גם לרשויות אשר אספקת המים עבורן לא נעשית על ידי תאגיד מים. בשנת 2017 נחקק חוק גם בנוגע לאספקת החשמל, המעביר את ניתוק החשמל, מאפשר פריסת תשלומים עם ריבית נמוכה ומגוון אמצעי תשלום לחוב. בנוסף, הופסקו כליל הניתוקים לניצולי שואה וחולים המשתמשים בבתים במכשירים מאריכי חיים.

כחוצית (49%) מנתמכי הסיוע חוו ניתוק מחשמל או חמים בשנה האחרונה משום שלא הצליחו לשלם את החשבונות

מה הסיכוי שבשנה הקרובה תאלץ/י לפנות את מקום מגוריך בשל אי יכולת לעמוד בתשלומי שכ"ד / משכנתא?

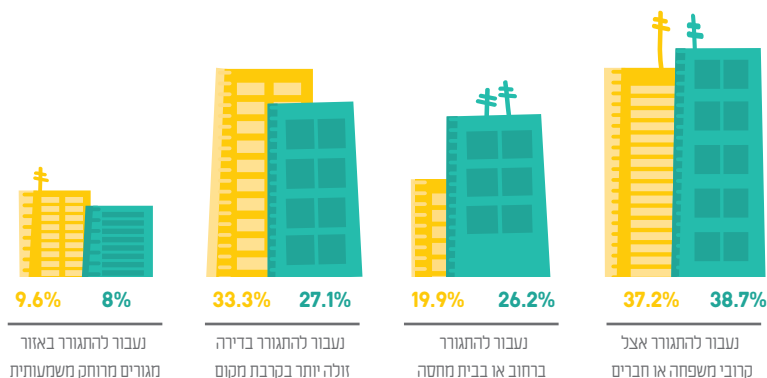
מחקר מתמכי הסיוע

האוכלוסייה הכללית	נתמכי הסיוע 2017	
5%	5.4%	סיכוי גבוה מאוד
15.4%	14.4%	סיכוי גבוה
25.8%	21.3%	סיכוי בינוני
20.4%	19.2%	סיכוי נמוך
33.4%	39.7%	סיכוי נמוך מאד/ אין סיכוי

מה יקרה לך ולבני משפחתך במידה ותיאלצו לפנות את הדירה? מפני שאינכם יכולים לשלם שכר דירה?

מחקר מתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2017
נתמכי הסיוע 2016

שליש מנתמכי הסיוע (33.3%) נאלצים לקנות חשמל באמצעות מונה תשלום מראש

האם בשל מצבך הכלכלי אתה נאלץ לקנות חשמל באמצעות מונה תשלום מראש?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

האם חווית בשנה האחרונה ניתוק מחשמל ו/או מים כי לא הצלחת לשלם את החשבונות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2017

29.2%	חוו את שני הניתוקים
17.1%	חוו ניתוק מחשמל בלבד
2.7%	חוו ניתוק ממים בלבד
51%	לא חוו אף ניתוק

החלום שלי:

"רוצה שתהיה לי קורת גג"

מיתוס?**"כל מי שזכאי, יכול לקבל דיור ציבורי"**

מרבית הציבור (83.4%) אינו מאמין שכל מי שזכאי יכול לקבל דיור ציבורי. הציבור בישראל מבין את עומק מצוקת הדיור של משפחות עניות ואת המורכבות הגדולה בקבלת הזכות לדיור נאות (דו"ח העוני האלטרנטיבי, 2017).

- מלאי הדיור הציבורי ירד בשיעור של 45% מ-108,000 דירות בשנת 1999 ל-59,446 דירות בשנת 2016
- בספטמבר 2016 היו 2,458 בתי אב חסרי דיור שהמתינו לקבלת דיור ציבורי, ועוד 425 בתי אב שהמתינו להחלפת הדיור הציבורי בשל צפיפות גבוהה או מטעמי בריאות
- נכון ל-2016, זמן ההמתנה הממוצע לקבלת דיור ציבורי הינו 2.7 שנים

(מרכז המידע והמחקר של הכנסת, דצמבר 2016)

חינוך והשכלה

חינוך והשכלה

"הדואג לימים זורע חטים, הדואג לשנים נוטע עצים, הדואג לדורות מחנך אנשים" (יאנוש קורצ'אק)

חינוך הינו אחד ממנועי הצמיחה המשמעותיים ביותר, אשר מאפשרים מוביליות חברתית ושוויון הזדמנויות לאוכלוסיות מוחלשות. חינוך ברמה גבוהה תורם לפיתוח הפוטנציאל האישי, מסייע במניעת העברה בין דורית של עוני ובצמצום הפערים החברתיים. ואולם, מערכת החינוך בישראל אינה ממלאת את תפקידה בהענקת שוויון הזדמנויות, ולמעשה, מנציחה את הפערים בין מרכז ופריפריה וגוזרת על ילדים עניים להמשיך לחיות במצוקה גם כבגרים, לאור החסמים הגבוהים ליציאה מעוני.

משפחות ברמה סוציאלית גבוהה יכולות לחמן מורים פרטיים, חוגים והעשרה, לגור בשכונות ובערים שבהם ההשקעה בחינוך גבוהה יותר. לעומתן, משפחות החיות במצוקה כלכלית, נאבקות להעניק את המינימום ההכרחי עבור ילדיהן. מצב זה מנציח ומעמיק את הפערים החברתיים, שכן הוא מוביל להישגים נמוכים ואף לתופעות של נשירה ממערכת החינוך. על כך מתווסף חוסר היכולת של מועצות מקומיות חלשות לתקצב את החינוך כמו מועצות מקומיות חזקות. בשנת 2015 למשל ברהט העירייה השקיעה 792 ש"ח בשנה עבור כל תלמיד ואילו ברעננה השקיעו 1,862 ש"ח בשנה עבור כל תלמיד (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2015).

במצב בו הילדים העניים אינם זוכים לקבל את הכלים וההזדמנויות המתאימים למיצוי הכשרון והפוטנציאל האישי, מצטמצם הסיכוי שלהם לרכוש השכלה גבוהה ומקצוע, וכך, אי השוויון בחינוך מתורגם לאי שוויון בתעסוקה ולפערים שהולכים ומתעצמים.

תשלומי ההורים על חינוך ילדיהם הגיעו בשנת 2014 לכ-3.9 מיליארד שקל. חינוך אינו מוגבל לשעות הלימוד בבתי הספר בלבד, אלא כולל גם את החינוך הבלתי פורמלי, המתנסים, תנועות וארגוני הנוער, שיעורי עזר, חוגים, פנאי, צהרונים ועוד. פעמים רבות לילדים ממשפחות עניות אין יכולת להשתתף בחינוך בלתי פורמלי עקב העלויות הגבוהות, וכך הולכים ומתעצמים הפערים החברתיים בין הילדים. כ-30% בלבד מבני הנוער והילדים משתתפים בפעילות חינוך בלתי פורמלי בשעות הפנאי, ושיעור קטן הרבה יותר ברשויות מקומיות באשכולות חברתיים כלכליים נמוכים (מרכז המידע והמחקר של הכנסת, 2017).

מדו"ח מבקר המדינה השנתי (נובמבר 2016) עולה כי ההוצאה הממשלתית על חינוך מהווה רק שני שלישים מההוצאה הלאומית על חינוך. את הפער שנתר בין אלה, משלמים האזרחים מכיסם ובכך מעמיקים את אי השוויון. מבקר המדינה מתייחס גם לנושא התקצוב הדיפרנציאלי ומצביע על כך שהוא מתקיים רק בבית הספר היסודי ואילו בחטיבה העליונה, היישובים החלשים מקבלים מהמדינה את התקציבים הנמוכים ביותר. המבקר מדגיש את חשיבות החלת התקצוב הדיפרנציאלי בכל שכבות הגיל על מנת לאפשר שוויון הזדמנויות. השקעה בחינוך היא אינטרס לאומי ומשפיעה על חוסנה החברתי של ישראל. תקציב החינוך כיום מחזק את החזקים, מחליש את החלשים ומנציח את אי השוויון. הורה עשיר יכול להשקיע יותר בחינוך ילדיו, עיר אמידה משקיעה יותר משאבים בחינוך וגם המדינה משקיעה יותר משאבים בחינוך ביישובים מבוססים.

78.5% מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות. לעומת 31.4% באוכלוסייה הכללית

לרכוש רמת השכלה גבוהה יותר. מעל למחצית (53.4%) מהנתמכים מעידים כי גובה שכר הלימוד היה הגורם שמנע זאת מהם, עלייה בשיעור של 16.1% בהשוואה לשנה שעברה (46%). 37.3% העידו על גורמים משפחתיים, כגון צורך לטיפול בילדים ו/או טיפול במחלות ביתיות, כאלה שמנעו מהם להשיג רמת השכלה גבוהה יותר, בדומה לשנה שעברה (39.5%). כרבע (27.8%) לא יכלו לקצץ בשעות העבודה שלהם.

78.5% מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות, לעומת 31.4% באוכלוסייה הכללית. כמחצית (48.6%) מנתמכי הסיוע לא השלימו אפילו 12 שנות לימוד, בהשוואה ל-8.3% בלבד מהאוכלוסייה הכללית. כמחצית (50.6%) מנתמכי הסיוע מעידים כי חשוב להם להשיג רמת השכלה גבוהה יותר מזו הנוכחית (במידה רבה או רבה מאוד), עלייה בשיעור של 17.4% בהשוואה לשנה שעברה (43.1%). 68.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי גורמים המושפעים ממצבם הכלכלי היוו חסם ומנעו מהם

חינוך במשפחות נתמכות הסיוע

מהי רמת ההשכלה הרשמית שלך?

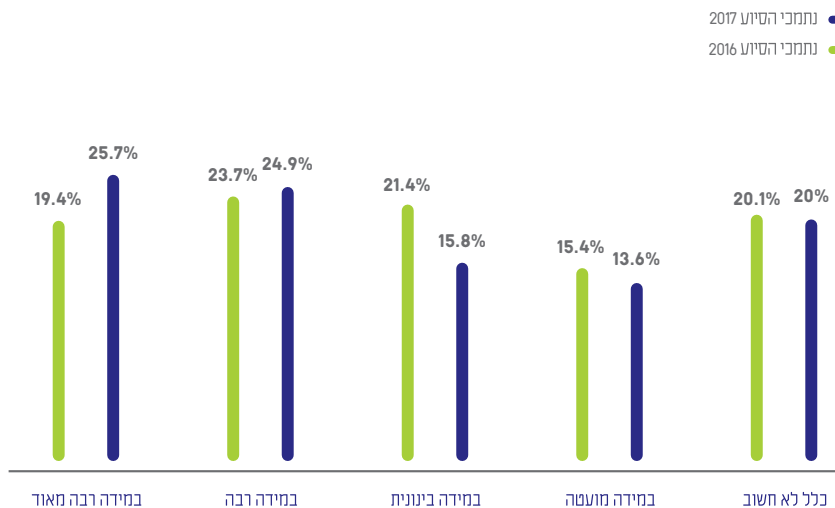
מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

נתמכי הסיוע 2017 האוכלוסייה הכללית

5.2%	29.8%	יסודית (עד 8 שנות לימוד)
3.1%	18.8%	תיכונית חלקית
13.5%	25.2%	תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) ללא תעודת בגרות
18.2%	12.3%	תיכונית מלאה עם תעודת בגרות
9.6%	4.7%	על-תיכונית לא אקדמאית (לימודי תעודה, קורסים מקצועיים) ללא תעודת בגרות
15.6%	4.6%	על-תיכונית לא אקדמאית (לימודי תעודה, קורסים מקצועיים) עם תעודת בגרות
25.6%	3.4%	תואר ראשון
9.2%	1.2%	תואר שני

עד כמה חשוב היום או היה חשוב לך בעבר להשיג רמת השכלה גבוהה יותר מזו הנוכחית?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

מעל למחצית (53.4%) מהנתמכים מעידים כי גובה שכר הלימוד היה הגורם שמנע מהם להשיג רמת השכלה גבוהה יותר

החלום שלי:

"אני רוצה למצוא דרך
לפתח את עצמי באופן
אינטלקטואלי ורוחני"

מהם הגורמים העיקריים שמנעו בעבר או שמונעים ממך היום להשיג רמת השכלה גבוהה יותר? (מתוך אלה שהצביעו כי קיים גורם שמנע מהם להשיג רמת השכלה גבוהה יותר)

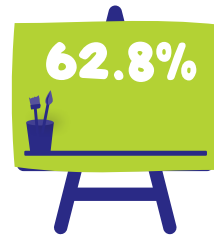
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מחשובה אחת.

נתמכי הסיוע 2017

נתמכי הסיוע 2016

62.8% מנתמכי הסיוע אינם יכולים לממן שיעורים פרטיים עבור ילדיהם

החסך בקרב הילדים נתמכי הסיוע בא לידי ביטוי גם בצרכים העולים מול עמותות המזון המקומיות. 76.7% ממנהלי העמותות השותפות מצביעים על כך שמלבד מזון, הסיוע הנדרש ביותר עבור הילדים הנתמכים הינו ציוד לבית הספר. כמחצית (52.3%) ממנהלי העמותות העידו כי הילדים נתמכי הסיוע זקוקים לעזרה בלימודים ו-46.5% הצביעו על חוגים ופנאי.

מעל למחצית מנתמכי הסיוע (51.2%) מאמינים כי במידה והיו מתגוררים בשכונה / עיר מבוססת יותר, היו זוכים לשירותי חינוך טובים יותר. 54.6% מתוכם סבורים כי במצב זה ילדיהם היו מקבלים כיתות מושקעות יותר בבית הספר, כגון: חדר מחשבים, מעבדות, חדר מוזיקה ועוד. כמחצית (50.4%) סבורים כי ילדיהם היו זוכים להיצע חוגים איכותי יותר ו-37.9% סבורים כי איכות המורים הייתה גבוהה יותר.

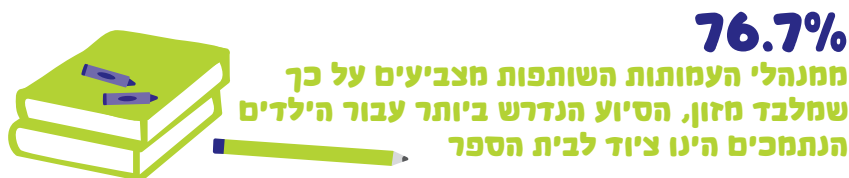
חינוך והשכלה נאותים אינם מוגבלים לשעות הלימודים בגן ובבית"ס, אלא ממשיכים אחרי שעות הלימודים בשיעורי עזר, חוגים ובפעילות בתנועות ובארגוני נוער. הורים בקשיים כלכליים נאלצים לוותר על מגוון שירותי חינוך עבור ילדיהם, החל משיעורי עזר וציוד לבית הספר ועד לחוגים, קייטנות, ארגוני נוער ועוד. מציאות זו מעמיקה את הפערים החברתיים ומצמצמת את שוויון ההזדמנויות לילדים במשפחות עניות.

- 62.8% מנתמכי הסיוע אינם יכולים לממן שיעורים פרטיים עבור ילדיהם
- כמחצית (49%) אינם יכולים לרכוש את הציוד הבסיסי לבית הספר
- 58.4% מנתמכי הסיוע אינם יכולים לממן חוגים עבור ילדיהם
- 42.4% אינם יכולים לממן קייטנות
- מעל לשליש (34.6%) נאלצים לוותר על טיולים ומסיבות כיתתיות עבור ילדיהם

פערים בחינוך

החלום שלי:

"שלידים שלי תהיה אפשרות ללמוד"

אילו ויתורים הקשורים בחינוך ילדיך נאלצת לעשות בשנה האחרונה בעקבות מצבך הכלכלי?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ- 100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

49%

אינני יכול/ה להרשות להם את כל הציוד הבסיסי לבית הספר

58.4%

אינני יכול/ה לממן חוגים

62.8%

אינני יכול/ה לממן שיעורים פרטיים

24.7%

אינני יכול/ה לממן צהרון

34.6%

אינני יכול/ה לממן טיולים ומסיבות כיתתיות

42.4%

אינני יכול/ה לממן קייטנות

מהם תחומי הסיוע הנדרשים ביותר עבור ילדים (מלבד מזון)?

מתוך מגמות הסיוע בעמותות המזון

הסכום גבוה מ- 100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מחשובה אחת

נתמכי הסיוע 2017

51.2%	כן
48.8%	לא

במידה והייתם גרים בשכונה/עיר מבוססת יותר, האם אתם סבורים שילדיכם היו מקבלים שירותי חינוך טובים יותר?

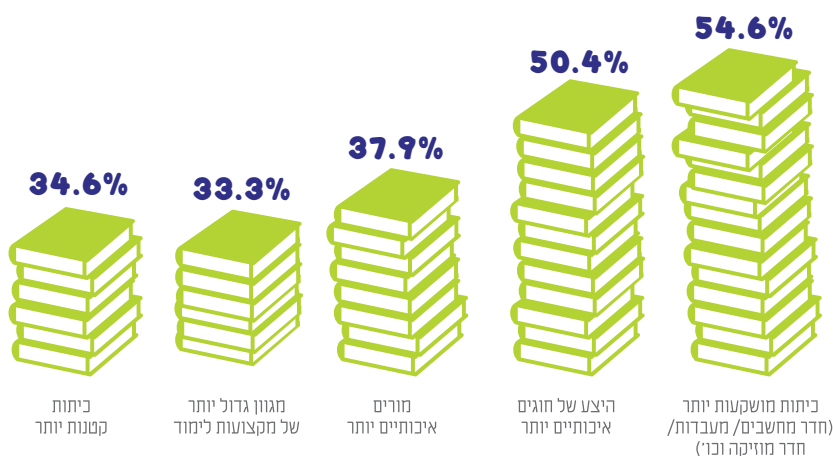
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

החלום שלי: "להצליח לתת לילדים שלי השכלה"

אילו שירותי חינוך אתה סבור שהיו מתאפשרים לילדיך במידה והייתם גרים
בשכונה/עיר מבוססת יותר?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ- 100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

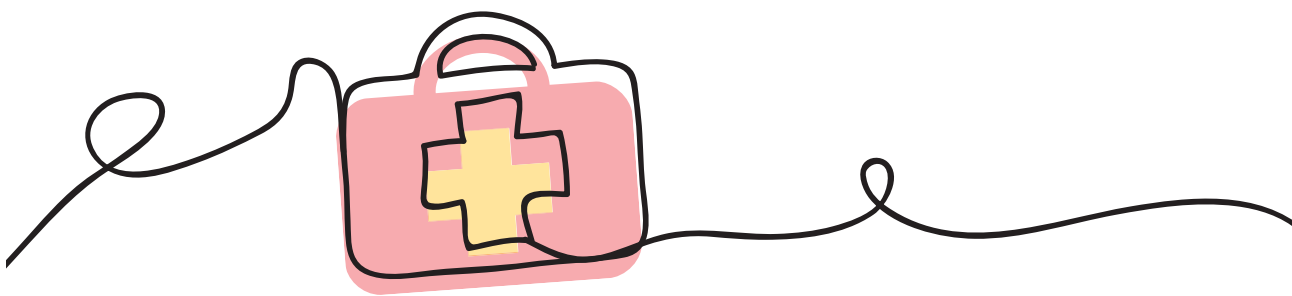

מיתוס?

"מערכת החינוך הציבורית בישראל תורמת לצמצום הפערים החברתיים"

על אף שקיימת בישראל מערכת חינוך ציבורית ממלכתית, אשר אמורה להעניק חינוך שווה לכל ילד ולאפשר מוביליות חברתית, רק 17% מהציבור מאמינים שהיא ממלאת את תפקידה בצמצום הפערים החברתיים.

- 62.8% מנתמכי הסיוע אינם יכולים לממן שיעורים פרטיים עבור ילדיהם, מחציתם (49%) אינם יכולים לרכוש את הציוד הבסיסי לבית הספר
- מעל למחצית מנתמכי הסיוע (51.2%) מאמינים כי במידה והיו מתגוררים בשכונה/ עיר מבוססת יותר, היו זוכים לשירותי חינוך טובים יותר. 54.6% מתוכם סבורים כי במצב זה ילדיהם היו זוכים ללמוד בכיתות מצוידות ומושקעות יותר. כמחצית (50.4%) סבורים כי ילדיהם היו זוכים להיצע חוגים איכותיים יותר ו-37.9% סבורים כי המורים היו איכותיים יותר

בר'אות

בריאות

ניתנות לטיפול בשל מחסור במשאבים. זהו מעגל אכזרי אשר מנציח את העוני. כמחצית (49.8%) מנתמכי הסיוע שאינם עובדים, העידו שהסיבה לכך הינה מגבלה בריאותית.

על הממשלה לפעול לצמצום אי השוויון ההולך וגדל במערכת הבריאות, הן בשירותי הבריאות והן בתשתיות, על ידי הרחבת שירותי הרפואה בפריפריה והנגשתם לאוכלוסיות עניות. על הממשלה להשקיע כספים על מנת להפחית את ההשתתפות העצמית בתרופות ובשירותים רפואיים למשפחות החיות בעוני ולהרחיב את שירותי רפואת השיניים הציבורית לכל האוכלוסייה הענייה. רק באמצעות צעדים משמעותיים והצבת צמצום אי השוויון במערכת הבריאות כיעד אסטרטגי, יתקיימו הלכה למעשה שירותי בריאות שווים לכל.

מלחץ דם גבוה, בהשוואה ל-13% מהאוכלוסייה הכללית. כרבע (25.1%) מנתמכי הסיוע חולים בסוכרת, פי 2.5 מאשר באוכלוסייה הכללית (9.5%). ישנה גם שכיחות גבוהה בהרבה של מוגבלות נפשית בקרב נתמכי הסיוע (13.7%) - פי 6.5 מאשר באוכלוסייה הכללית (2.1%).

בישראל קיימת מערכת בריאות ממלכתית, אולם הפערים הכלכליים והחברתיים משפיעים על כך שאיננה מקיימת את ייעודה ואינה נגישה באופן שווה לכל שכבות האוכלוסייה. בפועל, על מנת לקבל שירותי בריאות ראויים, עלינו לשלם מחיר גבוה וההוצאה הפרטית על בריאות הולכת וגדלה בהלימה למצב הכלכלי. בהתאם לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ההוצאה הישירה על בריאות בעשירון העליון הינה פי 3.5 מההוצאה על בריאות בעשירון התחתון.

אנו עדים לפערים משמעותיים באיכות ובנגישות לשירותי בריאות בין המרכז והפריפריה בישראל. אלה מתבטאים בתמותות תינוקות, בתוחלת החיים, ובשיעורי התחלואה. פערים אלה ניכרים גם בשיעורי הרופאים לנפש, מיטות האשפוז, מספר האחיות הסיעודיות ועוד.

כאשר אין נגישות לשירותי בריאות נאותים, ישנה עלייה בשיעורי התחלואה במחלות שונות, שלא

70.7% מנתמכי הסיוע מעידים כי הם חולים במחלה כרונית כלשהי, בהשוואה ל-42.2% בלבד מהאוכלוסייה הכללית. אנו עדים ל"מחלות עוני" כגון: סוכרת, יתר לחץ דם וכולסטרול גבוה, שהשכיחות שלהן גבוהה משמעותית בקרב אוכלוסיות עניות. 28.4% מנתמכי הסיוע סובלים

**מחלות עוני
וביטוח בריאות**

70.7% מנתמכי הסיוע מעידים כי הם חולים במחלה כרונית כלשהי, בהשוואה ל- 42.2% בלבד מהאוכלוסייה הכללית

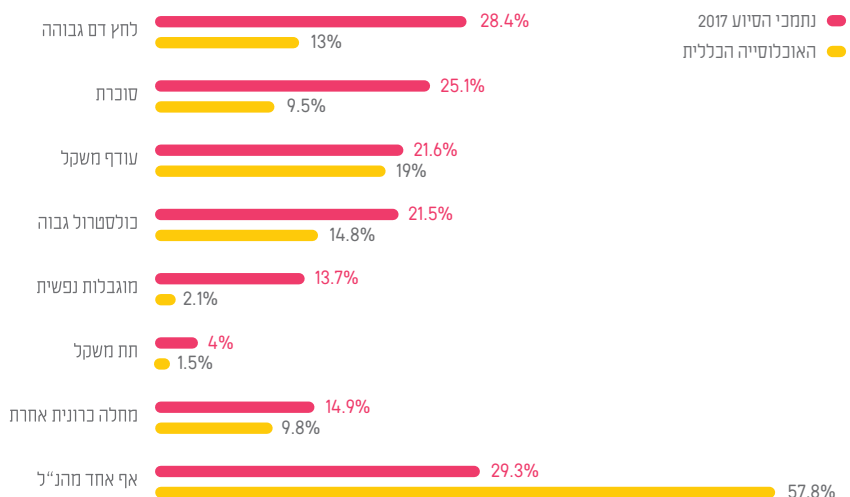
הבריאות הבסיסי אינו מאפשר גישה מלאה לכל התרופות ושירותי הבריאות שעשויים להיות נחוצים עבור נתמכי הסיוע, ובכך מוביל ליתור על שירותי בריאות שונים, מרחיב את חוסר השוויון ומעמיק את הפערים. ל- 8.6% בלבד מנתמכי הסיוע יש ביטוח בריאות פרטי (כלל, הראל, פניקס וכו'), בהשוואה ל- 46.6% מהאוכלוסייה הכללית.

למרות מצבם הבריאותי הקשה של נתמכי הסיוע, הם אינם יכולים להרשות לעצמם לרכוש ביטוח בריאות פרטי ורובם מסתפקים בביטוח בסיסי. 64.8% הינם בעלי ביטוח בריאות בסיסי של קופת חולים בלבד ורק ל- 31.8% ביטוח בריאות משלים או מקיף, בהשוואה ל- 78.2% מהאוכלוסייה הכללית, לה ביטוח בריאות משלים או מקיף. ביטוח

האם את/ה סובל/ת מאחת או יותר מהבעיות הבריאותיות הבאות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

הסכום גבוה מ- 100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מחשובה אחת

**כרבע (25.1%) מנתמכי הסיוע חולים בסוכרת,
פי 2.5 מאשר באוכלוסייה הכללית (9.5%)**

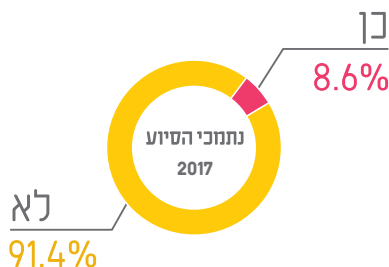
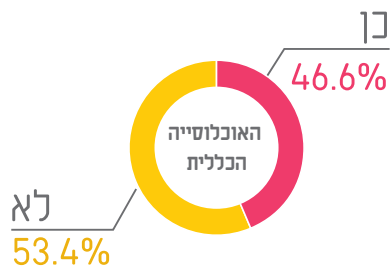
איזה סוג ביטוח רפואי בקופת חולים יש לך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

האוכלוסייה הכללית	נתמכי הסיוע 2017	
18%	64.8%	בסיסי של קופת חולים
40.7%	23.6%	ביטוח משלים רגיל של קופת חולים (כללית מושלם, מכבי מגן זהב/כסף, מאוחד)
37.5%	8.2%	ביטוח משלים מקיף של קופת חולים (כללית פלטינום, מכבי שלי, מאוחדת שיא)
3.8%	3.4%	לא יודע

האם יש לך ביטוח רפואי בחברה פרטית (כלל, הראל, פניקס וכו')?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

מעל למחצית (58.2%) מההורים נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על רכישת תרופות או טיפול רפואי נחוץ עבור ילדיהם

מעל למחצית (58.2%) מההורים נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על רכישת תרופות או טיפול רפואי נחוץ עבור ילדיהם. זהו חסך הפוגע בבריאות הילדים, מגביל את נגישותם לשירותי בריאות כבר בגיל צעיר ועלול לפגוע משמעותית בבריאותם במוח הרחוק.

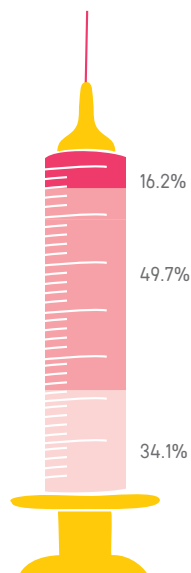
שירותי בריאות נפוצים שנתמכי הסיוע מוותרים עליהם, הינם טיפולי שיניים ותמיכה נפישת. 82.3% מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על טיפול שיניים כי לא יכלו לשלם עבורו, מתוכם 34.6% באופן קבוע, בהשוואה ל-18.5%-32.7% בהתאמה בשנה שעברה. 58.2% מנתמכי הסיוע ויתרו על תמיכה נפשית שהזדקקו לה בשנה האחרונה, עלייה בשיעור של 11.7% בהשוואה לשנה שעברה (52.1%).

נתמכי הסיוע סובלים מחוסר נגישות לשירותי בריאות רבים ונאלצים לוותר עליהם בשל מצבם הכלכלי. 65.9% מנתמכי הסיוע לא הצליחו להשיג תור לרופא מומחה, לניתוח או לשירותים רפואיים נחוצים, כתוצאה ממחסור בשירותי בריאות זמינים במקום מגוריהם או כתוצאה ממחסור בביטוח בריאות מתאים. בנוסף, 69.7% מנתמכי הסיוע ויתרו על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ כי לא יכלו לשלם עבורם, ירידה קלה בהשוואה לשנה שעברה (71.9%). לעומת זאת, רק 18.9% מהאוכלוסייה הכללית ויתרו על כך בשנה האחרונה, ירידה קלה בהשוואה לשנה שעברה (22.1%).

ויתור על שירותים רפואיים

האם בשנה האחרונה קרה שלא הצלחת להשיג תור לרופאים מומחים/ ניתוחים/ שירותים רפואיים נחוצים כתוצאה ממחסור בשירותים זמינים במקום מגוריך או ממחסור בביטוח בריאות מתאים?

מחקר נתמכי הסיוע

קרה באופן קבוע
קרה לעיתים
לא קרה כלל

**82.3% מנתמכי הסיוע ויתרו
בשנה האחרונה על טיפול
שיניים כי לא יכלו לשלם עבורו**

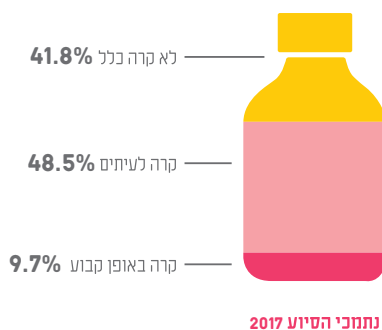
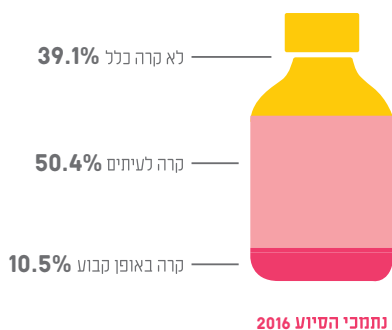
**האם בשנה האחרונה קרה שויתרת על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ
כי לא יכולת לשלם עבורו?**

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

האוכלוסייה הכללית	נתמכי הסיוע 2016	נתמכי הסיוע 2017	
81.1%	28.1%	30.3%	לא קרה כלל
15.8%	60.2%	57.8%	קרה לעיתים
3.1%	11.7%	11.9%	קרה באופן קבוע

**האם בשנה האחרונה קרה שויתרת על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ עבור ילדיך
כי לא יכולת לשלם עבורו?**

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

החלום שלי:

"להרגיש טוב, לסיים
טיפול שיניים"

האם בשנה האחרונה קרה שויתרת על טיפול שיניים כי לא יכולת לשלם עבורו?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע

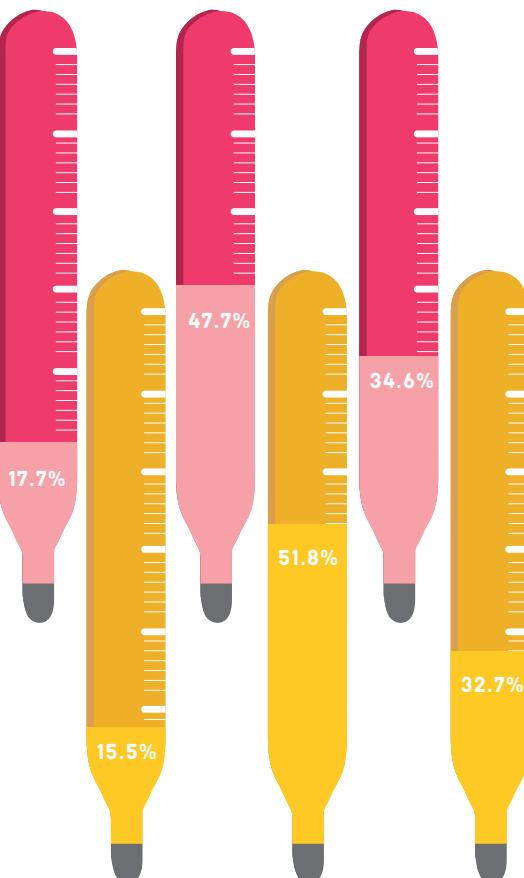
לא קרה כלל

קרה לעיתים

קרה באופן קבוע

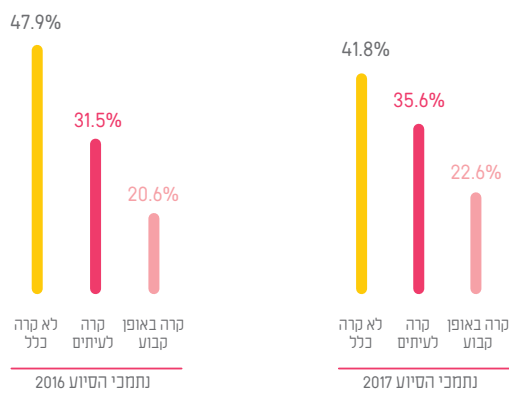
2017

2016

האם בשנה האחרונה קרה שויתרת על תמיכה נפשית כי לא יכולת לשלם עבורה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

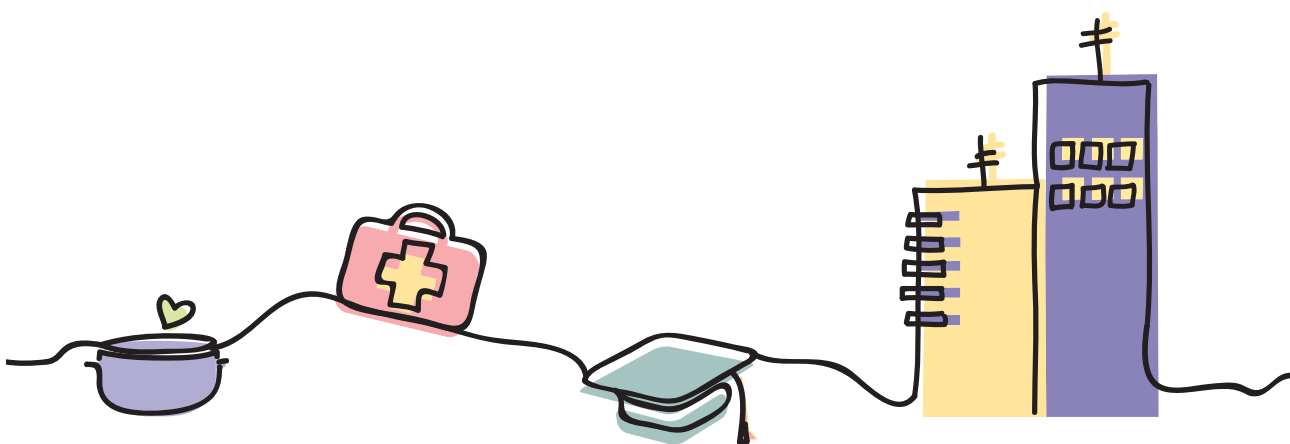

מיתוס?

"מערכת הבריאות הציבורית משרתת בצורה שווה את כל אזרחי המדינה"

רק 6.32% מהציבור מאמינים כי מערכת הבריאות משרתת בצורה שווה את כל אזרחי המדינה.

- 69.7% מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ כי לא יכלו לשלם עבורם, פי 3.5 מהאוכלוסייה הכללית (18.9%)
- 65.9% מנתמכי הסיוע לא הצליחו בשנה האחרונה להשיג שירותים רפואיים נחוצים, כתוצאה ממחסור בשירותים זמינים במקום מגוריהם או ממחסור בביטוח בריאות מתאים

מדד העוני הרב-ממדי

מדד העוני הרב-ממדי - 2017

השנה, כבכל שנה, אמדנו באמצעות מדגם מייצג של האוכלוסייה בישראל את שיעורי העוני הכלליים בחברה הישראלית. **עם זאת, על מנת להגביר את רמת הדיוק של הבדיקה ולצמצם את טעות הדגימה, הגדלנו השנה את גודל המדגם ל-1,000 נשאלים, המהווים מדגם מייצג של האוכלוסייה הישראלית.** כמו בשנים קודמות, גם הפעם שיעורי העוני עליהם מצביע המדד הרב-ממדי גבוהים משמעותית מאלו של מדד המוסד לביטוח לאומי. השנה, לדאשונה, השתמשנו בנתונים על מנת להבין טוב יותר את מהות הפער בין שיעורי העוני של הביטוח הלאומי ושל מדד זה. כדי לעשות זאת, בדקנו מה מאפיין את האנשים הנחשבים עניים על פי מדד העוני הרב-ממדי, ואינם נחשבים עניים ע"י ביטוח לאומי. ממצאי הבדיקה מובאים בהמשך פרק זה.

כמו בשנים הקודמות, גם השנה הוכנסו למדד מספר שיפורים ודיוקים מתודולוגיים ביחס למדד הקודם. לפירוט מלא אודות המתודולוגיה המדעית ניתן לפנות לדו"ח המלא באתר ארגון לתת: LATET.ORG.IL

ממצאי מדד העוני הרב-ממדי, אשר פותח על ידי מכון ERI עבור ארגון לתת, מפורסמים זו השנה הרביעית ברציפות. להבדיל מקו העוני שעושה בו שימוש המוסד לביטוח לאומי, המגדיר (ובהתאם מודד) עוני אך ורק על בסיס הכנסות משק הבית, המדד החדש נסמך על תפיסה שונה בתכלית של משמעות מושג העוני.

העיקרון המנחה הוא, שעל מנת להעריך האם אדם נתון בעוני יש להידרש לשלוש שאלות יסוד:

1. מהם הצרכים החיוניים הנדרשים על מנת להתקיים בכבוד במדינת ישראל?
2. כיצד יש למדוד את מידת המחסור של אדם יחיד ביחס לצרכים אלו?
3. החל מאיזו מידת מחסור יש להגדיר אדם כנתון בעוני?

במילים אחרות, המדד הרב-ממדי מגדיר עוני כמצב של מחסור משמעותי ביחס לצרכים ותנאי החיים החיוניים לקיום בכבוד. המדד אומד את מידת המחסור, ביחס לחמישה ממדים, המרכיבים, לתפיסתנו, את מידת רווחתו של אדם: דיור, השכלה, בריאות, ביטחון תזונתי והיכולת להתמודד עם יוקר המחיה.

איך לקרוא את המדד?

מדד העוני הרב-ממדי מציג שני סוגים של נתונים:

1. נתונים אודות שיעורי המחסור בכל אחד מחמשת הממדים:

• המדר מעניק לכל משיב ניקוד המייצג את מידת המחסור שלו ביחס לאותו ממד. ניקוד המחסור נע על סרגל / סקאלה של 1-5 בהתאם לסיווג הבא:

- 1 = מחסור חמור מאד
- 2 = מחסור חמור
- 3 = מחסור
- 4 = מחסור קל
- 5 = היעדר מחסור

• בממצאים שיוצגו להלן, נציג את שיעור המשיבים הנמצאים בכל אחת מרמות המחסור, בכל אחד מהממדים – שהוא אומדן לשיעור האמיתי באוכלוסייה.

2. נתונים אודות שיעור ומספר המשיבים הנמצאים בעוני:

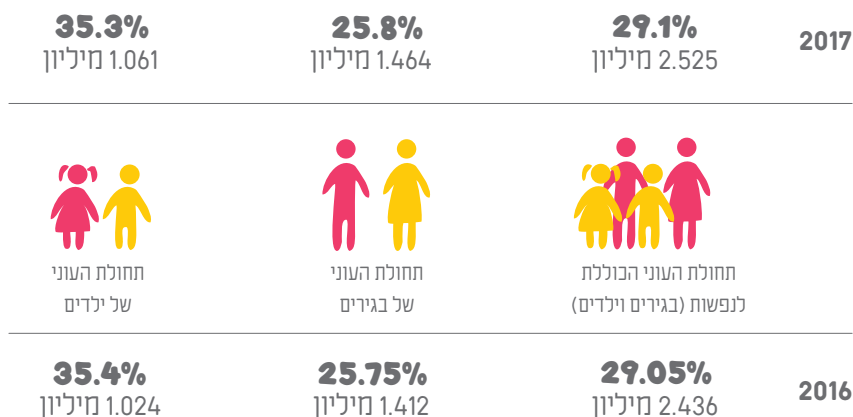
• המדר מעניק לכל משיב ניקוד משולב, הקובע האם הוא נמצא במצב של **עוני חמור**, **עוני או היעדר עוני**, על בסיס מידת המחסור בה הוא נתון בכל אחד מהממדים.

• בממצאים שיוצגו להלן נציג את שיעור המשיבים הנתונים בעוני בחלוקה לבגירים וילדים – שהוא אומדן לשיעור האמיתי באוכלוסייה.

השוואה של תחולת העוני: 2016¹-2017

כמו בשנים הקודמות, הפקנו את שיעורי העוני לשנת 2017 תוך שימוש בנתונים העדכניים ביותר אודות השכר החציוני במשק² והדמוגרפיה הישראלית³

1. כמו בשנים הקודמות, במדר המוצג כאן נדגמו אך ורק משיבים שהינם מעל גיל 18, ועל כן הנתונים המוצגים לעיל מתבססים על מדידת תחולת העוני של בגירים. על מנת לחשב את תחולת העוני הכוללת לנפשות, יש להוסיף לכך את שיעורי העוני בקרב ילדים. כדי להגיע לשיעורי העוני בקרב ילדים, הסתמכנו על היחס שמצאנו בשנת 2016 בין מספר הבגירים בעוני ומספר הילדים בעוני. הפירוט המלא לגבי חישוב מספר הילדים מופיע בפרק המתודולוגי.

2. ממדרי העוני והפערים החברתיים - דו"ח שנתי 2016, ביטוח לאומי.

3. בהתבסס על נתוני הלמ"ס העדכניים ביותר (לוח 2.3, ממוצע שנת 2016) בהם יש חלוקה לפי גיל (ילדים 0-18, בגירים 19-95+).

תחולת העוני של בגירים: עומק העוני

11.15%

עוני חמור

14.65%

עוני

74.2%

היעדר עוני

סה"כ נמצאים בעוני 25.8%

לא נתגלו הבדלים מובהקים סטטיסטית בין שיעורי העוני של 2017 בהשוואה ל-2016 כמו כן, לא נתגלו הבדלים מובהקים סטטיסטית בין שיעורי המחסור בממדים השונים בין ממצאי 2017 בהשוואה ל-2016

המגמה המצטיירת מניתוח נתוני המדד הרב-ממדי לאורך 4 שנים היא של סטאטיות -היקף בעיית העוני, כשמודדים אותה בשיטה רב ממדית, נשאר יציב לאורך 4 שנים.

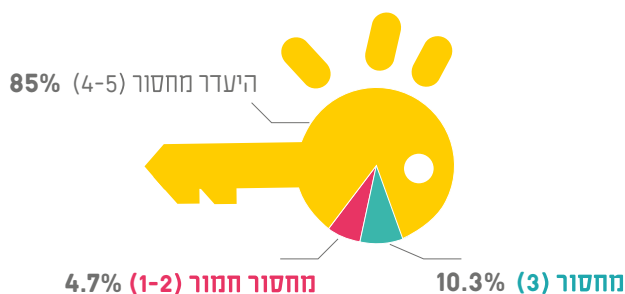
שיעורי המחסור בחמש הממדים

דיוור

ניקוד הדיוור לוקח בחשבון ארבעה אינדיקטורים עיקריים:

1. מצב בסיסי: האם יש לאדם קורת גג קבועה?
2. צפיפות: מספר הנפשות הממוצע לחדר בבית.
3. איכות: קיומם של ליקויים חמורים בבית שאינם מתוקנים מסיבות כלכליות.
4. פגיעות: המידה בה אדם נמצא בסיכון לאבד את מקום מגוריו מסיבות כלכליות.

שיעור הבגירים הנמצאים בכל אחת מרמות המחסור בממד הדיוור

**סה"כ במחסור
בממד הדיוור 15%**

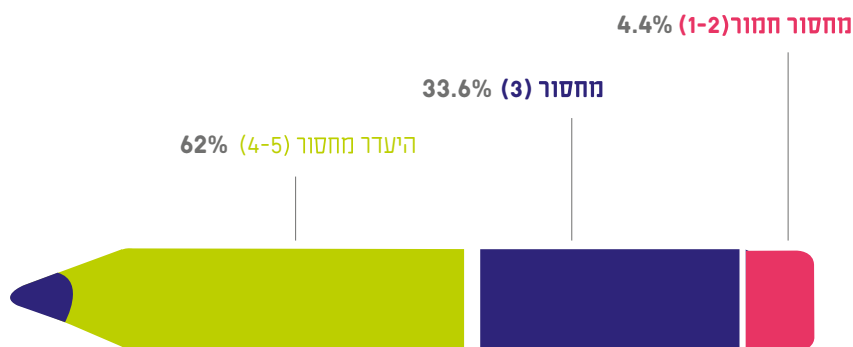
השכלה

ממד ההשכלה נסמך על שני אינדיקטורים:

1. השכלה פורמלית
2. היכולת לרכוש השכלה גבוהה יותר.

על מנת לחשב את ניקוד ההשכלה של כל פרט, ראשית נקבע ניקוד בסיס על פי רמת ההשכלה הפורמלית על פי סקר התיקוף. בשלב השני, אמדנו, על פי דיווח עצמי, את המידה בה גורמים חיצוניים מנעו או מונעים רכישת רמת השכלה גבוהה יותר (כגון מגבלה כלכלית או מגבלה הנובעת מנורמה חברתית).

שיעור הבגירים הנמצאים בכל אחת מרמות המחסור בממד ההשכלה

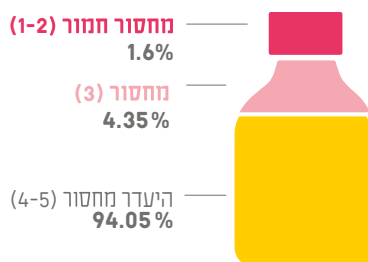
סה"כ במחסור בממד ההשכלה 38%

בריאות

ממד הבריאות נסמך על שני מרכיבים עיקריים:

1. סוג הביטוח שאדם יכול לרכוש.
2. היכולת הכלכלית לשלם עבור כל הטיפולים והשירותים הבריאותיים הנחוצים לו.

שיעור הבגירים הנמצאים בכל אחת מרמות המחסור בממד הבריאות

**סך הכל במחסור
בממד הבריאות 5.95%**

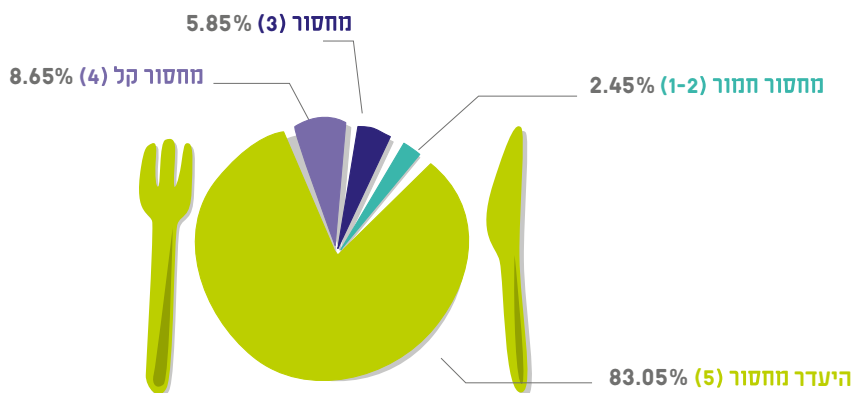
ביטחון תזונתי

שיעורי המחסור בממד זה נקבעו על פי שאלון מתוקף היטב שפותח על ידי משרד החקלאות האמריקאי ואומץ על ידי המוסד לביטוח לאומי בישראל. השאלון בוחן את מידת הביטחון התזונתי של המשפחה באמצעות 10 שאלות הבודקות נגישות לכמות ואיכות נאותה של מזון. השאלון מעניק לכל משיב ניקוד הנע בין 0 (ביטחון תזונתי מלא) ל-10 (אי ביטחון תזונתי ברמה החמורה ביותר). ניקוד זה מתחלק ל-4 טווחים

המציינים 4 קטגוריות של ביטחון תזונתי: ביטחון תזונתי (0-2), אי ביטחון תזונתי ללא רעב (3-5), אי ביטחון תזונתי עם רעב מתון (6-8) ואי ביטחון תזונתי עם רעב (9-10).

תרגמו את הקטגוריות של השאלון למונחים של המדד הרב-ממדי באופן הבא: ביטחון תזונתי=היעדר מחסור, אי ביטחון תזונתי ללא רעב=מחסור קל, אי ביטחון תזונתי עם רעב מתון=מחסור, אי ביטחון תזונתי עם רעב=מחסור חמור.

שיעור הבגירים הנמצאים בכל אחת מרמות המחסור בביטחון תזונתי

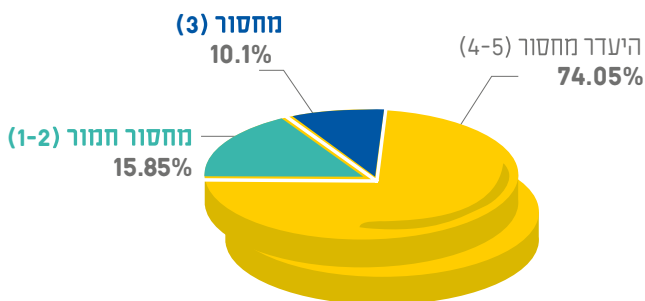
סה"כ במחסור בממד הביטחון התזונתי (לרבות מחסור קל) 16.95%

יוקר המחיה

על מנת לאמוד מחסור בממד זה התייחסנו לשישה אינדיקטורים:

1. הכנסה פנויה למשק בית.
2. היכולת הכלכלית להשתמש במערכות חימום וקירור.
3. פיגורים בתשלומי חשבונות.
4. פיגורים בתשלומי חובות.
5. ניתוק חשמל/מים בגלל אי עמידה בתשלומים.
6. עיקולים ופעולות משפטיות עקב חובות.

שיעור הבגירים הנמצאים בכל אחת מרמות המחסור במדד יוקר המחיה

סה"כ במחסור בממד יוקר המחיה 25.95%

הקשר בין מדד העוני של המוסד לביטוח לאומי למדד העוני הרב-ממדי של לתת

מצביע המדד באופן עקבי על שיעורי עוני גבוהים משמעותית בהשוואה למדד העוני הרשמי של המוסד לביטוח לאומי. נשאלת השאלה: מה מסביר את ההבדלים? מה מאפיין את הקבוצה הגדולה של האנשים שמוגדרים כעניים על ידי המדד הרב-ממדי אך לא על ידי זה של המוסד לביטוח לאומי? לצורך בחינה של סוגיה זו חילקנו את המדגם ל-4 קבוצות:

1. עניים על פי שני המדדים
2. עניים על פי מדד העוני הרב-ממדי בלבד
3. עניים על פי מדד ביטוח לאומי בלבד
4. אלו שאינם עניים על פי אף אחד מהמדדים

שנית, אפיינו את ההבדלים בין הקבוצות השונות בדגש על שאלת המפתח: מה מאפיין את הקבוצה המוגדרת ענייה על ידי מדד העוני הרב-ממדי אך לא מוגדרת ענייה על ידי קו העוני הרשמי של המוסד לביטוח לאומי?

שיעור העניים על פי מדד העוני הרב-ממדי של לתת הוא 25.6%,⁴ 9.2% אינם מוגדרים כעניים על פי מדד ביטוח לאומי. כלומר, **קיימת קבוצה משמעותית שאינה מזוהה כענייה על פי מדד הביטוח לאומי (רמת ההכנסה שלה גבוהה מקו העוני), אך היא סובלת מעוני עפ"י המדד הרב-ממדי של לתת.**

בשנת 2016, פרסם המוסד לביטוח לאומי כי בישראל חיים 1,712,900 עניים על פי המדד הרשמי. במקביל, פרסם ארגון לתת כי 2,436,000 עניים חיים בישראל על פי מדד העוני הרב-ממדי. בפרק זה ננסה להסביר את הפער בין המדדים השונים, תוך התמקדות באנשים המוגדרים עניים על פי מדד העוני הרב-ממדי אך אינם נחשבים כחיים בעוני על פי שיטת המדידה של המוסד לביטוח לאומי.

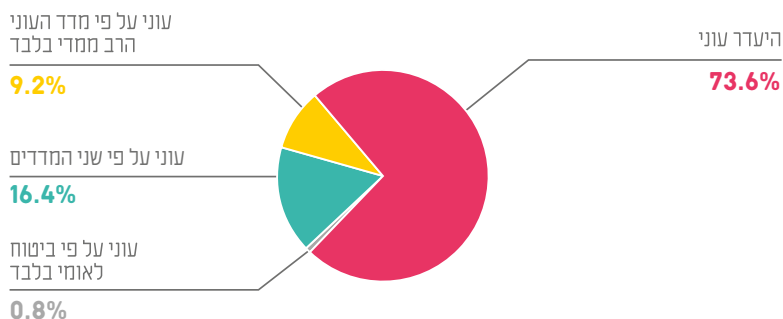
מדד העוני הרב-ממדי מודד עוני על פי מידת המחסור ביחס לצרכים בחמישה תחומים שהוגדרו כחיוניים לקיומו הבסיסי בכבוד של אדם בישראל. קו העוני הרשמי של המוסד לביטוח לאומי, לעומת זאת, מודד עוני על פי הכנסה בלבד וקובע כי מי שהכנסתו נמוכה מ-50% מחציון ההכנסה לנפש תקנית בישראל הוא עני.⁵ מאז פותח מדד העוני הרב-ממדי בשנת 2014 והתחלנו בארגון לתת למדוד את שיעורי העוני בישראל באמצעותו,

ההבדלים בין מדד לתת ומדד ביטוח לאומי

שיעור העניים הבגירים (מעל גיל 18) במדגם לפי שיטת המדידה של המוסד לביטוח לאומי עמד על 17.2%. בדומה לשיעור העוני שפורסם בשנה האחרונה בדו"ח העוני של ביטוח לאומי (17% עוני בקרב גברים 18.4% בקרב נשים⁶). 16.4% מהבגירים נמצאו בעוני על פי שני המדדים, כאשר פחות מאחוז (0.8%) עניים רק על פי מדד ביטוח לאומי. כלומר, **מדד העוני הרב-ממדי של לתת כולל כמעט את כל הפרטים המוגדרים כעניים לפי מדד ביטוח לאומי.**

4. דו"ח ממדי העוני והפער החברתיים, ביטוח לאומי 2016
5. דו"ח ממדי העוני והפער החברתיים, ביטוח לאומי 2016, לוח 6 עמ' 20
6. כאמור לעיל בהערה 2, זהו שיעור המקורב לשיעור העוני שנמצא במדד - 25.8%

הבדלים בין מדד העוני הרב-ממדי ומדד העוני של המוסד לביטוח לאומי

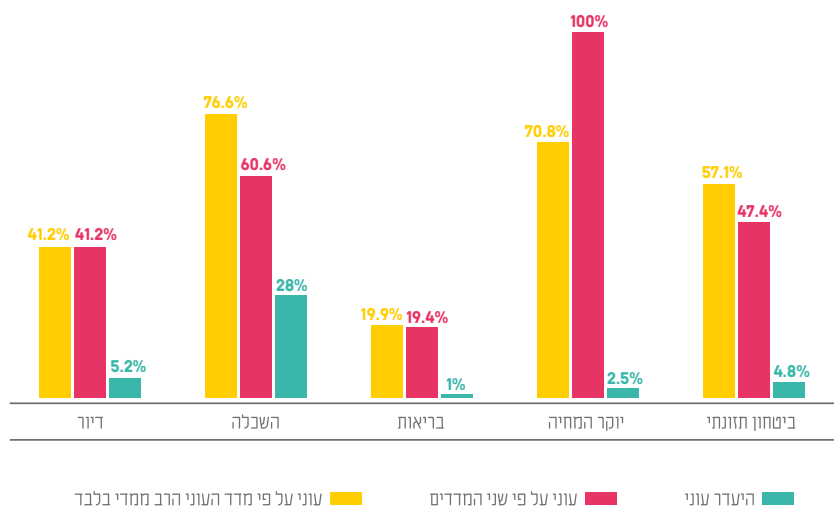

המחסור בקרב עניי שני המדדים, ושתי הקבוצות שונות באופן משמעותי ברמות המחסור מקבוצת האנשים שנמצאו לא עניים על פי שני המדדים. אולם, בממד הביטחון התזונתי וממד ההשכלה, עניי מדד העוני הרב-ממדי בלבד סובלים משיעור גבוה יותר של מחסור בהשוואה לקבוצה המשווה עניה על פי שני המדדים (57.1% בביטחון תזונתי בהשוואה ל-47.4%; 76.6% בהשכלה לעומת 60.6%). כלומר, **העניים על פי מדד העוני הרב-ממדי בלבד, הנאמדים בכ-9.2% מהאוכלוסייה, אינם עניים על פי הממד של ביטוח לאומי (רמת ההכנסה שלהם גבוהה מ"קו העוני" הרשמי), אולם סובלים משיעורי מחסור דומים כמו רוב עניי ביטוח לאומי בדירור ובבריאות, ומשיעורים גבוהים יותר של מחסור בביטחון תזונתי ובהשכלה.**

מה מאפיין, אם כן, את קבוצת האנשים שנמצאו עניים על פי מדד העוני הרב-ממדי בלבד? האם הם סובלים ממחסור בממדים דומים לאלו שנמצאו עניים לפי מדד ביטוח לאומי? באופן כללי, על מנת להיות מוגדר כעני לפי הממד הרב-ממדי, על האדם להיות במחסור במספר ממדים, ואין זה מספיק להיות במחסור רק על פי ממד אחד. לדוגמה, אם אדם נמצא במחסור בממד ההשכלה בלבד, הדירור או הבריאות, הוא לא יוכל להיחשב עני לפי הממד הרב-ממדי. על מנת להיחשב עני בהתאם לממד הרב-ממדי, על האדם להימצא במחסור בשלושה ממדים לפחות, במחסור בשני ממדים אם אחד מהם חמור, או במחסור חמור באחד מהממדים הקריטיים (ביטחון תזונתי או יוקר המחיה).

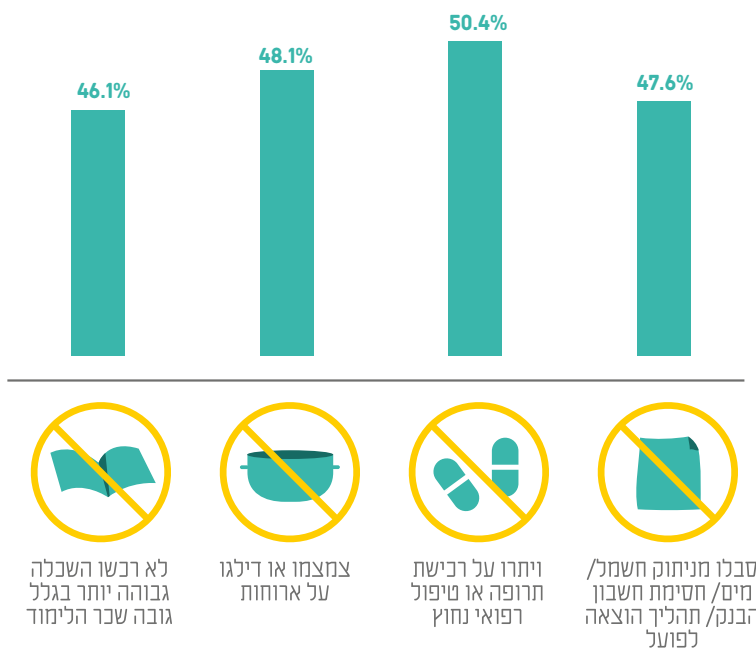
בחינה של שיעורי המחסור בכל אחד מהמדדים מעלה כי למעט ממד יוקר המחיה המושפע מרמת ההכנסה, שיעורי המחסור בקרב עניי מדד העוני הרב-ממדי בלבד, דומים או גבוהים לשיעורי

מחסור במדדים השונים בחלוקה על פי הגדרות העוני

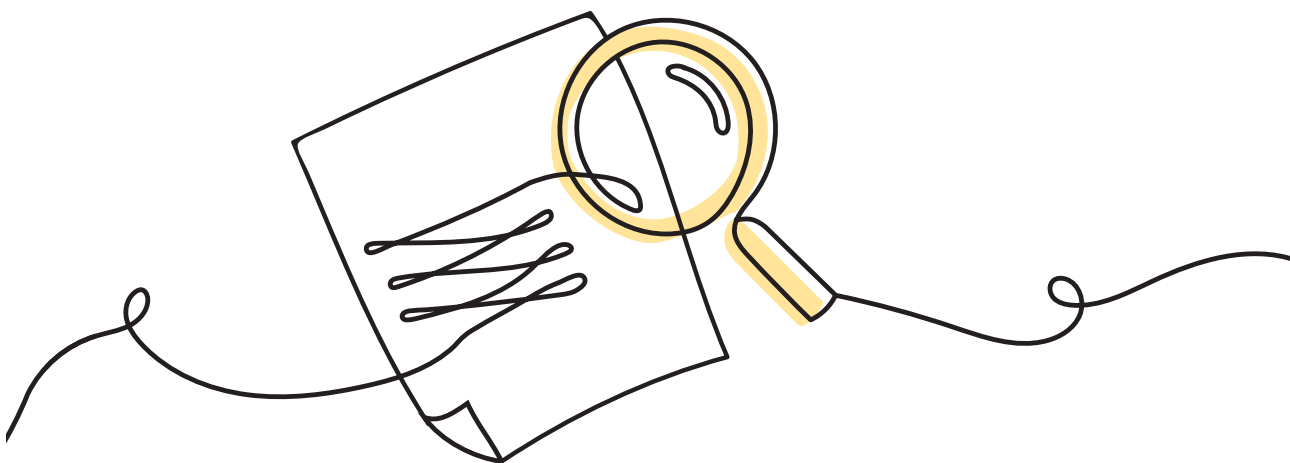
מתוך אלו שהוגדרו עניים על פי מדד העוני הרב-ממדי בלבד ומסווגים כלא עניים על פי מדד ביטוח לאומי, 47.6% סבלו במהלך השנה האחרונה מניתוק של חשמל או מים או מחסימה או עיקול של חשבון הבנק, 48.1% צמצמו או דילגו על ארוחות, כמחצית (50.4%) ויתרו על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ מסיבות כלכליות ו-46.1% לא רכשו השכלה גבוהה בגלל גובה שכר הלימוד. כלומר, שיעור ניכר מקבוצה זו היה שרוי במצוקה כלכלית משמעותית בשנה האחרונה.

נתונים אלו מאששים את הטענה, שמדד העוני הרשמי כפי שהוא מחושב על ידי המוסד לביטוח לאומי (הכנסה בלבד), נותן הערכת חסר של שיעורי העוני באוכלוסייה. ביטוי למסקנה זו, ניתן למצוא, בין היתר, בעובדה שהקבוצה שאינה מוגדרת כענייה על ידי קו העוני הרשמי מתאפיינת בשיעורים גבוהים מאוד (כ-57.1%) של מחסור בביטחון תזונתי – סממן ברור לעוני. על מנת להמחיש טענה זו, חישבנו את מידת המחסור בתחומים שונים בשאלות ספציפיות המקושרות עם מצב של עוני.

על כך, כי בנסיבות מסוימות, הכנסה גבוהה מההכנסה המוגדרת כ"קו העוני" אינה מבטיחה חסינות ממחשבי מחסור - חלקם אקוטיים כמו מחסור במזון או פגיעה בתנאי מחיה בסיסיים. ממצאים אלו מחזקים את הטענה, כי על אף שבחינה של רמות המחסור מורכבת יותר מבחינה של הכנסה בלבד, היא משקפת באופן מדויק יותר את מצב האוכלוסייה ושיעורי העוני בה.

לסיכום, למרות שיש חפיפה גבוהה בין חישוב העוני לפי "קו העוני" של המוסד לביטוח לאומי לבין מדד העוני הרב-ממדי, הרי שהאחרון כולל שיעור גבוה יותר של עניים. בחינה של מאפייני הקבוצה המוגדרת ענייה על פי המדד הרב-ממדי בלבד, מעלה כי הם סובלים ממחסורים דומים ואף גבוהים יותר מאלו המסווגים כעניים גם על פי מדד הביטוח הלאומי. ממצאים אלה מצביעים

מעבדה חברתית

המעבדה החברתית של לתת

שאלות המפתח הבאות:

1. מהו מודל ההתערבות האפקטיבי ביותר להשגת שיפור במצב הביטחון התזונתי, באוכלוסיות הנמצאות באי ביטחון תזונתי ניכר (עם רעב)?
2. מה נדרש על מנת לחלץ משק בית ממצב של אי ביטחון תזונתי חמור?
3. איך ניתן לפתח את המודל כך שההתערבות תהיה ברת קיימא?

ארגון לתת הקים לראשונה בישראל מעבדה חברתית המהווה חממה לפיתוח פתרונות חדשניים בתחום העוני ואי הביטחון התזונתי.

מטרת המעבדה היא לפתח את מודל ההתערבות האפקטיבי ביותר בתחום אי הביטחון התזונתי ולעצב פתרון חדשני ופורץ דרך שניתן יהיה ליישמו בהיקף רחב בזירה העירונית והארצית.

המעבדה הוקמה על ידי ארגון לתת ביולי 2016 בליווי מכון המחקר **ERI** במטרה לתת מענה על

מדידת אי ביטחון תזונתי

אלפי משפחות, בהן ילדים, קשישים, חולים ובגירים, חיים במצוקה מתמשכת ובמחסור חמור בכמות, מגוון ונגישות למזון.

מדידת הביטחון התזונתי מבוססת על מדר ה **USADA** (משרד החקלאות האמריקאי), אשר הוא המקובל במדינות מפותחות, ושבו עושה שימוש גם המוסד לביטוח לאומי בישראל. הכלי הוא שאלון בן 18 שאלות המחלק את העונים עליו ל-4 קטגוריות:

קטגוריית ביטחון תזונתי (דרגה 0) – קטגוריה זו מאופיינת בנגישות למגוון ולכמות מזון באופן סדיר.

קטגוריית אי ביטחון תזונתי קל (דרגה 1) – קטגוריה זו מאופיינת במחסור מסוים באספקת המזון, תחושת חרדה, והתאמת תקציב המזון ומגוון המזון שאוכלים.

אי ביטחון תזונתי הינו הסממן החמור ביותר של העוני, המתבטא בהיעדר יכולת כלכלית ונגישות סדירה לתזונה בסיסית הנדרשת לקיום מאוזן ותקין. ביטחון תזונתי מוגדר כמצב בו לכל בני האדם, יש כל העת, נגישות סדירה פיזית וכלכלית, לכמות מספקת של מזון בריא ומזין, המתאים להעדפותיהם וצרכיהם התזונתיים, ומאפשר להם קיום חיים פעילים ובריאים (ארגון המזון והחקלאות של האו"ם).

אי ביטחון תזונתי קשור באופן הדוק למחסור באמצעים כלכליים. בישראל, ישנה התאמה גבוהה בין שיעורי העוני ואי הביטחון התזונתי. בשנת 2012 23.4% מהנפשות בישראל חיו באי ביטחון תזונתי¹, ובאותה השנה 21.8% מהנפשות חיו בעוני².

ישראל אינה מדינת עולם שלישי. לא נראה ברחובותיה ילדים עם בטן נפוחה מרעב, אך מאות

1. סקר ביטחון תזונתי 2012, המוסד לביטוח לאומי (2014)
2. ממדי העוני והפער החברתיים 2012, המוסד לביטוח לאומי (2013)

במסגרת המאמרים שנבחנו בסקירת הספרות והתמקדו בהתערבויות בתחום המזון במדינות מפותחות, רק כ-30% או פחות מהמשתתפים הצליחו להיחלץ מרעב. לכן, למרות מגוון הפתרונות הקיימים, עדיין קיים צורך בפיתוח מודל מבוסס מחקר להתערבות אפקטיבית בתחום אי הביטחון התזונתי, שימקסם את שיעורי החילוץ מרעב.

יתר על כן, מהפעילות של ארגון לתת, המהווה ארגון גג ל-180 עמותות שותפות ב-105 יישובים ברחבי הארץ, ובקיא בזירת הסיוע בתחום הביטחון התזונתי, עולה כי רוב הגופים העוסקים בחלוקת מזון פועלים תוך מחסור במשאבים ומחלקים בדרך כלל מזון על פי המצוי ולא בהתאם לכמות הרצויה או לתמהיל מוצרים שהשפעתו על חילוף מרעב נבדקה באופן מחקרי. בנוסף, בדרך כלל התערבויות בתחום המזון מודדות את כמות המזון שהמשפחה קיבלה ולא כיצד השפיעה ההתערבות על רמת אי הביטחון התזונתי של המשפחות.

לאור האמור לעיל ועל מנת לגבש את המודל המיטבי להתערבות בתחום אי הביטחון התזונתי, הוחלט בארגון לתת להקים "מעבדה חברתית" - שעוצבה על ידי צוות ארגון לתת ומכון ERI, וזאת לאחר סקירת ספרות רחבה, ביצוע קבוצות מיקוד, ראיונות, שאלוני שביעות רצון מהסל והפקת לקחים מהמחקר הקודם.

המעבדה מלווה ביעוץ מקצועי קבוע של התזונאיות הבכירות נאוה רוזנפלד ושלומית דיליאון מחברת **אבוקדוס**.

קטגוריית אי ביטחון תזונתי עם רעב מתון

(דרגה 2) - קטגוריה זו מאופיינת בתחושת רעב אותו חווים בעיקר המבוגרים במשק הבית.

קטגוריית אי ביטחון תזונתי עם רעב (דרגה 3) -

קטגוריה זו מאופיינת בהחמרה בתחושת הרעב של המבוגרים לצד מחסור במזון גם עבור הילדים.

המעבדה הוקמה לאחר שמחקר הערכה שבוצע בשנת 2016 ע"י מכון ERI לתכנית סיוע בתחום הביטחון התזונתי שהפעיל ארגון לתת, העלה כי על אף שניתן סיוע של סל מזון מגוון בשווי של כ-500 ₪ למשפחה, לא חל שיפור במצב הביטחון התזונתי של המשפחות.

המחקר העלה מספר ממצאים, וביניהם:

- הסיוע השפיע לטובה על צמצום עומק העוני של המשפחות, אך לא על מצב הביטחון התזונתי שלהן.
- ההשפעה של התערבויות סיוע במזון על מצב הביטחון התזונתי ממותנת על ידי "בעיית השקל הראשון": משקי בית הנתונים בעוני, משתמשים לעיתים קרובות בכסף הנחסך בזכות הסיוע במזון לכיסוי הוצאות אחרות (ארנונה, שכ"ד, תשלום חשמל, חובות וכו'). לכן, הכמות הכוללת של המזון שמשקי הבית צורכים בעקבות קבלת הסיוע נמוכה מסך המזון שרכשו קודם לכן, או נשארת זהה, פחות או יותר.
- תמהיל המוצרים (מגוון, איכות, חלבון מהחי וכד') משפיע באופן מהותי על רמת הביטחון התזונתי.

המעבדה החברתית של לתת

מתודולוגיה

המעבדה פועלת בהתאם למתודולוגיה של ניסויים בהשמה מקרית (RCT), הנחשבת לשיטה המובילה בהערכות אימפקט. זוהי הפעם הראשונה ששיטה זו מיושמת באופן שיטתי בישראל בהקשר של חילוף מעוני ומאי-ביטחון תזונתי. לשם הפעלת המעבדה החדשנית, נבחרה קבוצת יעד הומוגנית המונה 129 משפחות הסובלות מאי ביטחון תזונתי חמור (דרגה 2 ו-3) אשר באמצעותן נבדקת ההתערבות. לאחר בחירת המשפחות בוצעה השמה מקרית של אוכלוסיית היעד לשתי קבוצות ניסוי הפועלות במקביל.

משתתפים במעבדה

- 129 משפחות התחילו את ההתערבות ועברו השמה מקרית לשתי קבוצות:
 - קבוצה א- סל מזון: 65 משפחות
 - קבוצה ב- סל מזון ושובר משלים: 64 משפחות
- כל המשפחות היו במצב אי ביטחון תזונתי ניכר (דרגות 2 ו-3) בעת כניסתן לתכנית
- כל ראשי משקי הבית מתחת לגיל 65
- כל המשפחות הביעו הסכמה להיכלל בתכנית (ולמלא שאלונים במספר פעימות)
- נשירה במהלך התכנית (בשתי הקבוצות) מסיבות שונות: סך הכול 18 משפחות (14%)

נתונים דמוגרפיים של המשתתפים:

- רמת דחיות: 41% חילונים, 47% מסורתיים, היתר (12%) דתיים וחרדים
- 68% מראשי משק הבית נולדו בישראל, 14.7% בברית המועצות לשעבר ו-6.9% ילידי אתיופיה
- 66% מהמשתתפים אינם בעלי תעודת בגרות
- ממוצע נפשות במשק הבית - 4.3

שלבי מודל ההתערבות

אופטימיזציה של הסל

פיתוח ידע ומיומנויות

הרחבת אפשרות הבחירה

תמהיל הסיוע

קבוצת ה"סל"

קבוצת ה"סל+שובר"

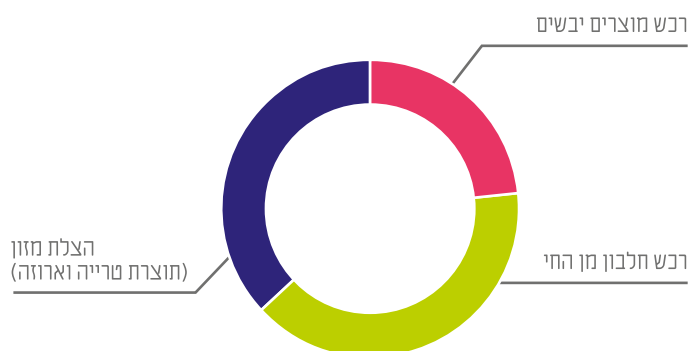
שתי הקבוצות קיבלו סיוע בעלות של כ-600 ש"ח.

תמהיל הסיוע נעשה תוך ניצול הידע שהצטבר בארגון לתת במשך עשרים שנות פעילות ונשען על הצלת מזון מרכיב מרכזי המאפשר מינוף משאבים גבוה והסתמכות על משאבים קיימים, כמו גם הסתייעות ברכש מרוכז, המאפשר יעילות כתוצאה מיתרון לגודל ומבטיח את צריכת התמהיל והגיוון הרצוי של אבות המזון לשם השגת תזונה מאוזנת ובריאה. התמהיל נבנה בייעוץ תזונאיות ונשען גם על מסקנות שעלו מתוך קבוצות מיקוד שנערכו עם נתמכי הסיוע.

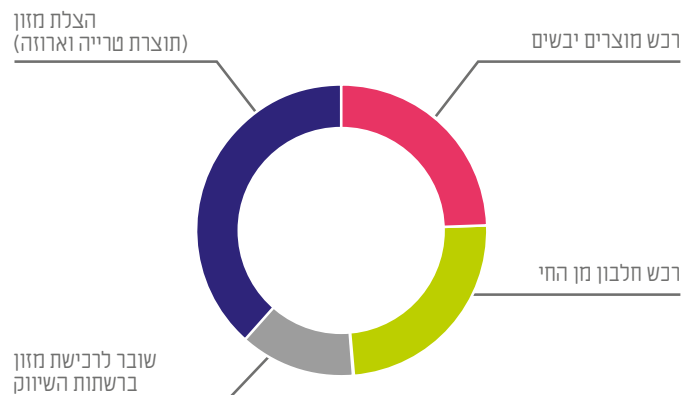
שלב א'

אופטימיזציה של הסל - בחינת הרכב סל מיטבי

קבוצת ה"סל"

קבוצת ה"סל+שובר"

- השלב הראשון ארך ארבעה חודשים.
- הרכב סל המזון עבר טיוב ואופטימיזציה בהתאם למשובי שביעות רצון תכופים שנערכו במהלך תקופת חלוקת סלי המזון.
- סל המזון כלל בין היתר רכיבי משמעותי של חלבון מהחי כתוצאה מהפקת לקחים ובהתאם להמלצות קבוצת המיקוד ומניתוח מחקרים קודמים.
- ההבדל בין שתי הקבוצות נועד לבחון האם הוספת רכיב של שובר, במקום מזון, ישפיע על הביטחון התזונתי של המשתתפים.
- תדירות הסיוע- הסיוע הוענק באופן קבוע וסדיר: מוצרים מרכז מזון ושובר לרכישת מזון - אחת לחודש; מוצרים מהצלת מזון וחלבון מהחי - אחת לשבועיים.
- שמירה על כבוד הנתמכים: הסיוע במזון הוענק ע"י מתנדבים ישירות לבתי הנתמכים.

תוצאות המדידה לאחר שלב א':

- 42% מהמשפחות חולצו מרעב ועברו ממצב של אי ביטחון תזונתי ניכר (דרגות 2 ו-3) למצב של ביטחון תזונתי או אי ביטחון תזונתי קל (דרגות 0 ו-1).
- 72% מהמשפחות עברו שיפור כלשהו בציון הביטחון התזונתי.
- 58% עברו שיפור קטגוריאלי בין דרגות הביטחון התזונתי.
- לא נמצאו הבדלים בציון הביטחון התזונתי בין קבוצת ה"סל" לבין קבוצת ה"סל+שובר".
- ההתערבות הובילה לשינוי מובהק בציון הממוצע של הביטחון התזונתי של כלל המשתתפים. ממוצע הציונים עבר מהגבול העליון של קטגוריית אי ביטחון תזונתי עם רעב מתון (דרגה 2) לגבול התחתון של אותה קטגוריה.
- שביעות הרצון של המשתתפים בתכנית גבוהה מאוד, אולם דווקא שביעות רצונם של המשתתפים בקבוצת ה"סל+שובר" נמוכה יותר באופן מובהק מקבוצת ה"סל" (בממוצע 4.25 בהשוואה ל- 4.71 מתוך 5).

72%

שיפור כלשהו

58%

שיפור קטגוריאלי

42%

חילוץ מרעב

שלב ב'

פיתוח ידע ומיומנויות

- השלב השני ארך ארבעה חודשים והתמקד בפיתוח והקניית ידע בנושא תזונה בריאה וברכישת מיומנויות לניצול מיטבי של מוצרי הסל, על מנת לבחון אם יש לכך השפעה על רמת הביטחון התזונתי של המשפחות. הסיוע במזון נשאר בשתי הקבוצות כמו בשלב הראשון על מנת לבודד את בחינת ההשפעה של רכיב הידע והמיומנויות. ההתערבות בשלב זה כללה את הצעדים הבאים:
- סדנאות תזונה בהנחיית תזונאיות- שלושה מפגשים בנושא תזונה נכונה תוך התאמת התכנים לקהל היעד
- סדנאות בישול בהנחיית שפים – מיקוד הסדנאות בבישול בריא ממוצרי סל המזון
- טיפים תזונתיים סדירים ביישומון "ווטסאפ", אשר כוללים מידע בנושא תזונה או בריאות, המופנים באופן אישי למשתתפי התכנית
- חוברת מתכונים ממוצרי הסל
- מידע תזונתי מודפס המצורף אל חבילות המזון

תוצאות המדידה לאחר שלב ב' של המעבדה:

- 51% מהמשפחות חולצו מרעב ועברו ממצב של אי ביטחון תזונתי ניכר (דרגות 2-3) למצב של ביטחון תזונתי או אי ביטחון תזונתי קל (דרגות 1-0).
- 72% מהמשפחות עברו שיפור קטגוריאלי בין דרגות הביטחון התזונתי.
- 84% מהמשפחות עברו שיפור כלשהו בציון הביטחון התזונתי.
- לא נמצאו הבדלים בציון הביטחון התזונתי בין קבוצת ה"סל" לבין קבוצת ה"סל+שובר".
- ההתערבות הובילה לשינוי מובהק בציון הביטחון התזונתי של כלל המשתתפים (מנקודת הכניסה לתכנית ועד סוף השלב השני) תוך מעבר
- קטגוריאלי. ממוצע הציונים של כלל המשתתפים עבר מקטגוריית אי ביטחון תזונתי עם רעב מתון (דרגה 2) לאי ביטחון תזונתי קל (דרגה 1).
- למרות השערת העבודה הראשונית, לא ניכר שינוי בידע ובמיומנויות המשתתפים, אך ישנן עדויות לשינוי תודעתי (לדוגמא עליית חשיבות האיכות התזונתית של המזון שנצרך).
- 35% מהמשתתפים לא הפחיתו את הוצאותיהם על מזון בעקבות הסיוע, בהשוואה ל-14% במחקר הקודם. ההפחתה הממוצעת במחקר הנוכחי עומדת על 229 ₪ (מתוך כלל המשתתפים). למעשה בצעד זה התמתנה השפעתה של בעיית "השקל הראשון" על חילוף המשפחות מאי ביטחון תזונתי³.

84%

שיפור כלשהו

72%

שיפור קטגוריאלי

51%

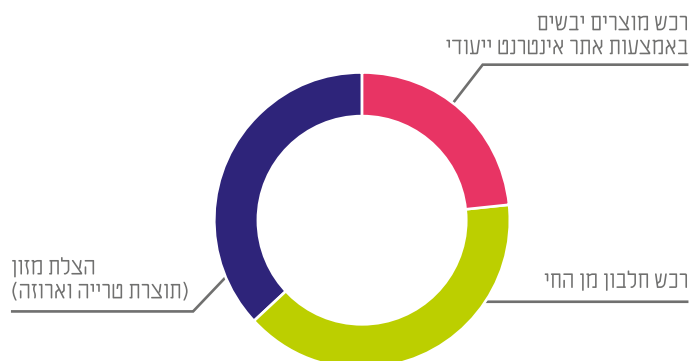
חילוף מרעב

3. "בעיית השקל הראשון" - משקי בית הנתונים בעוני, משתמשים לעיתים קרובות בכסף הנחסך בזכות הסיוע במזון לכיסוי הוצאות אחרות. לכן, הכמות הכוללת של המזון שמשקי הבית צורכים בעקבות קבלת הסיוע נמוכה מסך המזון שרכשו קודם לכן, או נשארת זוהר פחות או יותר

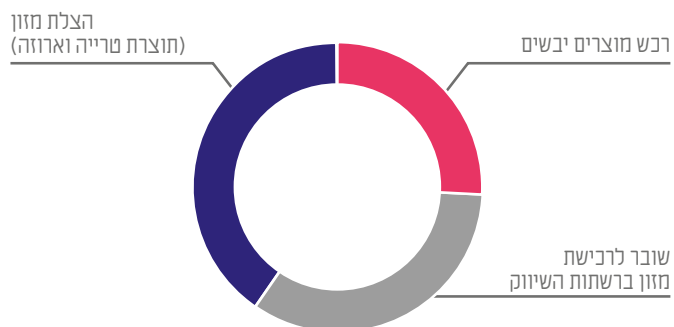
שלב ג'

הרחבת אפשרות הבחירה של המשפחות

קבוצת ה"סל"

קבוצת ה"סל+שובר"

השלב השלישי ארך ארבעה חודשים ובו נוסף רכיב של סוכנות אשר אפשר את הרחבת חופש הבחירה של המוצרים המרכיבים את סל המזון, כך שיתאימו לצרכיהם והעדפותיהם האישיות של מקבלי הסיוע. המטרה בשלב זה הייתה לבחון האם להרחבת חופש הבחירה יש השפעה על הביטחון התזונתי של המשפחות.

על מנת להגדיל את אפשרות הבחירה של המשפחות ולבחון את השפעתה על הביטחון התזונתי, הקים ארגון לתת אתר אינטרנט חדשני הפועל כסופרמרקט

וירטואלי (אתר אונליין), המאפשר למשפחות הנתמכות בקבוצת ה"סל" לבחור את מוצרי המזון אותם יקבלו במסגרת סל המזון.

השובר של קבוצת "הסל + שובר" גדל מ-100 ש" (בשלב הראשון והשני) ל-250 ש" (בשלב השלישי) במטרה להרחיב את אפשרות הבחירה גם עבור משפחות אלה.

השלב השלישי הסתיים לא מכבר, ובימים אלו מתבצע ניתוח הנתונים ובדיקת ההשפעה על הביטחון התזונתי וההבדלים בין הקבוצות.

מה הלאה?

ראיונות איכותניים עם המשפחות שלא חולצו מרעב

למרות מגמת השיפור המשמעותית שאנו עדים לה לאורך שלבי המעבדה, אנו משערים כי ההתערבות לא תשפר את מצבן של כל המשפחות וכי חלק מהמשפחות יישארו במצב של אי ביטחון תזונתי חמור. מצב זה יוכל לנבוע ממגוון גורמים הכוללים נסיבות מיוחדות של כל משפחה ומשפחה. על מנת לבחון את הגורמים הללו לעומק, לאחר סיום השלב

השלישי יחל השלב האחרון של מחקר זה, אשר יכלול ראיונות אישיים איכותניים עם משפחות שנותרו במצב של רעב לאורך הסיוע. ראיונות אלו יתרמו למיפוי המשתנים והתנאים בהם ההתערבות איננה מספיקה לשיפור במצב הביטחון התזונתי ויספקו מידע חיוני לפיתוח התערבויות ממוקדות יותר.

מחקר המשך

חילוף בר קיימא מאי ביטחון תזונתי

בשלב הבא של המעבדה החברתית מטרננו היא לבנות מודל משותף לחילוף בר קיימא מאי ביטחון תזונתי ועוני באמצעות שיתוף פעולה עם תכנית התערבות העוסקת בחילוף מעוני (שמטרתה היא העלאת הכנסות מתעסוקה). אנו שואפים לכך שהמודל המשותף יהווה פלטפורמה לאימוצו והטמעתו בעתיד בהיקפים רחבים.

אנו סבורים כי תוספת קבועה של מזון, בהתאם למודל האפקטיבי לחילוף מאי ביטחון תזונתי חמור שפותח במחקר הנוכחי, לתכנית התערבות לחילוף מעוני, יכולה לטייב באופן משמעותי התערבויות לחילוף בר קיימא מעוני.

המודל המשותף יבחן האם תוספת של סיוע במזון למשפחות עניות הסובלות מאי ביטחון תזונתי

חמור ועוברות התערבות ממושכת שמטרתה היא חילוף בר קיימא מעוני, משפיעה על אפקטיביות ההתערבות בשני פרמטרים התלויים זה בזה:

1. העלאת שיעורי החילוף מעוני / שיפור עומק העוני

2. שיפור בר קיימא של מצב הביטחון תזונתי

בחלקה הראשון של ההתערבות, סל המזון ישמש (פרט להעלאת הביטחון התזונתי של המשתתפים), גם כתמריץ להתערבות להגדלת ההכנסות. ההנחה הינה שתמריץ זה עשוי לשפר במידה משמעותית את שימור המשתתפים בתכנית ההתערבות לחילוף מעוני, ולכן יגדיל את האפקטיביות שלה. לתוצאות המעבדה עשויות להיות השלכות מרחיקות לכת, לאור הפוטנציאל הגלום ביישום מודל התערבות פורץ דרך בהיקף נרחב, בארץ ובעולם.

אז מה ראינו עד כה?

מחקרים בעולם אשר בחנו התערבויות לחילוף מרעב במדינות מפותחות מצאו שרק כ-30% מהמשתתפים הצליחו להיחלץ מרעב.

בתום השלב השני של המעבדה החברתית של לתת התוצאות משקפות הצלחה משמעותית ביותר בחילוף ממצב של אי ביטחון תזונתי ניכר:

- 51% מהמשפחות חולצו מרעב
- 72% עברו שיפור קטגוריאלי בין דרגות הביטחון התזונתי
- 84% מהמשפחות עברו שיפור כלשהו בציון הביטחון התזונתי

עמותות שותפות

ארגון לתת פועל בשיתוף פעולה עם רשת של כ-180 עמותות וארגונים שונים (בתי תמחוי, אגפים לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות), ב-105 יישובים בפריסה ארצית ובכל המגזרים בחברה הישראלית.

עיר	עמותה	טלפון	כתובת משרדי העמותה
אבו סנאן	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	אזור התעשייה ג'ולים ת.ד. 6 ג'ולים
אופקים	בית התבשיל	08-9926034	המלאכה 3848 ת.ד. 799, אופקים
אור יהודה	סח"י (נכ"ח)	050-8945570	אריק איינשטיין 48, אור יהודה
אום אל פאחם	אמנינא	02-6704416	ת"ד 8718 אום אל פחם
אילת	יד רוז'ה	08-8679201	רחוב אילות 56 מרכז רסקו, ת.ד. 382
אלעד	עורו משנתכם	03-5040720	אבטליון 11, אלעד
אריאל	חסד לחיים	050-6226902	גליל 34, אריאל
ארצי	נכי ישראל	03-9415540	סחרוב 17, ראשון לציון
אשדוד	אהבת חסד	073-7078211	אוהל יהושע 5, ירושלים
אשדוד	חסדי איילה	077-4450308	החיד"א 16, אשדוד
אשדוד	עמותת חמד	077-9103282	הציוניות 3/29 אזור הסיטי, אשדוד
אשקלון	מתן בסתר	08-6845935	ת.ד. 5163, אשקלון
באקה אל גרביה	אלופא ואל אמל (שמחה ותקווה)	04-6382723	ת.ד. 1065
באקה אל גרביה	פי סאביל אללה- מחלקה לשירותים חברתיים	04-6286573	ת.ד. 309, באקה אל גרביה
באר שבע	אלג'מאהיר	08-6288831	ת.ד. 15061, באר שבע
באר שבע	בית מוריה	08-6288812	מנדל מוכר הספרים 1, באר שבע ת.ד. 4586
באר שבע	קרן עזרה לעולים נזקקים	08-6276252	רחוב ההסתדרות 2, באר שבע
באר שבע	באר שובע	08-6412544	בני אור 68, באר שבע, ת.ד. 6043
בית ג'אן	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	אזור התעשייה ג'ולים ת.ד. 6 ג'ולים
בית שאן	עולם חסד יבנה-אש"ל אברהם	04-6581726	רחוב החבצלת 4, בית שאן
בית שמש	אהבת חסד	073-7078211	אוהל יהושע 5, ירושלים
בני ברק	אהבת חסד	073-7078211	אוהל יהושע 5, ירושלים
בני ברק	חסדי נעמי	03-6777777	בר יוחאי 10, בני ברק

עיר	עמותה	טלפון	כתובת משרדי העמותה
בת ים	אוהבים	03-6591220	הלפר 27, בת ים
בת ים	ברכת הכהן	03-5065389	חלמית 7, בת ים
בת ים	המטבח של מאיר השמן	03-5071614	דניאל 67, בת ים
בת ים	עזר מציון	03-6595070	חביבה רייק 3, בת ים
בת ים	עזרה מגד	03-5510105	רבינוביץ 3, בת ים
ג'וליס	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	אזור התעשייה ג'וליס ת.ד 6 ג'וליס
גבעתיים	המחלקה לשירותים חברתיים	03-5722211	סירקין 20, גבעתיים
גדרה	המחלקה לשירותים חברתיים	08-8593570/71/64	פינס 4, גדרה
דימונה	מפעל חיים	*3656	רח' המכבים, מוקד יוספטל, דימונה
דימונה	מלב אל לב	052-2761200	ציפורי 35, דימונה ת.ד. 1164
דלית אל כרמל	נד"א - נכי דלית אל כרמל	04-8395659	דאלית אל כרמל רחוב אלכספין ת.ד. 5368
הוד השרון	רעים	09-7411447	שיקמים 37, הוד השרון
הרצליה	מתנדבי הרצליה	09-9542734	הנדיב 49, הרצליה
חדרה	חכמה ודעת לב חם	04-6222132	רוטשילד 38, חדרה
חדרה	מרכז החסד-חדרה	04-6342619	הגיבורים 68 חדרה ת.ד. 2098
חולון	תנו יד לחבר	03-6517520	ארבע ארצות 24, חולון
חולון	עורו משנתכם	03-5040720	בצלאל 3, חולון
חיפה	בית החסד ע"ש כמיל שחאדה	04-8666235	פל ים 10 חיפה, ת.ד. 175
חיפה	לב ח"ש	04-8672999	יל"ג 7 חיפה ת.ד. 5673
חיפה	נותנים באהבה -גמ"ח נוה שאנן	04-8321585	הגליל 58 א' חיפה
חצור הגלילית	עת רחמים	04-6930687	שלמה בן יוסף 531 חצור הגלילית
טבריה	שכן טוב	054-6432299	הכלנית 5, טבריה ת.ד. 1883
טייבה	עטאא	09-8344124	ת.ד. 3757 טייבה
טירה	עמותה למען נזקקים-טירה	09-7937028	ת.ד. 3106 טירה
טירת הכרמל	צדקת אבות	04-8574770	הרצל 39, טירת הכרמל
יבנה	בית חב"ד	08-9421665	זמיר וא, יבנה
יבנה	בני ברית	08-9422785	יסוד המעלה 8 אשדוד
יהוד	בית חבר-בית חם	03-5361479	חנה שנס 20, יהוד
יוקנעם	קול הלב	04-9596009	היסמין 66, יוקנעם
ירוחם	המחלקה לשירותים חברתיים	08-6580697	השקד 47 יסמין, ת.ד. 1 ירוחם
ירושלים	יד אליעזר	02-5912222	פולנסקי 12 ירושלים
ירושלים	יד עזרא ושוכלמית	02-5323211	יואל 20 ירושלים, ת.ד. 5885
ירושלים	ניצב רפאל	02-6796690	מושב חמד ת.ד. 93
ירושלים	עזרת אבות	02-5829984	כיסופין 15 א, שדרות גולדה מאיר, ירושלים

עיר	עמותה	טלפון	כתובת משרדי העמותה
ירושלים	עמותת החסד לב רמות	02-5861456	שבטמן פינת לואי לפסקי - רמות א ת.ד. 23901
ירושלים	תכלית האדם	02-6516325	מרכז ספיר 6, ת.ד. 41205
כסיפה	המחלקה לשירותים חברתיים	08-6591338	ת.ד. 6421 ב"ש
כסרא סמיע	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	אזור התעשייה ג'ולים ת.ד. 6 ג'ולים
כפר מנדא	המחלקה לשירותים חברתיים	04-9863003	מועצה מקומית כפר מנדא, 17907
כפר סבא	הזן את הכל - קרן גמ"ח ע"ש פינקרט יעקב ז"ל	09-7652418	הכרמל 63, כפר סבא
כפר סבא	מלא הטנא	09-7463079	גלר 21, כפר סבא
כפר קרע	אלבלד	054-4231562	ת.ד. 807 כפר קרע
כרמיאל	יד עזרא ושוולמית	073-2273719	המלאכה 13, כרמיאל
כרמיאל	צלחת חמה	04-9582355	המגל 1, כרמיאל
לוד	מפעל החסד - יד ביד	08-9209000	בית הדין 10, לוד
מבשרת ציון	יד ביד - לקידום מבשרת ציון	02-5335526	רחוב יסמין 69, מבשרת ציון
מגדל העמק	בית התבשיל	04-6443533	שלום עליכם 2 מגדל העמק ת.ד. 110
מודיעין עילית	שמחת יצחק	050-5800007	רשב"י 21 מודיעין עילית
מזכרת בתיה	המחלקה לשירותים חברתיים	08-9371130	שד' אליהו 8, מזכרת בתיה
מעלה אדומים	בית חב"ד	02-5354960	נחלים 770, מעלה אדומים
מצפה רמון	שנטי במדבר	03-5103339	סימטת שלוש 17, ת"א
מצפה רמון	המחלקה לשירותים חברתיים	08-6596257	שדרות בן גוריון 1, מצפה רמון
מרום הגליל	המחלקה לשירותים חברתיים	04-6919858	ת.ד. 90,000 דואר צפת
נהריה	בית - נריה	04-9513389	הגעתון 2 נהריה ת.ד. 767
נס ציונה	בית חב"ד	08-9400953	ביאליק 2, נס ציונה
נצרת	העמותה לקידום שרותים חברתיים - "אלבסמה"	04-6456422	הגליל 54, נצרת
נצרת עילית	חסדי מנחם	077-9350770	רחוב המלאכה 17 נצרת עילית, ת.ד. 1080
נתיבות	גלגל חוזר	08-9942682	הארזים 82 נתיבות
נתיבות	ברית שלום וחסד	08-6839405	קרית שלום ת.ד. 362
נתיניה	נתיניה	09-8624442	הרכב 12, נתיניה
נתיניה	קופת הצדקה המרכזית	09-7749412	לילנבלום 5, נתיניה
סאג'ור	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	אזור התעשייה ג'ולים ת.ד. 6 ג'ולים
עכו	גרעין אומץ עכו	04-9550127	בורלא 42, עכו ת.ד. 2766
עמנואל	חסדי שמואל הנביא	09-9509919	הנדיב 49 ת.ד. 6106 הרצליה
עפולה	יד לקהילה	04-8223055	חנה שנס 23 עפולה ת.ד. 14650
ערד	הקרן לפיתוח ערד - יד לערד	08-9102430	פלדה 34, ערד, ת.ד. 563
ערערה בנגב	המחלקה לשירותים חברתיים	08-9971504	ת.ד. 6192 באר שבע
פתח תקוה	חסדי יעקב עזרה לזולת	077-9300667	יוסף נקר 39, פתח תקווה

עיר	עמותה	מלפון	כתובת משרדי העמותה
פתח תקוה	טל חיים	03-9333494	ברנדה 45, פתח תקווה
פתח תקוה	מתנדבים למען הזולת - מיל"ה	03-9092002	בן אליעזר 21, פתח תקווה
צפת	פעילי החסד	04-6970151	נווה אורנים 89, צפת
קצרין	מתן - סיוע בצדקה ברמת הגולן	04-6918426	מושב יונתן, ד.נ. רמת הגולן 1241500
קרית אונו	אפשרות	03-5349746	יצחק רבין 28, קרית אונו
קרית ארבע	חסדי אבות	02-9966166	דוד המלך 25, ת.ד. 69, קרית ארבע
קרית אתא	ארוחה חמה	04-8446324	אינשטיין 12 ת.ד. 429, קרית אתא
קרית ביאליק	חסד מציון	04-8704285	דבורה 10, קרית מוצקין
קרית גת	סח"י (נב"ח)	054-7991395	מושב יד נתן, בית 222
קרית טבעון	מעומק הלב	04-9539252	כיכר בן גוריון 1 ת.ד. 1060, קרית טבעון
קרית מלאכי	מיתרים	052-4253430	רחוב סנדייגו 4\526 קרית מלאכי
קרית שמונה	בית חב"ד-בית בתיה	04-6943770	הלבנון 19, קרית שמונה
ראש העין	ק.ס.מ.	03-9383750	התבור 7, ראש העין
ראשל"צ	גשרי-יה	03-9454164	בן צבי 4, ראשל"צ
ראשל"צ	פתחי עולם	03-9508884	רח' חדר 7, ראשל"צ
רהט	קפא	08-9910102	ת.ד. 212 רהט
רחובות	הוד ישראל	08-9368886	בר שאול 1, רחובות
רחובות	הבית החם למען הקהילה	08-9390625	בילו 2, רחובות
רחובות	לחיות בכבוד	08-9459602	אברהם גולדברג 2, רחובות
רמלה	חסדי אשר וחיה	08-9249055	בר לב 3, רמלה
רמת גן	עלה-לרווחת הילד. הנוער והקהילה	03-6712193	אצ"ל 2, רמת גן
רעננה	משנה לחם	054-4752104	רחוב עקיבא 37 ג' רעננה
שגב שלום	המחלקה לשירותים חברתיים	052-7468599	מ.מ. שגב שלום ת.ד. 804 באר שבע
שדרות	מרכז החסד שדרות	052-4314483	בר לב 17, שדרות
שהם	יד משהם	03-9795444	קדם 96, שהם
תל אביב	א.ס.ף - ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל	072-2513838	גולומב 52, תל אביב
תל אביב	אוכל לנוקמים	03-6024444	נמל תל אביב 4, תל אביב
תל אביב	בית השנתי	03-5103339	סמטת שלוש 17, תל אביב
תל אביב	האגודה לקידום החינוך ביפו	03-6823000	תל גיבורים 5, תל אביב
תל אביב	יד ביד, און קשבת ועזרה לזולת	03-6203141	נביאים 36, תל אביב
תל אביב	לשובע	03-3731661	צלנוב 18, תל אביב
תל אביב	מורשת יהדות בוכרה בישראל	03-6837483	הכינור 2 קריית שלום, תל אביב

תודה :

ארגון לתת מבקש להביע את הערכתו העמוקה לכל מי שתמך ונרתם להצלחת המחקר ולהפקת דו"ח העוני האלטרנטיבי לשנת 2017

תודה למכוני המחקר **ERI**, **מכון Rotem ar.** ו**מכון סטאטנט** על הליווי, הייעוץ המקצועי, וניתוח הממצאים.

ליפעת נוריאל וקרן קרוטהמר, על ריכוז העבודה מול העמותות השותפות והתמיכה הנדרשת. **לירדן עוז**, על ריכוז עבודת העיצוב.

תודה **למנהלי העמותות ברחבי הארץ**, על ההירתמות והתמיכה בהכנת הדו"ח ועל השותפות במאבק בעוני ובהענקת סיוע לאנשים השרויים במצוקה, במסירות אין קץ.

ומעל הכול, תודה **לאנשים ולמשפחות האמיצות**, אשר למרות הקושי, הסכימו לחשוף את אורח ותנאי חייהם המורכבים, כדי להעיד על הפנים של העוני בישראל 2017 ובכך להיות שותפות במאמץ האזרחי להשפיע ולשנות את המציאות החברתית בישראל.

ברצוננו להביע את תודתנו לארגון **MAZON**, על השותפות, הסיוע המתמשך ותמיכתו בארגון לתת ובדו"ח העוני האלטרנטיבי לשנת 2017.

We would like to thank **MAZON:** A Jewish Response to Hunger, for supporting our advocacy efforts and the publication of the alternative poverty report.

לנעמה ירדני, על כתיבה והפקת הדו"ח.

לעינת גבע, ראש מחלקת המחקר בארגון לתת, על ההנחיה בכתיבת הדו"ח.

ללימור שנוורמכר, לרותם דיין פלמה ולמעין פסח, על עיצוב הדו"ח.